

3	גמ' נדה נז:
6	שו"ת מהר"ם לובלין סימן ב'
8	תוספות רי"ד, ור"ן ד"ה תרתי
9	רשב"א ד"ה תרתי
11	מהר"ח או"ז
12	נמוקי יוסף מגילה
13	סדרי טהרה ד"ה ויש
14	ערוך השולחן
18	בינת אדם ט
19	ערוך לנר
20	רמב"ם פ"ט א
21	נדה נ"ב:
22	ראשונים על דף נב
24	קובץ תשובות
26	טור ק"צ
29	שו"ע ק"צ א
33	תרומת הדשן רמ"ו ושות רדב"ז
35	שו"ע קפ"ג סעיף א
37	סדרי טהרה ד"ה ואמנם
38	בינת אדם ס"ק ז
40	שות חתם סופר קמ"ט ונדע ביהודה נ"ה
41	מהר"ם שי"ק
43	ערוך השולחן נ"ז - ס"ו
46	שו"ת שבט הלוי ה' סימן קי"ג
47	דרכי תשובה ס"ק כ"א

סוגיא דהרגשה

מתניתין דף נ"ז ב' הרואה כתם וכו' עד נ"ח א' על עקיבא, דף נ"ח: מתני' מעשה באשה אחת וכו' – דם ולא כתם.

טעמא דהרגשה המהר"ם מלובלין הסתפק האם בעינן תחושת הרגשה ובלעדיה אינה טמאה אפילו בודאי בא מן המקור, או שזה רק סימן שאכן הדם בא מן המקור, או דבעינן שתמצא את הדם בעודו בבשרה טרם יציאתו החוצה.

עי' בתוס' רי"ד (ד"ה אמר שמואל) דמשמע דאין הרגשה אלא לברר שממנה באה הדם, מאידך עי' פסקי ריא"ז שאפ' ודאי מגופה טהורה, וכן יש לדייק מהר"ן (ד"ה תרתי), ועי' בשו"ת מהר"ח או"ז (ק"ב) בשם רבינו עובדיה דהרגשה פירושו הוא שתמצא הדם בבשרה [עי' הרגשה או ע"י בדיקה] ולא מחוץ לבשרה, וכע"ז כ' הנימוקי יוסף (מגילה כ.), וכ"מ לשונות רש"י בב"ק ל"ח: (ד"ה מרקם), וחולין.

שיטת הסדרי טהרה - המהר"ם מלובלין (הביאו הגליון מהרש"א סימן קפ"ג סק"ד) העלה מכמה ראיות דאפילו אם ידוע בודאי שיצא הדם ממנה כל שלא הרגישה ביציאתו אינו אלא מדרבנן אבל הסדרי טהרה (סימן ק"צ ס"ק צ"ג ד"ה טרם) האריך לדחות את ראיות המהר"ם מלובלין והוכיח מדברי רש"י נ"ח. (ד"ה רב אשי) שרב אשי חולק על ר' ירמיה שסבר שדם בלי הרגשה לא מטמא, וסובר שכל הסיבה שצריך הרגשה כדי לטמא מדאורייתא, היא רק כדי לברר שהדם יצא מגופה, ועי' בינת אדם (ט') שתמה על הסד"ט שהרי בהדיא אמר שמואל עד שתרגיש, ועי"ע בערוך השולחן (מ"ח - נ"א) דפליג על סד"ט.

ועי' לשונות הרמב"ם (אסו"ב פ"ט), ורמב"ן בהלכות (פ"ד), ותוה"ב בית ז' שער ד', ועי' גמרא דף נ"ב: מהו דתימה מביאה קרבן וכו' עיי"ש ברש"י (ד"ה מהו) מאידך עי' רמב"ן רשב"א וריטב"א.

שיטת הפרדס רימונים - בפתיחה חלק ה' האריך ג"כ בענין ההרגשה וחידש דמה שצריך הרגשה מדאורייתא הוא משום שיהא כדרך ראייה וזה נלמד מבבשרה שצריך שיהא כדרכה והיינו בהרגשה וכשראתה שלא בהרגשה הוי ראייה שלא כדרך, ועי' צפנת פענח ובקובץ תשובות להגריש"א זצ"ל.

אופני ההרגשה - הפתחי תשובה (קפ"ג, א) כתב דיש ג' סוגי הרגשות:

א. **פתיחת פי המקור** - הובא בתה"ד סי' רמ"ו (ובשו"ע ס' קפ"ח סעיף א' ובסי' ק"צ סעיף א) ובחת"ס (שו"ת קמ"ה וסי' קע"א) כתב דגם כשמרגשת כעין עקיצת מ"ר הוי הרגשה של פתיחת פי המקור, והנודע ביהודה סי' נה כתב דהרגשת עד והשמש והרגשת פתיחת המקור הכל אחד, וכ"מ בתשובות הרשב"א.

ב. נזדעזע גופה - מקורו ברמב"ם (איסור"ב פ"ה הי"ז), ועי' ערוך השולחן (סעיפים נ"ח – ס') דאין הכונה לזעזוע האברים, ועי' שו"ת מהר"ם שי"ק (קפ"ד) דכל שינויים שבגוף שמרגישה וכגון אבריה כבדים וכדו' בשעת יציאת הדם נכלל בכלל הרגשה, וכ"כ בבית מאיר (סי' קפ"ח) כתב דה"ה שארי ענייני הרגש לשינוי הגוף, דבמה תרגיש היכא רמיזא.

ג. הרגשת זיבת דבר לח – עי' סד"ט שהביא תשובת שב יעקב דהרגשת זיבת דבר לח לא מיקרי הרגשה, והנודע ביהודה (נ"ה) חידש דהרגשת זיבת דבר לח היינו כל שמרגישה זיבת דבר לח בפרוזדור ואפילו למטה בפרוזדור, וכ"כ בבית אדם (ז), ועד"ז כתב גם החו"ד (סי' ק"צ ריש סק"א ובסי' קפ"ג בחי' סק"ב) אלא דהוכיח דדווקא אם הרגישה זיבת דבר לח בפנים והיינו מהמקור לבית החיצון, אכן החת"ס (סי' קמ"ה ד"ה אך, סי' קס"ז וסי' קע"א) ס"ל דהרגשת זיבת דבר לח אינה הרגשה ואחת מראיותיו מהגמ' דף ג: דישנה אגב צערא מיתערא, ומסתבר שהוא מפתחת המקור ולא מהרגשה קלושה של זיבת דבר לח, וכן הוכיח בערוך לנר, ועי' בהערות על הרשב"א הערה 33 בשם כמה אחרונים שדקדקו דלדעת הר"ן [ד"ה תרתי] הרגשה היא זיבת דבר לח.

דין ראית דם בזמנינו - ע' ערוך השולחן (סי' קפג אות ס"א) שנשים בימינו מרגישות ובטעות אומרות שאינן מרגישות כיון שלא יודעות מהי הרגשה, דעת המהר"ם שיק (סי' קפ"ד) שנשים מרגישות משום שהרגשת וסת הגוף נחשבת כהרגשה, לדעת הפרדס רימונים (בפתיחה חלק ה') אפ"ל דבזמנינו כל שרואה ראייה רגילה הוי ג"כ דאורייתא אם הוא כמו שאר הווסת הרגיל שלה, דעת השבט הלוי שאם אשה אומרת שאינה מרגישה צריך לחקור אותה וללמדה מהי הרגשה, דעת החוט שני דגם בימינו נשים מרגישות וזה שאומרות שאינן מרגישות נובע מחולשת החושים המונעת מהנשים את המודעות להרגשה.

ראתה בבדיקת עד - הכרו"פ (סי' קפ"ג) הובא בפתיחה תשובה (קפ"ג א') ובמחצית השקל (סק"ב) חקר בביאור דברי הגמ' לעולם דארגשה ואימור הרגשת עד האם מיירי שהיא אומרת שהרגישה ויש לתלות לקולא שהחליפה וזה היה הרגשת מ"ר או עד או שמש או דילמא מיירי שהיא אומרת שלא הרגישה ויש לתלות לחומרא דטעתה ובאמת הרגישה, ונ"מ באשה שבדקה עצמה ומצאה דם ואומרת שלא הרגישה אם טמאה דאורייתא או לא. ועיין בבית אדם (כלל ז אות ח) ששני הצדדים נכונים ובין באמרה הרגשתי ובין באמרה לא הרגשתי תולים שיכולה לטעות בהרגשתה ולעולם הוא ספק, ועי' נודע ביהודה (נ"ה) דהרגשת שמש והרגשת פתיחת פי מקור הכל אחד ואין להבחין כלל, וכע"ז כתב בסדרי טהרה סי' קצ סק"א ד"ה וכבר.

הרגישה ולא ראתה - התרוה"ד (סי' רמ"ו) כתב לחדש דאם הרגישה ולא ראתה טמאה, אכן הרמב"ם פ"ט ה"א כתב אין האשה מתטמאה מן התורה בנדה או בזיבה עד שתרגיש ותראה דם ומשמע דאם הרגישה ולא ראתה טהורה וכן דייק הרדב"ז בדבריו, ועיין בדרכ"מ בסי' קפ"ח (ס"ב), וברדב"ז, מה שהקשו על דברי התרוה"ד מדברי הגמ' נדה דף נז, ועי' פת"ש (ה') בדין הרגישה ובדקה בשיעור וסת, ועי' עוד בפת"ש (ג' ו') האם חוששים לדינו של התרוה"ד בהרגישה זיבת דבר לח, ולענין מעוברת ומניקה עי' פת"ש ז', ועי' בדרכ"ט סקכ"א שמכנסים צמודות מועיל במקום בדיקה.

עין משפט
נר מצוה

א ו מ' פ"ט מהלכות
חיסרון של הלכה ה
סגן לארון קודש ע"ד
סגן קר סעף יא
ז מ' ש' הלכה י
טושי' ע' סעף יד
ג מ' ש' טושי' ע' ס
סעף יד
ד מ' ש' הלכה יא
טושי' ע' סעף יד
ה מ' ש' הלכה א סג
ס טור ש"ע ס סעף
י ועין גבור
ו מ' פ"ה ס הלכה א
סגן ש' טושי' ע"ד
סמון קרף
ז מ' ש' פ"ה הלכה י
טושי' ע"ד
סמון קר סעף לד
ח ה' מ' ש' פ"ט
הלכה י
הלכה ב ועין גבורות
בזמ' סגן ש' טור ש"ע
ס' מ' ש' סעף יא וסעף
י ע"ע

תוספי הרא"ש

בצמית רגלים אצל לוי לזון פקידה
לפקידה יס זמן וזמן והרבה פעמים
יש הרגשת מי רגלים צינתיים:
ובמגעות ובדימועות האץ אחר
הדורב. פ"ה אשה שאין לה וסת ורגילה
ללראות מדיר ויודקת ענמה תמיד וכל
ומן שלא דקה ענמה מחוקת ענמה
עצומאה הלכך אם רוב ימיה היא טמאה
עומאה חסד תימה שזו המומרה לא מצינו
בצומע מוסר דלא אשה יש לה וסת
צדקה שעתה¹ וטומאה דמעת לעת היא וסת
ולא אצלאל צאן לה וסת ולא מפקידה
לפקידה ואפי' צדקה וכו"ש הכא דאין
כאן אלא² כחם ואין לחלק בין צדקה
מדיר בין שאינה רואה מדיר ונראה
דקאי אומנא על חלוקה (ספק טמא
ספק טהור) וקאמר דאם אחרי³
מצינא לה כחם רוב ימיה טמאין טמאה
והא על גב דצדקה צדקה על טמאים
ולא אחרינן היא מנופה אלא על
צדקה ארבעי ליה לאשתכחי:

אמר מר על בשרה בו, ולצוק
פריך מינה לשמואל והא
דלגא פריך מינה זרישא אלא פריך
ממנומנומ דסיפא דסיפא זרישא
דפסות הוא יותר אצל רישא
ומינעי ליה לתרוי זרישא והדר פריך
על בשרה דבשרי מנופה
וא"ת מאי שנא דלקמן
גבי לבשה שלשה חלוקות
עשרה שבוק של טבחים חולה אפילו
בחתמות ולא אמרינן אי איתא דמעלמא
איתא אעליון ה"ל לאשתכוחי ויש לומר
דהתם לעפרים שהיא מגלה חלוקה
העליון ואפי' על חתמות אצל אין
לגלות בשרה: **קתני** מידה
על בשרה בו, וא"ת ומאי קושא
ה"ל אמור ארבעה ולאו אדעתה
לעל וי"ל דהתם דרוב ימיה
טומאין אי רגליה לצבר שיש חלכות
למרגשה ולאו אדעתה אכל הכא אין סוס
ההואה שנתלה בהרגשה ולאו אדעתה
שאיין רק שעה מועטת שהוא על בשרה:

כרזי

הרואה בתם. ת"ש האשה שעושה צרכיה. תימה מאי מהדר אפירכות הא כמה משניות פ' צא קמן ודס הגדה^(ט) דגיי וליפירח במיניהו ולא שייך לשנוי עלייהו לא הרגשת עד ולא הרגשת שמש ואומר הר"י דמדיני כתמים ליכא למפוך דהיינו יכולין

הַרְוָאָה * כְּתָם ע
הַתּוֹרֵפָה
הַתּוֹרֵפָה טְהוּרָה^ט עַל
טְמֵאָה עַל שׁוֹקֵה ו
טְמֵאָה מִבְּחוּץ טְהוּרָה
וּמִכֶּאֱנָן טְהוּרָה^ז רֵאֲתָה
וּלְמִטָּה טְמֵאָה מִן הַ
רֵאֲתָה עַל בֵּית יָד שֶׁ
בֵּית הַתּוֹרֵפָה טְמֵאָה
פּוֹשְׁטָתוֹ וּמִתְכַּסֶּה
שֶׁנִּמְצָא בּוֹ כְּתָם מִמֶּנִּי
יִכֵּן בְּפוֹלִיּוֹס: גַּמ'^ה
קִרְקַע עוֹלָם וַיִּשְׁבֶּה ו
טְהוּרָה שֶׁנֶּאֱמַר^ו (ס)
בְּבִשְׂרָה הָאֵי בְּבִשְׂרָה
בְּפָנִים כְּבִחוּץ^ז א"כ
בְּרִשְׁרָה שְׂרִיז מִיָּד

הרואה. כנגד בית ה
מאותו מקום
גודלה שמאה. ראש גודלה ש
צין שני שוקים כל גובהן מן

בשרה כנגד בית
מאז ושלא כנגד בית
קבה ועל ראש גודלה
פרסותיה מבפנים
ועל הצדדין מכאן
על חלוקה מן החגור
חגור ולמעלה טהורה
חלוק אם מגיע כנגד
ם לאו טהורה היתה
בלילה כל מקום
הה מפני שהוא חוזר
ומר שמואל ה"ב דקדק
יה ומצאה דם עליה
בשרה עד שתרגיש
יבעי ליה ⁽⁶⁾ שמתמאה
מא קרא בבשר מאי
עד שתרגיש בבשרה
טהרה ולא בשפיר ולא
ינה תא שמע ⁽⁷⁾ האשה
יאתה דם רבי מאיר
ה ואם יושבת טהורה
יושבת אמאי טהורה
וקתני עומדת טמאה
חור הרגשת מי רגלים
לים למקור ואייתי דם
שהיה נתון תחת הכר
טהור ואם משוך טמא
עגול אמאי טהור אלא
משוך טמא לא לעולם
ת עד הואי משוך ודאי
תא שמע ⁽⁸⁾ נמצא על

יבן נמצא על שלה אר
איים מספק ופמורין מ
ז מן הקרבן אלא לאו
חייבין בקרבן לא לע
ממצאת אתה אומר ג'
על חלוקה ספק ממ
הרוב מאי הלך אחר ה
שה לא אם רוב ימיה ה
אמר מה על בשרה כ
טהור טהור ה"ד אי
והו ולמטה טמא ואי מ
על בשרה שלא כג
ממחגור ולמעלה אי בע
חיים על בשרה מגופה
תבוחי על חלוקה מעל
תבוחי ואיבעית אימא
ה אתאי דאי מעלמא
מעלמא אתאי דאי כ
יזית על בשרה ספק
הרואה כתם על בשר
אמר רב ירמיה מדפתי

דמיס מן המקור מוטעים. יושבת טד
נמצא ובר. נמסכת נדה פקדן כל
לה (בכרתו יו:). נמצא על שף. דס
בגוגי הוה ותיבס שמי טעמוט (בכרתו
נעמוט השמיס. טבאין. טהיס טעמוט
זעמוט טעמוט טעמוט נדה דודלי רלחם
דך רלחם ללחם ממנו דס (יומא. וד
כלל נלומר רלחם השמיס (בכרתו שס).
אחור זמן. ללחם אחוריס (לעיל שס).
לח טהיס על מטה (יומא שס). טבאין

(א) [לעיל כא: ת. מא:];
 (ב) [לעיל כא:]; (ג) לעיל
 כא: (ד) לקמן נט: [לעיל
 יד:]; (ה) לקמן נח:
 (ו) לעיל דף די. וש"ס;
 (ז) תוספתא פרק ג ה"ד;
 (ח) נח., (ט) לעיל נב:
 נח., (י) בד"ה ובמגעות,
 (כ) לעיל ג, (ל) לעיל ב,
 (מ) נח., (נ) לעיל נב:
 (ס) לעיל נח., (ע) נט:
 (פ) נט ע"א.

תורה אור השלם
(א) וְאִשָּׁה כִּי תִהְיֶה זֹכֶה
דָּם יִהְיֶה זֹכֶה בְּבִשְׂרָהּ
שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה
כְּנֻדָּתָהּ וְכָל הַנִּגַּע בָּהּ
יִמָּאָה עַד הָעֶרְבִי:
[ויקרא טו, יט]

הגהות וציונים

[illegible]

ליקוטי רש"י

[illegible]

קוֹר [לְעֵיל יד.]. תָּא שְׁמַע
וְדִינִים לְקַח אֶחָד לוֹ וְאֶחָד
חֲמִשָּׁה הֵיחָד וְזֶעַל נְדָה
דְּסָה קִינוֹחַ בִּידוּעַ שְׁהֵי דָס
[לְעֵיל יד.]. הֵיחָד מִשּׁוּם נְדָה
הֵיחָד דְּסָעַח בִּיחָה שְׁאִין
עֵילָה [לְעֵיל שֵׁם]. לְשׁוֹן יוּגִי
דְּטַמְאִים וְדָא [יִרְמָא שֵׁם].
דִּי שְׁחַד מִן הַמַּטָּה וְתַדִּיחָ
אֶזְלָא לֹא לְשִׁרּוּף [לְעֵיל שֵׁם].

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תלמוד בבלי <עזו והדר> - מ נדה תלמוד בבלי עמוד מס : 125 הודפס ע"י אוצר הת

(ב) וְלִקְרֹא דף נט: (ג) תּוֹסֵפֶת פ"ו ה"ב (ע"ש בהג' הגר"א), (ג) וְלִשְׁלֹחַ (דף ע"ג ב') מְהֵרָה יִירָד ש"י נב וּבְחִזְקָתוֹ ק"צ סק' ובחז"ל (תפא"י) ס' קצ וּבְפִלְתִּי (ובח"י חת"ס, סק'ט ובח"י חת"ס, דף נט, ו) וְעַיִן הַיְטִיב סוג'א בְּמִדְרֵי דף עו: וְעַיִן חוֹס מוֹלֵץ נל. ד"ה הַמְּוִלָּא, ו) לִקְרֹא עמוד ב.

(6) גמ' מכה נלושה מקום שחולץ:
(7) שם תני ארץ בקדקד נלושה. נ"ב שר' עצמה וחלוקה:
(8) תנו' ד"ה כר' וההיא נשמיה.
(9) נאש"י צפ' כ"ב ע"ה
(10) ד"ה ומי וכו' הוה מי למפך והא דאמר בפ"ק דלא מחזקינן טומאה במקום למקום כו' יש לתקן צין:

א] תוד"ה מודה וכו'
ורב אשי נמי מודה.
נ"ב עי' סו"ת רמ"א סי'
לז בריש דבריו דלא משמע
הכי ועי' סד"ט סי' קל דף
מה ע"א ד"ה וטרם אכלה
גדיי כחמים ויעו"ש עוד
סי' קפג ס"ק ב':

אין מקביל בתמים.
כלומר לא גזרו על כחמים
טעמא דרבי נחמיה מפרש
בגמרא (לקמן ס:) [לקמן
נט:].

[א] תבות "הוא" תליל
בבתי" דפוי", ונסף
ע"פ
מחברת:ל
בכתי"ה הנוסח על
בשרה **לחיינו** לא,
לחיינו כי האי גונג
ע"י חס' הרש"א
ובחיודו"ש הרשב"א;
[ג] ציל חורית **ברב**
גיסל ובשכחי **ברב**
פיה שברוס אמר לו
חיה חורית ע"פ חס'
דפוי"; **[ד]** ואח"כ
מצא **עליו** ש"ס
בכתי"ה נוסף דאף על
גב דהמטא לא **נע**
חיה **בכמיתא** **נע**
הא **נמי** **אנ"**
דחשאתא **נמי** לא
דלמא מעיקרא לא הוה
הכי, ובציל
נשטנט בפרס דחשאתא
(מקור) **נע**; **[ו]** ע"כ
בגמרא זכרין: ש"ס
נ"ש דר' נחמיה דכתיב
ועי, ובי"ק ע"פ
הגמ' ובצורן לנר:
[ז] ש"ך **לנר**
ד"ה כר"נ (לעיל);
[ח] ציל **ואמתי** **במתי**
יכן העתיק **במתי**
לא דקושי **במתי**, ור"ל
דקשו אצטעיהו דר"מ
לקשות אמתי, דשלא
יזקו ע"י חס' הרשב"א

בגדל תורפה יכונה ותחולת נמכה
של נזירה שפעמים שמטה את נזירה
לפניה ונופל דם המכה על תחמית
חלוקה: על כתפה שאינה יבולה
אלתות. שאין דם נא מכתפה ונופל
לפניה אין תולה: ואין אומרים בידה
נשלתו. ממכה שנכתפה והסלתו
לפניה: עביר דותרמו. תחת ארמו
מקום ודם נוטף עליו: על קצרי
אזבועים. היינו גנזי. וזה קרי
היה אבולו דשום דדיבה לא נוטה

לאורך הדרך דהיינו אורחיה כשנופל
ועומת נעשה כרלוטה: במשתיאה. עס
המסכת לשמשון (שפטים טו) מתגרמין
עס משתיאה שהיתה מסכת טווי לארצי
ומנאל דס על השמי: תיזף וותי.
כדרך עשמה עד עכשיו שהלכה
ושבה אי מתרמי שהטווי המוסך
שקורין אורדי"ר זא בין רגליה כנגד
אותו מקום טמאה: והתניא אין
שונין בחדרות. גבי מתעטף בטליתו
וטוהרות וטמאות זלדו כפ"ק (לעיל דף
ה:). ספק נגע ספק לא נגע טהור
ואס אי אפשר לא"כ נגע טמא רצן
שמעון בן גמליאל אומר וא"פ דלא
אפשר בן מעטיין ליה זאלא אומרים
לו שנה ואי לא נגע מטריקין ליה
אמרו לו אין שונין בטוהרות דאף על
גב דהשתא לא"כ מיתרמי ללמא
מעיקרא לא הוה הכי: כי אמרינן
אין שונין קפולא. כגון כההיא דא"כ
לו לא"כ נגע וטמא ואן ניקו ונימא
ליה שנה להקל זאל הכא חומרה הוא
דמסתמא אורחיה דלא לא נגע זברה
ולא על תלויה אשכחט ופאי דלמא

דק שמיני נדה נח.

רמי' מחזקין טובואה במקום למקום
וקשה למאי פריך דוילא? להקל
לא מחזקין אצל להחמיר כי הכא
מחמירין דהכי אמר' לקמן אין שוין
בטירות להקל אצל להומרא שוין
יש לומר כיון דלחמירי דרבנן א'
אימא דמלין להחמיר להקל נמי היה
לנו לתלות בדבר הרגיל קצת אצל
לענין ממקום למקום שאין רגילות
כל כך אמרינן לקמן בסמוך דלפילו
בזמנים שוין להומרא ולא להקל
חימה לדיפורך ממתניין שלא כנגד
התורפה טעורה ולא אמר' דקה
צהאי ידא וגעיה צבשה למעלה
מן התורפה וי"ל דלא אימא דצדקה
ונגלה טמאה היטה זכורה והיא
רמיא אדעמא שהיא טמאה אצל כי
נגעה דם שעל כתפה לא רמיא
אנפשה כיון דאין זה דם טמא
וצמקן גצי דם טמא דפריך ואימא
דצדקה צהאי ידא וגעיה צבדין פריך
מכ"ס וממתניין¹⁰ נמי הוה מצי
למפרך (ד)¹¹ ויש לחלק בין ממקום
למקום דהכל להאורא דפ"ק (לעיל דף
ד) דהם עומאה עזמה צבשה ממקום
למקום והכל עומאה צבשה במקום
אחד עומדת:

וְלַעֲנִין דינא תנן. וא"ת מדינא
נמי תמחייב השניה
לכספו כדאמר צהמדר (כתובות עו:)
כל שנוול ספק צרשמו עליו להביא
לשניה אלא צבורת שאלו אינו ממנ
הדס קאמר שאס יראה להוציא
לא תמחייב האחרונה לכספו:

ומצאו כאן היו כדאמרין בשליה המדיר גבי מומין וגבי טרפות. י"ל דהתם נשתנית לרשות הבעל והפרה מרשות המוכר לרשות לוקח אבל הכא לא יצא החלוק מרשות בעל בתורת מתנה ומכר אלא בתורת שאלה. ועי' ל' דלא אמרין כאן נמצאו וכאן היו אלא שאם הם כי הם שהוא בא להוציא האשה מביתו ולפוטרה בלא כתובה ולהוציאה מחזקתה הילכך

יפה פרי תואר קראתי לשמך אהובי האלוף ר"מ ר"ג העומד לנס עמים מהר"ר ישע"י סג"ל יצ"ו. אשר
 דרש מכ"ת מאתי ע"ד מה שכתבו הפוסקי' שדבר תורה אין אשה מטמאה ולא אסורה לבעלה עד
 שתרגיש שילא דם מבשרה וחכמים גזרו על כל כתם וכו' אם ר"ל אפי' היכי שהאשה יודעת בצירור
 שזה הדם הוא ממנה וא"ל בענין אחר כגון שהיתה יסנה על סדין הצדוק לה ואח"כ כשניעורה משנתה
 מלאה סדינה מלוכלך בדם הרבה והגיע וסתה אפ"ה מן התורה אינה טמאה מאחר שלא ילא הדם
 בהרגשה או נאמר שבענין זה אפילו מן התורה טמאה ומ"ס דמן התורה טהורה בלא הרגשה היינו
 היכא דאיכא אפשרי שמעלמא אתא הדם אפילו היכא שהמקום שישבה עליה היה בחזקת צדוק מ"מ
 איכא למימר שמא לא בדקה שפיר ועורר כ"ת לעיון זה ע"י מעשה שהיה באשה ששמשה עם בעלה
 לאחר שניעורה משנתה ובשעה שהיתה יסנה פירסה נידה בצירור גמור שממנה היה הדם מה יהיה
 תשובתה דאם נאמר דהיכי שיך הוכחה בצירור שממנה היה הדם טמאה מן התורה אפילו בלא הרגשה
 היה מן הראוי לסדר להם התשובה כמו שכתב מהר"ם במרדכי פרק ב' דשבוות דדין מי שמשמש
 עם הטהורה וכו' או נאמר דקם מיידי שהרגישה בשעת תשמיש שנטמאה הוי שוגג דאיסור כרת אבל
 בנדון דידן שלא הרגישה אינה טמאה כ"א מדרבנן אף על גב דאיכא צירור גמור שממנה ילא הדם
 א"כ אין להטיל עליהם תשובה אלא תשובה קלה זהו תורף שאלת כ"ת הגם שאין זה לשון כ"ת ממש:
 תשובה הגה מפני רוב הטרדות לא אוכל להאריך רק אודיע למכ"ת דעתי בקצרה ואומר שעיקר היסוד
 שנבנית עליו דברי שאלת כ"ת הוא לדעת אם הטעם שאמרו רז"ל שאין האשה מטמאה עד שתרגיש
 הוא גזירת הכתוב או הוא מטעם דכשאינה מרגשת איכא לספוקי שאין הדם ממנה אפילו היכי שבדקה
 המקום שישבה עליו אימא לא שפיר בדקה לכך כריכה שתרגיש שאז הוא צירור גמור שהדם ממנה
 אבל אין הכי נמי אפילו בלא הרגשה אי איכא ידיעה ברורה שהדם ממנה טמאה ואפילו לא הרגישה
 ומינה נמי אפילו היכי שהרגישה אם אותה הרגשה אינה ברורה שהיא הרגשת דם אינה טמאה דהא
 השתא נמי ליכא ידיעה ברורה שהדם ממנה ואם כן נראה לברר דבר זה מתוך סוגיא דשמעתי' דריש
 פרק הרוואה כתם דאיתא התם אמר שמואל בדקה קרקע עולם וישבה עליה ומלאה דם עליה טהורה
 שנאמר בצורה עד שתרגיש בצורה כו' ת"ס האשה שעושה לרכיה וראתה דם אם עומדת טמאה ואם
 יושבת טהורה דברי ר' מאיר ה"ד אי דארגשה יושבת אמאי טהורה ואלא לאו דלא ארגשה וקתני
 עומדת טמאה ומשני לעולם דארגשה ואימא הרגשה מי רגלים וכו' והשתא אי הוה טעמא דמה
 דאיכא תריכא התורה הרגשה כדי שתהא ידיעה ברורה שממנה ילא הדם וא"כ מאי משני לעולם דארגשה
 ואימא הרגשה מי רגלים וכו' ואם כן בעומדת אמאי טמאה דהא בעומדת נמי ליכא ידיעה מבוררת
 דאפשר להיות ללא הדור מי רגלים אלא מכה יש לה במקום מי רגלים וממנ' ילא הדם והאי הרגש'

הרגשת מי רגלים היא דהא ע"כ הא לאמרי' בעומדת דהדור מי רגלים למקור לאו מילתא דודאי היא
ללא אמרינן אימר הדור מי רגלים למקור הואיל ודחיקא להם עלמא אצל אפשר הוא ללא הדור אלא
ממנה דממקום מי רגלים אתא וכן משמע מפי' רש"י בריש האשה שעושה לרכיה דממנה דיושבת
וסתתת לעומדת לאיכא למימר הדור ע"פ. ועוד לפי טעם זה אם היה דבר ודאי דבעומדת הדור מי
רגלים למקור א"כ למה לי הרגשה כלל בלא הרגשה הוכחה שממנה הדם נמי טמא אי איכא ידיעה
מבוררת ואם ר"ל כיון לאיכא הרגשה ואיכא למימר שמה הרגשת דם היא טמאה אפילו היכי לאיכא
ידיעה מבוררת א"כ כשמואלא דם ואיכא נמי הוכחה שממנה הדם נמי טמא אפילו בלא הרגשה
ולמה הצריכה התורה הרגשה וכן יס' לדקדק אשנויית לאימא הרגשת עד ואשנויית לאימא הרגשת
שמך דמשני התם ובר מדין לא מסתברא לומר כן דא"כ למה לי למתלי בהרגשה אלא הל"ל היכי
דמלאה דם ע"י קינוח או בדיקה דהוי ידיעה ברורה דמינה הוא אפי' לא הרגישה טמאה לה אלא
ודאי בהרגשה דוקא תלי וכל היכי בלא הרגישה אף על גב דברור הוא דמינה היא טהורה מן התורה
וכן משמע מדברי הרמב"ם פרק ט' מהלכות אסורי ביאה שכתב וז"ל אין האשה מטמאת מן התורה
בגדה או בזיבה עד שתרגיש ותראה דם ויאל מצברה כמו שביארנו וכו' ואם לא הרגישה ובדקה ומלאה
הדם לפניו בפרוזדור הרי זו בחזקת שבה בהרגשה וכו' הרי לך בהדיא שלא כתב שהיא טמאה אלא
מטעם דהרי הוא בחזקת שבה בהרגשה וכו' ואי לא הוי בהרגשה היתה טהורה אף על גב שממנה
יאל בודאי שהרי מלאה בפנים. וכן משמע בהדיא בהגהות מיימוני פרק ד' מאיסורי ביאה דף שכ"א
שכתב כל הבדיקות הללו לא הוזכרו אלא לענין עסוקים בטהרות וכו' עד וכן מורי רבינו מיחה באשה
שהיתה בודקת תמיד אחר תשמיש ואעפ"י שאין לה וסת למה תחמיר לקלקל עצמה בדבר שאסרו לה
חכמים כיון דמלאורייתא בעינן שתרגיש בצברה ודרכנן אסרו רואה בלא הרגשה כמו כתמים והם
היכי דמשכחת דם אסרו והם אמרו שלא לבדוק כו' אם כן נשמע בהדיא לאפילו רואה ממך אינה
אסורה אלא מדרכנן כשאינה מרגשת שהרי ר"ל למה תחמיר לבדוק שאפילו יאל ממנה דם מאחר
שאינה מרגשת אינה אסורה אלא מדרכנן וכשהוא נמאל ע"י בדיקה הוא ודאי ממנה בלי שום ספק
ואפ"ה קאמר שאינה אסורה אלא מדרכנן אצל מ"מ בנידון דידן דראתה בעת השניה נראה דספק
לאורייתא הוא לאימר הרגישה ולא אדעתה ודוגמת זה תרלו התוספות ריש פרק הרוואה כתם ע"פ.

פסקי ריא"ז מסכת נדה פרק ח - הרואה כתם

ט. טומאת כתמים אינה מן התורה, שנאמר דם יהיה זובה בבשרה, עד שתרגיש בבשרה, ואפילו בדקה קרקע עולם, והיה נקי, וישבה עליו, ואחר כך נמצא עליו דם, **אף על פי שהדבר ידוע שמגופה בא**, הואיל ולא הרגישה בבשרה, טהורה, שאין טומאת כתמים אלא מדברי סופרים, ולא גזרו בהם חכמים אלא כשנמצא הכתם על דבר המקבל טומאה, כגון על הבגדים ועל הכלים וכיוצא בהן, אבל כשנמצא על קרקע עולם, שהוא דבר שאינו מקבל טומאה, טהורה אפילו מדברי סופרים, כמבואר בקונטרס הראייות.

תוספות רי"ד מסכת נדה דף נז עמוד ב

אמר שמואל בדקה בקרקע עולם וישבה עליו ומצאה דם טהור שנאמר בבשרה עד שתרגיש בבשרה פי' דוקא אם הרגישה וידעה שיצא הדם מבשרה אז היא טמאה אבל אם לא הרגישה שיצא מבשרה כגון זה שנמצא הדם בקרקע טהורה היא דאומר לא בדקה יפה ובקרקע הוה האי **דם מעיקרא** ולקמן מקשי' ליה מכתמין דמתני' וסתרין למילתיה:

הלכות נדה לרמב"ן פרק ד

א. אין האשה מתטמאה מן התורה עד **שתרגיש** בשעה שהדם יוצא בבשרה, ומדברי סופרים שכל המוצאה כתם דם על גופה או על בגדיה אף על פי שלא הרגישה ואף על פי שבדקה עצמה ולא מצאה דם הרי זו טמאה, ובזמן הזה מונה שבעה נקיים חוץ מיום המציאה. קטנה שלא ראתה דם מימיה בין בתולה בין בעולה כתמה טהור עד שתראה דם שלש פעמים.

חידושי הר"ן מסכת נדה דף נז עמוד ב

גמ' תרתי ש"מ פי' דכיון דדרשי' מבשרה עד שתרגיש בבשרה ממילא משמע ולא בשפיר ולא [בחתיכה] שאין בכיוצא בזה הרגשת דם אלא הרגשת שפיר וחתיכה:

משני דילמא מזמן רחוק בא וארגישה ולא אדעתא²⁹.

תיתי שמעת מינה. פי' מורי הרב ז"ל דרשא דעד שתרגיש ודרשא דולא בשפיר שקולות הן, ותרוייהו דרשינן להו מדלא כתיב בבשרה³⁰. ויש מפרשים דולא בשפיר היינו משום דאין מרגשת ביציאת דם³¹. והקשה מורי הרב ז"ל דאי סבירא לן דרכה של אשה לראות דם בחתיכה³² לא מטהרין משום דאינה מרגשת³³.

אם רוב ימיה טמאין טמאה. פרש"י ז"ל רוב ימיה טמאין כגון אשה שאין לה וסת ורגילה לראות

טמאה דשמא הרגישה ומדעתה אלא ששכחה²⁸, אבל הני דמיתנין בגמ' דרואה כתב על בשרה, מסתמא מזמן קרוב בא הכתם, דאלו מזמן רחוק בא לא היה מתקיים בו כ"כ, אלא היה עובר אגב זיעה. והילכך אם איתא דארגשה מידכר הות דכירא. ועל שפת הספל, ואי נמי עד שהיה נתון תחת הכר ונמצא על שלו, כל הני מזמן קרוב באו בודאי, ואם הרגישה מדכר דכירא. והיסטות ומגעות אע"ג דאפילו בשמצאתן בחלוק מיירי ואפ"ה פריך מינה, התם שאני דכיון דרוב ימיה טמאין מסתמא מזמן קרוב בא הכתם, ואפ"ה

זו. ועי' שו"ת הר"א גוטמכר יור"ד סי' נא. והנה מפי' זה מוכח דהרגשה היא תנאי בראיה, שהרי בשפיר ובחתיכה ודאי הדם מגופה, ובכל זאת טהורה מפני שחסר כאן הרגשה מחמת הדם, וכן הוכיח בפרדס רמונים בפתיחה דף י ע"א. ולהלן שם בדף יא, א כתב להנך דלא ס"ל כהר"ן, דממעטינן תרווייהו מחד קרא, משום שאין דרך ראייה בכך. ושמא לזה נחזקין רבינו יונה דבזה שניהם שקולין דאין דרך ראייה בכך. נמצא לפי"ז דהא דממעטינן הרגשה אף שודאי יצא הדם מגופה, יש בזה ב' ביאורים, לדעת הי"מ והר"ן הוא גזירת הכתוב דבעינן הרגשה, ולדעת רבינו יונה והרשב"א הוא מפני שאין דרך ראייה בכך. (ויש לדון בזה בזמנינו שנשים אינן מרגישות פתיחת המקור, אי איכא נפ"מ בזה בין הנך ב' טעמי, ואכ"מ). וא"א לפרש בדעת הר"ן כן, דא"כ הו"ל למימר דאין דרכה לראות בשפיר ובשפופרת, ולא מטעם שאינה מרגישה הרגשת דם אלא הרגשת שפיר וחתיכה. [נש"ר בספר אמרי חיים סי' ג שלא דק בזה, וראה להלן 33]. לעיל 32 לא כא, ב ר' יוחנן בשם רשב"י. 33 דבהרגשה לא מצינו מחלוקת, דא"כ הו"ל לגמ' להקשות על שמואל לימא כתנאי, וע"כ מאן דמטהר בשפיר וחתיכה הוא משום דס"ל דאין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ולא מטעם חסרון בהרגשה. ועי' סד"ט סי' קפח סק"ד סי' קצ סק"א ובחידוד הלכות כאן שכיון לזה, ועוד דחה פי' הר"ן מטעם אחר, דא"כ הו"ל להיות טמאה עכ"פ מדרבנן כמו בלי הרגשה. ועי' שו"ת חת"ס יור"ד סי' קעא. ויתכן דהר"ן סובר דהרגשה הוי זיבת דבר לח. [עי' שו"ת ראש הברזל סי' ג שהכריח כן מכ"ד וכן מדברי הרמב"ם הל' איסור"ב פ"ט ה"ח עד שתרגיש ותראה דם שיצא בבשרה. ונובי"ק יור"ד סי' נה]. ובשפיר וחתיכה ליכא הרגשת זיבת דבר לח, לא במקור ולא בפרוזדור, שהרי צריך שתרגיש עצם הראיה. ועי' שו"ת שיבת ציון סי' לו וערל"ג כאן. אבל אי הוי הרגשת פתיחת המקור, איכא נמי הרגשה זו גם כשיוצא הדם בשפיר וחתיכה, דהא המקור נפתח מחמת כל החתיכה דהיינו גם מחמת הדם שבה. ולכן צריך מיעוט מיוחד שאינה טמאה. וכאשר בינותי בספרים ראיתי ג' נביאים מתנבאים בסגנון אחד בדעת הר"ן. במי נדה כאן, ובשו"ע הרב סי' קפג בקור"א

רק אפשר לתלות שהיתה הרגשה. ונפ"מ בבדיקת עד. ועי' להלן שם סי' לט ובח"ב סי' סו. ובשו"ת דברי יציב ח"ב סי' כ האריך בדבריו וכתב בדעת הרשב"א כהצד הראשון. ועי' שו"ת ראש הברזל סי' ג אות י, ופרדס רמונים בפתיחה נדה דף יח ע"ב. וראה רמב"ם הל' איסור"ב פ"ה הי"ז מ"מ שם ובינת אדם כלל קיג סי' ח, הפלאה יור"ד סי' קצ סק"א וסי' קצא. ובשו"ע הרב סי' קפג סק"ג כתב להרמב"ם טמאה בודאי מהתורה, ולתוס' הוי ספק תורה, ועיי"ש בקור"א סק"ב מה שדן בשיטת רש"י בזה. 28 הנובי"ק במהדו"ת יור"ד סי' קיח ד"ה עוד, דחה מכאן דברי התה"ד שבהרגשה בלבד טמאה, וחייבת לבדוק מיד אחרי כל הרגשה, דאם כדבריו הרי בודאי בשעת הרגשה בדקה, שלא נחשדה לעשות שלא כדין, עיי"ש ובהגהה מבין המחבר, וראה להלן. ובחמדת שאול יור"ד סי' ל אות יב ואילך האריך בזה ומבאר סברת תרומת הדשן ע"ש. 29 בפרדס רמונים בפתיחה דף י ע"ב האריך לבאר החילוק בין זמן קבוע לזמן רחוק ע"ש. ובמי נדה כאן מיישב קושית תוס' עפ"י מש"כ הרשב"א לעיל ב, ב ד"ה ופריך התם וכו' בשם ויש מפרשין. אבל כאמור הרשב"א תירץ כתוס'. ועי' במי נדה שם מה שדחה לתמיהת החו"ד סי' קצ סק"א על תוס'. 30 בתוס' הרא"ש לעיל כא, ב מבואר שיש כאן ג' דרשות חלוקות, דממשמעות דבשר שמעינן שצריך הרגשה בבשרה, ומה"א ומבי"ת ממעטינן שפופרת, ומרבינן שטמאה בפנים כבחוף. ובשו"ת שערי ציון ח"א סי' כו הקשה עליו מסוגיין דמה"א ילפינן הרגשה. אבל לפי רבינו יונה לא קשה, דתרווייהו ילפינן מה"א דשקולות הן. ויש לדון האם שניהם גזירת הכתוב בלי טעם, או דאחר שאנו ממעטים שניהם, טעם אחד להם לפי שאין דרך ראייה בכך, ונתמעטו שניהם כיון דשקולים הם בזה. ועי' להלן. ויש בזה נפ"מ לחדושו של רע"א סי' סב שדם בלי הרגשה טמא אפי' למ"ד מקור מקומו טהור, וראה בחי' הריטב"א לעיל כב, א הערה 64. 31 פי' זה נמצא לפנינו בחי' הר"ן. ובחכמת בצלאל הביא ראייה להר"ן מדאמרינן הכא תיתי שמעת מינה ולא תלת, דהרגשת שפיר ושפופרת כולם מטעם אחד הם. אבל לפי רבינו יונה אין מקום לראיה

דהא כתמים הנמצאים בחלוק חוששין להם ואף על גב דלא ארגישה, דהיינו כלהו כתמים דתנינן בכלהו מכלתין והוי טעמא משום דחיישין דילמא מזמן מרובה אתו וארגישה ולא אדעתא וכדכתבין לעיל³⁹ לדעת ר"י בעל התוס' ז"ל. וזו ודאי קשה מן הראשונה, אלא שי"ל דס"ד דמקשה דסיפא דומיא דרישא, מה רישא דעל בשרה מזמן קרוב אף חלוקה מזמן קרוב, וכגון שבדקה חלוקה סמוך למציאה, ואפ"ה קתני דאם רוב ימיה טמאין טמאה, ואפילו עברה בשוק של טבחין. כנ"ל⁴⁰.

לא אם רוב ימיה בהרגשה חזיא אימא ארגישה ולא אדעתא. תמיהה לי אדרבה הוה לן למימר איפכא כיון דרוב ימיה בהרגשה השתא דלא הרגישה אימא מעלמא אתא⁴¹.

איבעית אימא מחגור ולמטה איבעית אימא מחגור ולמעלה, אי בעית אימא מחגור ולמטה כגון שעברה בשוק של טבחים על בשרה טמא דאם איתא דמעלמא אתא על חלוקה איבעי ליה לאשתכוחי. ונראה לי לפרש דהכי קאמר אף על חלוקה איבעי ליה לאשתכוחי, אלא כיון שנמצא על בשרה בלבד חזקה מגופא אתא. והא דתנן⁴² עברה בשוק של טבחים תולה, היינו דוקא בשנמצא על חלוקה, ואי נמי על בשרה ועל חלוקה, אבל בנמצא על בשרה בלבד אינה תולה⁴³.

על חלוקה. כלומר, בנמצא על חלוקה, בין

תדיר וכיון שכן אע"פ שלא מצאתה טמא³⁴, אפ"ה היא מחזקת עצמה בספק נדה כיון דרוב ימיה טמאין, והילכך אם נגעה או שהסיטה הלך אחר הרוב. והקשו עליו בתוספות דאע"פ שאין לה וסת כיון שלא מצאתה טמא למה מחזקת עצמה בנדה, וזו חומרא אינה כלל בשום מקום, ועוד דאפילו מצאתה טמא לא מטמינן למפרע אלא מעת לעת או מפקידה לפקידה, והאיך תטמא היסטתה ומגעה של זו למפרע שמצאתה טהור משום חשש שמא ראתה³⁵. אלא ודאי כל שלא ראתה היסטתה ומגעה טהור, והכא אנמצא על חלוקה קאי דאמרינן ספק טמא ספק טהור³⁶, דאמרינן בסמוך דאי עברה בשוק של טבחים ספקו טהור³⁶, ומשום הכי קתני בברייתא דאם רוב ימיה טמאין טמאה אפילו עברה בשוק של טבחים מגעה והיסטה טמא³⁷.

ומורי הרב ז"ל הקשה על זה דא"כ אמאי נקט מגעות והיסטות, כיון דחלוקה ובשרה שוין בשורב ימיה טמאין, ולא הוה ליה למיתני אלא והלך אחר הרוב. ולי נראה דהא לא קשיא דאי תנא סתמא והלך אחר הרוב, הוה אמינא אפילו לגבי בעלה, קמ"ל מגעות והיסטות דהיינו קדשים וטהרות דמחמרינן בהו טפי מבעלה בכולה מכלתין.

ועוד הקשה רבינו ז"ל דאם כן מאי קא מקשה תלמודא מאי³⁸ לאו אם רוב ימיה טמאין טמאה אע"ג דלא ארגישה, וכי לא ארגישה מאי הוי

אחר הרוב לאו וכו'. וכ"ה בש"ס כח"מ. 39 ד"ה וא"ת. 40 בתרומת הדשן סי' רמו הוכיח מסוגיין שהרגשה בלבד הוי סברא דאורייתא לטמא אף שלא מצאה כלום, דאמרינן שיצא דם כחרדל ונתקנה או נימוק. ולפי"ז י"ל דלהכי טמאה לכה"פ לטהרות, כיון שרוב ימיה ראתה בהרגשה, תלינן שגם הכא ראתה בהרגשה ונימוק. ובערל"ג כתב שראית התה"ד תליא בפלוגתא דרש"י ותוס' בפ"י הסוגיא כאן, בתי' הגמ' דרוב ימיה בהרגשה. ועי' חכמב"צ. והגר"ש"נ בספרו עדות ביהוסף כאן כתב שדברי תרוה"ד נאמרו רק כשהרגישה שנפתח מקורה, ולא בהרגשת זיבת דבר לח עי"ש. וקדמו בהפלאה יור"ד סי' קצ סע' א. והוסיף דה"ד למאי דקימ"ל א"א לפתיחת הקבר בלא דם. ועי"ש מה שביאר ראיתו מסוגיין. האחרונים נחלקו בדעתו אם טמאה בודאי או מספק. ובתה"ד סי' מז מבואר דמאי דאמרינן אימר הרגשת ער וכו' היא טמאה מספק, ואין כאן המקום לקבל אריך. 41 עי' תוס' ד"ה קתני. 42 להלן נח, ב. 43 וכ"כ בתוה"ב בדיני כתמים דף יח, א. ועי' רא"ה בבדק הבית שתולק ומה שהשיבו רבינו

סק"ב בהג"ה [ועי' בצ"צ יור"ד סי' צו-צז ובפס"ד סי' קפג שהאריך בזה] ובפרדס רמונים בפתיחה דף כז, א. והוא מתרץ עפ"י קושית הסד"ט מלעיל כא, ב, שהיא היא קושית רבינו יונה דלכו"ע דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ובעיני הרגשה, אלא שנחלקו בזה תנאים במהות ההרגשה, דמאן דמטמא בשפיר וחתיכה ס"ל דהרגשה היא פתיחת פי המקור, ומאן דמטהר ס"ל דהרגשה הוי זיבת דבר לח וילפינן לה מחד קרא. שו"ר אחרי כותבי שקדם להם החתם סופר בחי' לסוגיין. 34 כונתו שלא מצאה כתם. 35 התוס' הוסיפו דאין לחלק בין רואה תדיר לשאינה רואה תדיר. ובחס"ד נדה פ"ג ה"ט כתב דאדברא החילוק ברור דכיון שרואה תדיר הרי היא יצאה מכלל הנשים, ולכן ניזיל בה בתר רוב. ועי' חכמב"צ ומרומי שדה. 36 נשמט בנדפס מחמת הדומות. 37 והחידוש הוא שאם רוב ימים טמאין טמאה ואע"ג דעברה בשוק של טבחים, ולא אמרינן דאי הוי מגופה על בשרה איבעי ליה לאשתכוחי. תוס'. ובתוס' הרא"ש מבואר דה"ד לטהרות ולא לבעלה. ועי' תוס' רי"ד ומרומי שדה. 38 לפנינו בגמ': מאי הלך

שו"ת מהר"ח אור זרוע סימן קיב

... יפלא בעיני למה לה כל אלו בדיקות הללו ואפילו אשה שאין לה ווסת למה תחמיר לזלזל את עצמה בדבר שאסרו לה חכמים לעשות. כיון דמדאורייתא בעינן עד שתרגיש בבשרה אלא דרבנן אסרו אפילו רואה כמו כתמים. והם אמרו והם אמרו. הם אמרו היכא דמשכחה דם אסורה והם אמרו שלא לבדוק. מאיר בר ברוך זלה"ה עכ"ל מורי רבינו מאיר זצוק"ל. ואיני מבין כל הבודקת ומצאה טמא בעלה בחטאת. וכמה ענינים שאפילו אם אינה מרגשת נעשית נדה ודאית. ובהיותי בנאוישטט דברתי בזה עם מורי הר' עובדיה והשיב לי שפי' עד שתרגיש בבשרה. כלומר **שמצאה דם בבשרה אפילו אם אינה מרגשת** ביציאתו. כגון דם הנמצא בפרוזדור שחייבים עליו ביאת מקדש. אעפ"י שלא הרגישה בו ביציאתו מן המקור. וא"כ אז אם הוחזקה צריכה בדיקה. הנראה בעיני כתבתי בסייעתא דשמיא. ומ"מ איני רוצה שיסמכו עלי עד שיראו כתבי זה לרבותי. וחליתי פני רבותי לקרות כתבי זה בישוב הדעת ולהשיבנו דעתם.

רש"י מסכת חולין דף נה עמוד א

חוץ מכגריס של כתמים - ששנינו בנדה (דף נח:) דהרואה כתם של דם בבגדה כגריס טמא דמספקין לה בדם נדה אף על גב דכי משערת ליה במצומצם חומרא הוי לא הויא טמאה אלא ביותר מכגריס אבל כגריס עצמו מחזקין ליה בדם מאכולת והיינו להקל דאע"ג דכגריס שעורו בעינן כגריס ועוד והכי תניא בהרואה כתם (שם /נדה/ נח:) וטעמא משום דכתמים עצמן דרבנן דמדאורייתא עד **דחזיא** מגופה כדכתיב (ויקרא טו) דם יהיה זובה בבשרה.

רש"י מסכת בבא קמא דף לח עמוד ב

מרקם טהורים - עיר שרובה נכרים היא ודם נכרי' טהור מדאורייתא דכתיב (ויקרא יב) דבר אל בני ישראל אשה כי תזריע וילדה בת ישראל מטמאה בלידה ובנדה ולא נכרית ואף על גב דרבנן גזרו עליהם שיהו כזבין על כתמיהן לא גזרו דהא כתמין ד'ישראל גופייהו מדרבנן נינהו דמדאורייתא דם יהיה זובה בבשרה כתיב (שם /ויקרא/ טו) **שתראה מגופה** ולא שתמצאהו בבגדה ואפילו ראתה מגופה אמרין במס' נדה (דף לד) שלא גזרו על דם נכרית טמאה אלא בעודו לח דתנן דם הנכרית ב"ש מטהרין וב"ה אומרים כרוקה וכמימי רגליה מטמאין לח ואינן מטמאין יבש.

רש"י מסכת נדה דף סב עמוד ב

אמר ליה הנח לכתמים - דעיקר תחילת גזרתן אינה אלא מדרבנן הילכך מקילין דמדאורייתא עד **שתראה** בבשרה.

להמתין עד שעת צאת הכוכבים ממש, אלא יכולה לטבול סמוך לשקיעת החמה.
 דהואיל ומחשיך ובא אין לחוש שמא תיבעל ביום ותראה, אע"פ שעדיין שביעי
 הוא. כך כתוב במחזור ויטרי (*97). והרמב"ם ז"ל כתב כן
 פרק י"א דהלכות אסורי ביאה (*). וכתב הרב בעל התוספות (*⁹⁸)
 דהנהו ז' ימים נקיים צריכים לספור חוץ מיום שלבשה חלוק לבן, דההוא
 יומא לאו ממנינא דז' נקיים. וכן כתב בעל התרומה (*⁹⁹). ורש"י
 ז"ל כתב (*¹⁰⁰) דלבעלה לא בעיא בדיקה, אפילו אשה שאין לה וסת. וכן כתב
 הראב"ד ז"ל בספר [בעלי] הנפש (*¹⁰⁰). והרב בעל התרומה ז"ל
 כתב (*¹⁰¹) שהסופרת נקיים ואחר ג' ימים מצאה כתם טהורה, דכיון דדם המקור
 פסק ג' ימים אין לסתור הספירה על ידי כתמים, אלא תולין לומר אולי מכה
 יש במעינה. והטעם לפי שכתם הנמצא אינו טומאה אלא מדרבנן, דמן התורה
 אינה טמאה עד שתרגיש בבשרה (*¹⁰²) או שקנחה ומצאה (*¹⁰³). דכתיב (*¹⁰⁴) דם
 יהיה זובה בבשרה, בבשרה ולא בבגדיה (*¹⁰⁵). וצריך עיון מדאמרינן פרק
 האשה שעושה צרכיה (*¹⁰⁶), אשה טהורה שהשאיילה חלוקה לסופרת שבעה נקיים
 וכשהחזירתו לבשתו בלא בדיקה ואחר כך מצאה בו כתם רשב"ג אומר תולה
 בזו ששאלתו כיון שעדיין לא טבלה, ורבי אומר שתיהן טמאות. ובספר בעלי
 הנפש (*¹⁰⁷) פסק כרשב"ג והמשאלת טהורה. והרמב"ם ז"ל פסק
 כרבי (*¹⁰⁷).

ומשביעי ואילך יכולות לטבול ביום, היכא שמתיראות מלסטים או
 גנבים או מצינה או שבית הטבילה רחוק או שמא ינעלו שערי העיר. וכתב
 רש"י ז"ל בתשובה דה"ה אם מתיראות מן הגוים שיזרקו להם אבנים
 כשתחשך, או אשה שמתבעת מבעיתות הלילה יכולה לטבול ביום (*¹⁰³) והיכא

באר משה

- (*97) ה' גדה עמוד תרי"א. ועיין טור סימן תצח בשם ר"ת והרשב"ם.
 (98) גדה עב ע"א.
 (*98) ספר התרומה ה' גדה אות פו.
 (99) גדה יא רש"י ד"ה והאמר שמואל. ועיין בב"י יו"ד סימן קפו.
 (101) עיין בס' התרומה ה' גדה סימן צ"ב ובהגמ"י ה' איסורי ביאה פ"א סק"ו,
 דמשמע שרק בודאי מכה הוא דמטהר בעל התרומה אחר ג"י הראשונים. אבל לתלות
 אולי יש לה מכה לא וצ"ע. וכן פירשו כל הפוסקים כונת בעל התרומה. ועיין ש"ך
 יו"ד סימן קצו ס"ק י"ג וצ"ע. ועיין ת"ה סימן רמט ומרדכי ה' גדה ואגור פ' התינוקת.
 (103) צ"ע דמשמע דבקנחה ומצאה טמאה בלא הרגשה. והא קי"ל דבלא הרגשה
 טהורה. ואי משום דאמרינן דסברה הרגשת העד היא והיתה יציאת דם בהרגשה, מ"מ
 מידי ספיקא לא נפיק. ומלשון רבינו משמע דטמאה ודאי, מדנקט לשון או.
 (104) ויקרא טו, יט.
 (105) בגדה נח: דריש לה מדם ולא כתם.
 (106) גדה ס ע"א.
 (107) ה' איסורי ביאה פ"ט הכ"ט.
 (108) גדה סז ע"ב.
 (*108) גדה סח ע"א.

צד א' שמו
שלא הרגשה

ויש לזה שני פנים, הא', כיון דשלא בהרגשה אתיא מהאי טעמא אין האשה טמאה לבעלה על ידי מציאת כתמים, דאפילו באו מגופה מכל מקום כיון דשלא בהרגשה אתו טהורים, דגזרת הכתוב הוא שאין האשה טמאה אלא ברואה בהרגשה, אבל שלא בהרגשה אפילו רואה הדם שופעת מגופה אפילו הכי טהורה מן התורה. אלא שחכמים גזרו בכתמים שתטמא לבעלה, משום דגזרה דלמא ארגשה ולא אדעתה, כפירוש רש"י בפרק הירואה ריש דף נ"ח ע"א ד"ה מדרבנן כו', או כפירוש התוספות ד"ה מודה שמואל כו' דאפילו ודאי לא ארגשה טמאה, הואיל וראתה דם נדות^[א].

צד ב' כיון
שאינו ודאי
מגופה

ועוד יש לומר טעם אחר דמשום הכי כתמים דרבנן, דהתורה לא טימאה אלא היכא דודאי מגופה אתיא, אבל כתמים דאיכא למימר דמעלמא אתיא לא אסרה התורה, אף על גב דבעלמא קיימא לן (בצה"ג) דספיקא דאורייתא לחומרא, מכל מקום כאן גזירת הכתוב הוא דספיקא שריא, דומיא דשריא התורה (קידושין עג.) ממזר מספק, וכהאי גוונא אמרינן בקידושין דף ל"ט (ע"א) גבי ערלה בחוץ לארץ דאסור מהלכה למשה מסיני דכן נאמר, ודאי אסור וספיקא מותר, הכי נמי כאן אפילו לא עברה בשוק של טבחים, אפילו הכי אמרינן דלמא עברה ולא אדעתה, ואפילו ישבה על גבי דבר הבדוק לה תלינן דאימור לא בדקה יפה וכמו שאבאר להבא^[א].

דברי המהר"ם
בחקירה זו

ובכבר עמדו על חקירה זו בשו"ת מוהר"ם לובלין והשואל הגאון מוהר"י סג"ל. וזה לשון הגאון מוהר"ם לובלין סימן ב', תשובה וכו' ואומר שעיקר היסוד שנבנים עליו דברי שאלת כבוד תורתו הוא לדעת אם הטעם שאמרו רז"ל (נדה יז.) שאין האשה טמאה עד שתרגיש, גזירת הכתוב הוא, או הוא מטעם דכשאינה מרגשת דאיכא לספוקי שאין הדם ממנה, אפילו היכא שבדקה המקום שישבה עליו, אימור לא שפיר בדקה, לכן צריכה שתרגיש שאז הוא בירור גמור שהדם ממנה, אבל אין הכי נמי אפילו בלא הרגשה אי איתא ידיעה ברורה שהדם ממנה אפילו לא הרגשה טמאה, ומינה נמי אפילו היכא דהרגשה, אם אותה הרגשה אינה בבירור שהיא הרגשת דם, אינה טמאה, דהא השתא נמי ליכא ידיעה ברורה שהדם ממנה.

הוכחת
המהר"ם
שמשום חסרון
הרגשה

ואם כן נראה לברר זה מסוגיא דשמעתא ריש פרק הירואה (שם) דאיתא התם אמר שמואל בדקה קרקע כו', תא שמע האשה שעושה צרכיה וכו' הכי דמי אי דארגשה יושבת אמאי טהורה, אלא לאו דלא ארגשה וקתני עומדת טמאה, ומשני לעולם דארגשה ואימור הרגשת מי רגלים הוא כו', ואם כן בעומדת אמאי טמאה, דהא בעומדת נמי ליכא ידיעה מבוררת דהא אפשר דלא הדר מי רגלים אלא מכה יש לה במקום מי רגלים וממנו יצא הדם, והאי הרגשה הרגשת מי רגלים הוא וכו', עכ"ל.

דחיית
ראיית
המהר"ם

וראיה זו אין בו ממש, דודאי מן הסתם אין לנו לתלות במכה, וזיל בתר רוב נשים שאין להם מכה כלל, דאם לא כן לא תמצא לעולם שתהא אשה טמאה נדה דנימא מכה יש לה במקור, אלא ודאי דלא חיישין למכה אלא היכא דמוכה, ומהאי טעמא מטמא רבי מאיר בעומדת משום נדה וכדאיתא לעיל דף י"ד ע"ב, ולא תלינן במכה אלא היכא דמוכה, כגון ביושבת לפי שאין דרך לדם המקור לצאת עם מי רגלים משום הכי תלינן

במכה, אבל בעומדת דדרכה בכך אידי דדחיק לה עלמא, משום הכי אמרינן דודאי מן המקור הוא דרוב דמים שבאשה מן המקור הוא, ורוב נשים אין להם מכה.

הוכחה
מהגמרא
שם
באופן אחר

א"א הכי איכא לאקשווי דאי סלקא דעתך דטעמא שהקפידה התורה על ההרגשה לפי שעל ידי הרגשה נתברר שהדם ממנה, הוה ליה לאוקמי דמיירי שלא הרגשה, אפילו הכי עומדת טמאה, כיון דודאי שהדם בא ממקור לא בעינן הרגשה, ושמואל לא אמר אלא בבדקה קרקע עולם, [נדאף] על גב דקרקע עולם מיבדק שפיר כדמסיק, אפילו הכי תלינן דלא בדק שפיר, וכן משמע הלשון בגמרא דמסיק לקמן אפילו קרקע עולם דמיבדק שפיר דאיכא למימר מגופה אתיא טהור, וקשה מאי איכא למימר דקאמר, וכך הוה ליה למימר דודאי מגופה אתיא, אלא ודאי אף על גב דקרקע מיבדק שפיר, מכל מקום לאו ודאי הוא, דיש לומר דלא בדק שפיר אלא דמסתבר דמגופה אתיא דהא בדק לה, ומשום הכי אמר הש"ס דאיכא למימר וכו'^[א]. ואם כן למה ליה להש"ס לאוקמי הא דאשה שעושה צרכיה בארגשה, אלא ודאי דטעם דהרגשה הוא מגזירת הכתוב אפילו לרואה ודאי בלא הרגשה טהורה מן התורה, וכן הקשה במוהר"ם לובלין שם.

הוכחות
של
נוספות
המהר"ם

עוד הביא ראה מהא דמקשה הש"ס התם מעד הנתון תחת הכר, ומהא דנמצא על שלו וכו' אי דלא ארגשה כו', דמה קושיא דהא התם כיון דודאי מגופה אתיא דהא משוך הוא ומקנח אתיא, וגם נמצא על שלה אותיות על ידי בדיקה דודאי מגופה אתיא אפילו בלא הרגשה טמאה למאי דסלקא דעתך השתא, אלא ודאי דהרגשה גזירת הכתוב הוא אפילו לרואה ממש ששופעת דם מאותו מקום טהורה בלא הרגשה, עכ"ד.

קושיא על
ביאור רש"י
בתיורו
רב
אשר
בדברי
שמואל

ולענ"ד נראה דלא קשה מידי ותחלה נעמוד על כוונת רש"י במה שפירש שם בסוגיא דף נ"ח (ע"א ד"ה רב אשי) רב אשי אמר שמואל דאמר כרבי נחמיה וכו' וזה לשונו, רב אשי אמר טעמא דשמואל דאמר לעיל בדקה קרקע עולם וכו', לאו משום הרגשה, אלא כרבי נחמיה סבירא ליה דאמר לא הזכירו חכמים גזירת כתם אלא על דבר המקבל טומאה, הלכך כל הני תיובתא לאו קושיא נינהו, דשמואל לא איירי בהרגשה כלל, עכ"ל. ולכאורה דברי רש"י תמוהים דהא שמואל גופא אמר שנאמר בבשרה וכו'.^[א] ודוחק לומר דסבירא ליה לרש"י דהאי דקאמר בבשרה לאו מדברי שמואל הוא אלא דסתמא דגמרא והם טעמא לשמואל, דזה דוחק. וכבר עמד בזה אדוני מורי ורבי הגאון בספר שב יעקב חלק א' סימן מ"א והקשה כן, אך גם דבריו שם תמוהים במה שכתב ליישב פירוש רש"י, והן במה שכתב עוד שם בענין זה, ועיי"ש^[א].

ביאור דברי
רש"י
שהרגשה
מבוררת
שהדם
בא מגופה

לכן נראה לענ"ד, דרש"י סבירא ליה דהא דמסיים שמואל שנאמר בבשרה עד שתרגיש כו', אליבא דרב אשי הכי קאמר, דמן התורה בעינן הרגשה שהוא מברר שהדם מגופה אתיא, אבל בלא הרגשה יש לומר דלאו מגופה אתיא ותלינן דמעלמא אתיא^[א], ואפילו בבדקה קרקע עולם יש לומר דלא בדקה שפיר, וכדסבירא ליה להשוואל במוהר"ם מלובלין, אלא דחכמים גזרו על כתם, ובנמצא על דבר שאינו מקבל טומאה לא גזרו^[א].

דעת מהרה

כיון שצריכה שתרגיש בבשרה נאולם עיין בדברי רבינו להלן שכתב היפך מזה.^[א] [ו] [ז] פירש בצלעות הבית (ס"י ג.) אולם הרשב"א (נח. ד"ה אלא) כתב שלשון איכא למימר הוא לאו דוקא, ונקט כן משום הרישא.^[א] [ו] [ח] הביא שם בשם ר' לייב מענען [ובסימן ל"ז הביא זה גם בשם ר' גבריאל] ששמואל לא טיהר משום שלא הרגשה, אלא כיון שאינו ודאי מגופה, וגזרו שתטמא אף בזה, ועל דבר שאינו מקבל טומאה לא גזרו. ולפי זה דעת רש"י שכשוראה כתם שודאי מגופה טמאה מהתורה. ובשו"ת צמח צדק (ס"י צו אות ג) הסכים עם פירושו.

[וט] **אולם** השב יעקב עצמו (בס"י מא ד"ה והנה באמת) והמעדני "ו"ט (פ"ט אות מ) נודע ביהודה (מהדו"ק ס"י נה) ועוד אחרונים פירשו דברי רש"י שמהתורה מודה שאינו טמא כיון שלא הרגשה, ודברי רש"י הם לבאר למה טהורה גם מדרבנן, ועל זה כתב כיון שאינו דבר המקבל טומאה, וראה בירור הלכה (נאות ד).

עיון מהרה

טמאים רק מדרבנן, לכן באינו מקבל טומאה לא גזרו וטהורה אף מדרבנן. וכעין זה פירשו בפרדס רמונים (פתחה כללית חקירה א אות י') ועוד הרבה אחרונים.^[א] רט. **ב"ח** ושולמה (סקי"א ד"ה ואגב) כתב שאפשר לומר שרש"י גורס 'מאי טעמא' שנאמר 'בבשרה' וכו', ולפי זה הדרשה היא מסוגיית הגמרא ולא דברי שמואל.^[א] י. **ב"ש"ת** צמח צדק (ס"י צו אות ב) דחה פירושו שא"כ למה פירש רש"י ששמואל לא מיירי בהרגשה, הרי צריך הרגשה לברר שהדם מגופה. ועוד שהרי כתב רש"י שלפי שמואל לא יקשה כל הקושיא בגמרא, ואם בלא הרגשה תולים בתליה רחוקה, למה במי רגלים נבעד שיהיה נתון תחת הכר ונמצא משוך טמאה. אלא צ"ל כפירוש השואל בשב יעקב שלשמואל אין צריך כלל הרגשה, וכתם טהור רק מהפסוק 'דם' ולא כתם, אלא שרק בנמצא מחוץ לגופה תולים בתליה רחוקה, אבל במי רגלים או בבדיקה שודאי מגופה אין תולים.^[א] יא. **ב"ח** ושולמה (שם) מוסיף, שהטעם שרש"י כתב לפי רב אשי שאין צריך הרגשה,

ערוך השולחן יורה דעה סימן קפג

סעיף מז

כל רבותינו הראשונים והאחרונים הסכימו דמן התורה אין אשה טמאה כשיצא ממנה דם אא"כ יצא הדם בהרגשה והיינו שהרגישה בגופה כמו שנפתח המקור כמו שיתבאר אבל בלא הרגשה אפילו יצא הדם מהמקור אין האשה טמאה מן התורה כמבואר בנדה [נ"ז ב] אמר שמואל בדקה קרקע עולם וישבה עליה ומצאה דם עליה טהורה שנאמר בבשרה עד שתרגיש בבשרה ע"ש ואין חולק בזה וכך פסקו כל הפוסקים:

סעיף מח

ואחד מהגדולים רוצה לעשות חדשות בעניין זה שרש"י ז"ל לא ס"ל כן וגם רצונו לומר שגם התוס' חולקים בזה [ס"ט סי' ק"ץ סקצ"ג] ואין בכל דבריו שום יסוד לעשות מחלוקת חדשה בין הפוסקים בדבר שלא שערם כל רבותינו ומפני שדבר זה עיקר גדול בכל דיני נדה לכן ההכרח לבאר בזה ועיקר יסודו הוא דשם בגמ' מקשה הש"ס כמה קושיות על שמואל ממשניות וברייתות דגם בלא הרגשה טמאה ומעקרי דיני כתמים יש להקשות על שמואל לפי מה שהיה סבור הש"ס דגם מדרבנן מטהר שמואל אלא דמכתמים אפשר לומר דכיון דעבר הרבה זמן אולי הרגישה בשעת מעשה ולא אדעתה [תוס' שם ד"ה הרואה] ולכן טימאו חכמים ולפיכך פריך מעניינים קרובים כמו מבדיקת עד ומהאשה שהיא עושה צרכיה ומצאה דם דגם שם מטמאין ומסיק הש"ס אמר רב ירמיה מדפתי מודה שמואל שהיא טמאה מדרבנן ופירש"י [נ"ח א ד"ה מדרבנן] דילמא הרגישה ולא אדעתה עכ"ל וכוונתו נ"ל דלרש"י ז"ל לא נראה לומר דחכמים יגזרו אף כשלא היה בוודאי הרגשה דלמה להם לחכמים לאסור בדבר שהתורה התירה מפורש אלא וודאי דחכמים גזרו שמא היתה הרגשה ואף שזהו מזמן קרוב מ"מ כיון שהדבר נמסר לכל הנשים ודעתן קלות ובעצם ההרגשה יש כמה טעיות כמו הרגשת מי רגלים הרגשת עד של הבדיקה הרגשת האבר שנקרא בלשון הש"ס שמש שיכולות לטעות שיסבירו שההרגשה הוא מאלו הדברים ובאמת היתה הרגשה של הדמים ודבר זה מבואר בכל מס' נדה ולכן החמירו חכמים בכל עניין והתוס' שם באמת חלקו על רש"י וזה לשונם פי' הקונטרס דתלינן דילמא ארגשה ולא אדעתה ואין נראה דאפילו מוחזק לה שלא הרגישה טמאה הואיל וראתה דם נדות עכ"ל וזהו דעת רוב גדולי הראשונים ובאמת לדעתי גם רש"י ז"ל אינו חולק על זה וגם לדידיה בכל עניין טמאה מדרבנן אלא שהסביר הטעם על מה גזרו חכמים אבל באמת גם לרש"י בכל עניין טמאה דלא פלוג בזה רבנן:

סעיף מט

ואח"כ אומר הש"ס [נ"ח א] רב אשי אמר שמואל הוא דאמר כר' נחמיה דתנן ר"נ אומר כל דבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים ופירש"י [ד"ה רב אשי] רב אשי אמר טעמא דשמואל דאמר לעיל בדקה קרקע עולם וכו' לאו משום הרגשה אלא כר' נ"ס"ל דאמר לא הזכירו חכמים גזירת כתם

אלא על דבר המקבל טומאה הלכך כל הני תיובתא לאו קושיא נינהו דשמואל לא איירי בהרגשה כלל עכ"ל ומזה יצא אותו גדול לומר דלפי המסקנא לתירוצא דרב אשי דהלכתא כוותיה לא איירי שמואל בהרגשה כלל וא"כ בטל כל הדין דהרגשה לפי מסקנת הש"ס וזהו תורף דבריו:

סעיף נ

ובאמת כוונה אחרת לוטה בדברי רש"י לענ"ד כשנדקדק דאיך אפשר לומר דשמואל לא איירי בהרגשה כלל והא להדיא אמר שמואל שנאמר בבשרה עד שתרגיש בבשרה וכבר טרחו כמה גדולים בזה בתשובות אמנם האמת הוא דרש"י ז"ל בכוונה כתב טעמא דשמואל דאמר לעיל בדקה קרקע עולם וכו' ויש להבין מה חידש רש"י בזה דפשיטא דאשמואל קאי רב אשי אלא דה"פ דלרש"י הוה קשה ליה תירוצא דרב ירמיה דמתרץ מודה שמואל שהיא טמאה מדרבנן ומלשון זה משמע לכאורה דשמואל רק דינא דאורייתא קאמר ותמוהה מאד דאיך יאמר שמואל שהיא טהורה כיון דמדרבנן טמאה והלא שמואל דינא קאמר ולזה בא רש"י ז"ל להשמיענו דרב אשי מפרש מילתא דרב ירמיה ושני התירוצים צריכים זל"ז והיינו דוודאי רב ירמיה אמת אמר דמודה שמואל שהיא טמאה מדרבנן גם בלא הרגשה ולזה מתורץ כל הקושיות אך דברי שמואל בעצמו אין להם ביאור ולזה בא רב אשי לתרץ גם דברי שמואל וה"פ אמר שמואל בדקה קרקע עולם וכו' טהורה שנאמר בבשרה עד שתרגיש בבשרה כלומר כיון דמן התורה בעי הרגשה ורק חכמים גזרו על כתמים ועל כל שבא בלא הרגשה ולא גזרו רק על דבר המקבל טומאה ולכן כקרקע שאינו מקבל טומאה לא גזרו על הכתמים והוכרח שמואל לזה דאל"כ אם מדאורייתא לא היה צריך הרגשה כלל מה לי קרקע מה לי דבר אחר וזהו שפירש"י טעמא דשמואל דאמר בדקה קרקע עולם וכו' לאו משום הרגשה אלא כר"נ כלומר דזה שטיהר שמואל בקרקע לאו משום הרגשה דהא מדרבנן א"צ הרגשה אלא טעמיה כר' נחמיה וזהו שמסיים רש"י ז"ל דשמואל לא איירי בהרגשה כלל כלומר דדין זה שחידש שמואל בקרקע אינו משום הרגשה שהרי מדרבנן א"צ הרגשה וזה שאמר שמואל שנאמר בבשרה עד שתרגיש בבשרה טעמא קא יהיב כלומר כיון דמן התורה צריך הרגשה אלא דחכמים גזרו ולכן לא גזרו בדבר שאינו מקבל טומאה וברור הוא בס"ד:

סעיף נא

וכל דברינו אלה כתבוהו רבותינו בעלי התוס' בקוצר דברים וז"ל התוס' שם [ד"ה מודה שמואל] ורב אשי נמי מודה דלשמואל היכא דלא הרגישה טהורה מן התורה וטמאה מדרבנן אלא אתי לפרושי דכי נמצא אקרקע טהורה אפילו מדרבנן עכ"ל וכשתדקדק בדבריהם תמצא שכוונו לכל מה שבארנו וגם רש"י ז"ל כוונתו כן אלא שכתבה בלשון מדוקדק כדרכו בקודש לתרץ גם דברי רב ירמיה וכמ"ש:

סעיף נב

ועוד הביא ראיות מכמה מקומות ברש"י ותוס' דמוכח מדבריהם שהיא טמאה בראייה ולא הזכירו הרגשה אינן ראיות כלל דכל ראייה סתמא הוא בהרגשה דכן דרך ראיית דם שבא בהרגשה דמהאי טעמא טיהרה התורה שלא בהרגשה משום שאין דרך ראייה בכך ואף גם בעיקר גזירת כתמים דחששו שמא הוא מגופה הכוונה שראתה והרגישה ולא שמה על לבה ושכחה או שדימתה הרגשה אחרת ודבר זה למדנו מדברי רבותינו בעלי התוס' ריש סוגיא זו שכתבו דלכן לא מקשה אדשמואל מכתמים משום שיש זמן מרובה משעת הכיבוס ואימור הרגישה ולא אדעתה עכ"ל אבל ברואה ממש ובעת מעשה לא הרגישה שום הרגשה וודאי דמן התורה טהורה ורק מדרבנן טמאה אבל בסתם ראיות גם מן התורה טמאה דמסתמא בא בהרגשה כדרך רוב ראיות [והחכ"א בב"א והפרדס רימונים גם הם דחו דברי הס"ט ע"ש]:

סעיף נג

וגם מדברי הרמב"ם מבואר כל אלה שכתב בריש פ"ט אין האשה מתטמאה מן התורה בנדה או בזיבה עד שתרגיש ותראה דם ויצא בבשרה כמו שאמרנו ותהיה טמאה מעת שתראה ולהבא בלבד ואם לא הרגישה ובדקה ומצאה הדם לפניו בפרוזדור ה"ז בחזקת שבא בהרגשה כמו שבארנו ומדברי סופרים שכל הרואה כתם דם על בשרה או על בגדיה אף על פי שלא הרגישה אף על פי שבדקה עצמה ולא מצאה דם ה"ז טמאה וכאלו מצאה דם לפניו בבשרה וטומאה זו בספק שמא כתם זה מדם החדר בא עכ"ל הרי מפורש דמן התורה אינה נטמאת בלא הרגשה רק מדרבנן גזרו אף שוודאי היה בלא הרגשה וזהו גזירת כתמים אבל סתם ראיית דמים גם מן התורה טמאה דחזקה שבא בהרגשה וזה שכתב ואם לא הרגישה ובדקה ומצאה הדם לפניו בפרוזדור ה"ז בחזקת שבא בהרגשה עכ"ל צריך ביאור דאם וודאי לא הרגישה איך בא בהרגשה:

סעיף נד

ונלע"ד דה"פ כשנדקדק למה הוצרך לומר ומצאה הדם לפניו בפרוזדור וכו' בקצרה ה"ל לומר ואם לא הרגישה וראתה דם ה"ז בחזקת שבא בהרגשה אלא וודאי דכוונתו דאם בראייה ממש והיינו שזב דמים מגופה ואומרת שלא הרגישה כלל אין טומאתה מן התורה אלא מדרבנן דלא שייך לומר על זה בחזקת שבא בהרגשה כיון שאומרת מפורש שאינה מרגשת כלל אבל בבדיקה שפיר י"ל כן והיינו שבדקה ומצאה הדם לפניו בפרוזדור וא"כ מהמקור כבר נעקר ולזה אנו אומרים שבאותו עת שנעקר מהמקור וודאי הרגישה ולא אדעתה וזהו שאומר ואם לא הרגישה כלומר שאומרת עתה שאין לה הרגשה ועכ"ז אם בדקה ומצאה הדם לפניו בפרוזדור ה"ז בחזקת שבא בהרגשה כלומר מכבר כשנעקר מן המקור אל הפרוזדור היתה הרגשה ולא אדעתה אבל אם עתה היתה ראייה ממש מהמקור בלא הרגשה טומאתה רק מדרבנן [ובזה מתורץ בטוב טעם בדף יח א בהא דתני ר"ח דם הנמצא בפרוזדור חייבים על ביאת מקדש וכו' שתמהו כמה מהגדולים למה שביק עיקר דין נדה לבעלה וכמ"ש בסוף סעי' מ"ו ע"ש ועתה מתורץ בפשיטות דרבנן קאמר דלא מיבעיא לבעלה דעכ"פ מדרבנן אסורה אף בלא הרגשה אלא אפילו על ביאת מקדש חייב בקרבן ובמזיד בכרת

ושורפין עליו את התרומה מפני שאנו אומרים שוודאי היתה בהרגשה מכבר אף שאומרת שאינה מרגשת עתה וכמ"ש ודו"ק]:

סעיף נה

ובזה נפשט לן ספק גדול שנסתפקו גדולי האחרונים דאם ע"י בדיקה מצאה דם אם טומאתה מן התורה כיון שהוא שלא בהרגשה או דנימא שהיה בהרגשה וסברה דההרגשה הוא מן העד שבדקה בו והאריכו לחקור בזה ולפי מה שבארנו בכוונת הרמב"ם אין שום ספק בזה דזה ידוע דכל הבדיקות שהאשה בודקת אינו מגיע עד המקור ממש רק במקרה וכרגע מפני ריחוק המקום מפני שהמקור הוא בעומק הגוף וכמ"ש הרמב"ם בפ"ה [הל' ד'] דבשעת גמר ביאה האבר נכנס בפרוזדור וכמ"ש בסעי' מ"ה ע"ש ובדיקת האשה הוא עד מקום שהאבר נכנס כמ"ש בס"י קצ"ו וא"כ בשם כשמצאה דם כבר נעקר מן המקור ואמרינן שוודאי היתה בהרגשה אז ואין אנו צריכים לההרגשה דבשעת הבדיקה ולחנם כל חקירה זו ובוודאי טמאה מן התורה [כנלע"ד ברור בס"ד]:

סעיף נו

ולפ"ז הדבר ברור דהחקירה בהרגשה הוי דווקא על מה שאנו חוששין שזה מקרוב ממש ראתה דאז בוודאי אם לא הרגישה טהורה מן התורה אבל באשה הבודקת את עצמה ומצאה דם וודאי טמאה מן התורה משום דהבדיקה הוא בהפרוזדור ואמרינן דאף אם עתה אינה מרגשת כבר היה הדם שם מאיזה זמן שירד לשם מן המקור וכותלי בית הרחם העמידוהו ואז וודאי הרגישה ולא אדעתה ולכן בהך מימרא דשמואל דהש"ס פריך שם מג' מקומות מאשה שעושה צרכיה וראתה דם דתלינן שהדם הלך עם המי רגלים מן המקור שפיר חקרה הגמ' אם הרגישה אם לא הרגישה שהרי על רגע זו אנו מסתפקין בירידת הדם מן המקור והשנית מעד שתחת הכר שבדקה מיד אחר תשמיש ומצאה דם על העד דחקרינן אם ראתה הדם בשעת התשמיש שפיר שקלינן וטרינן אם הרגישה אם לא הרגישה דהא על שעה קלה זו חיישינן לראיית הדם מן המקור והשלישית בנמצא על עד שלה תיכף לאחר התשמיש ובלשון הגמ' אותיום כלומר לאלתר אחר התשמיש דחייבין שניהם בקרבן ג"כ שפיר חקר הש"ס אם היה הרגשה אם לאו שהרי על אותו זמן אנו מסתפקים בראייתה מן המקור [ולפ"ז אזדא לה כל הספק שנסתפקו הגדולים בסוגיא זו על בדיקה דעלמא דלא דמי כלל ודע דעניין הרגשה שבריש נדה דף ג' א' שאומר בטעמא דשמאי הואיל ואשה מרגשת בעצמה והלל כסבורה הרגשת מי רגלים ע"ש אינו ענין כלל לדין הרגשה זו דהתם בדרבנן בטומאת מעת לעת שבנדה והחקירה על ההרגשה הוא על יום אתמול כדפירש"י ד"ה מרגשת וז"ל והא מדלא ארגשה מאתמול וכו' ע"ש ורק בדרבנן אמרינן כן ולא בדאורייתא דבדאורייתא אמרינן שוודאי הרגישה מאתמול כמבואר מהרמב"ם ודו"ק] [וההרגשה שברפ"ב הוי עניין אחר ע"ש ודו"ק]:

(ט) **נחקור** אם בודאי ראתה מגופה וברור לה שבא בלא שום הרגשה ולא על ידי בדיקת עד או תשמיש אם טמאה מדאורייתא או דרבנן וכבר נסתפק בזה מהר"ם מלובלין עיין בסדרי טהרה שהאריך בראיות דשיטת רש"י ותוספות דהוי דאורייתא דטעמא דבעינן הרגשה הוא כדי להוכיח דהוי מגופה אבל כשהוא ודאי מגופה אף בלא הרגשה טמאה מדאורייתא עיין שם בסימן ק"צ והמעין יראה שכל ראיותיו יש לדחות ונקדים דהא קשה לשמואל דאמר בדקה קרקע עולם ומצאה דם טהורה שנאמר בבשרה עד שתרגיש ולמה שבק דרשה דרבי עקיבא בנדה ג"ח ע"ב באשה שבאתה לפני רבי עקיבא ואמרה לו כתם מצאתי וטוהר רבי עקיבא שנאמר דם ולא כתם ונראה לי דמלת כתם משמע שאנו מסופקים אם הוא דם או צבע כמו שכתב רש"י ג"ט ע"א ד"ה נמצא עליה וכמו שכתוב נכתם עונך שהוא לשון לכלוך ואשה שאמרה לרבי עקיבא כתם מצאתי דמשמע דאינה יודעת אי דם או לכלוך צבע ועל זה השיב רבי עקיבא דם אמר רחמנא רצה לומר דם ודאי ולא ספק כדאמרין בקידושין ממזר ודאי ולא ספק ואם כן לא צריך למיתלי כלל ההיתר בהרגשה אבל שמואל מיירי ומדייק בלישנא ומצאה דם ודאי ולכן הוצרך ללמוד מבשרה דזה לא נשמע מדרכי עקיבא ובזה מתורץ קושיית התוספות יום טוב שם שהקשה דלהוי ככל ספק דאורייתא ומצאתי קושיא זו אחר כך בסדרי טהרה וגם התירוצ' ואין להקשות דהא בספק צבע צריך העברת סמנים ורבי עקיבא טוהר לגמרי זה אינו דדוקא במקום דאין לתלות ולשיטת קצת פוסקים דדוקא לטהרות:

ואמנם יותר נראה לי לתרץ כי כתם הוא מה שאנו מסופקים אם מגופה או מעלמא וכיון דיש לומר מגופה אם כן יש לומר ארגשה ולא אדעתה כמו שכתב רש"י בכתמים ואם כן לא נשמע לטהר מבשרה עד שתרגיש דשמא באמת הרגשה ומכל שכן חזקת דם שבא בהרגשה ולכן הוצרך רבי עקיבא לומר דם ולא כתם רצה לומר דוקא אם הוא בודאי מגופה דאפשר דארגשה אבל בכתם דיש לומר מעלמא טהורה אבל שמואל מיירי ביודעת בודאי שהיא מגופה רק שיודעת בודאי שבא בלא הרגשה ולכן הוצרך ללמוד מבשרה ולפי זה מתורץ נמי מה שהקשה הסדרי טהרה דמאי פריך הש"ס לשמואל דילמא סבירא ליה לשמואל דבודאי מגופה לא בעינן הרגשה ושמואל מיירי בענין דלא הוי ודאי מגופה אף בדקה קרקע שמא לא בדקה יפה זה אינו דאם כן הוי ליה לאתווי דרשה דרבי עקיבא דם ולא כתם אלא על כרחך דמיירי בדקה שפיר ובודאי הוא מגופה ומה שכתב עוד הסדרי טהרה ברש"י ד"ה רב אשי נדה ג"ח וכתב רש"י דשמואל לא מיירי בהרגשה כלל ודבריו תמוהים הם שהרי בהדיא אמר שמואל עד שתרגיש ועל זה בנה הסדרי טהרה יסוד לדבריו ונראה לי דלא קשה מידי וכוונת רש"י פשוט דמפרש דרב אשי לא ניחא ליה לתרץ כדמתרץ הש"ס דהא דאמר שמואל טהורה היינו מדאורייתא אבל מודה דטמאה מדרבנן דלישנא דשמואל דאמר טהורה ודאי משמע אפילו מדרבנן ולכן סבירא ליה לרב אשי דאין הכי נמי דטהורה אפילו מדרבנן קאמר אמנם על זה קשה קושיית הש"ס מברייתא דעל בשרה ומהרואה כתם אלא על כרחך דשמואל לא אתי כלל לאשמועינן דין זה דבעינן הרגשה מדאורייתא שזה היה ידוע לכולם והיא דרשה מקובלת לכל ולא צריך שמואל לאשמועינן דין זה אלא הכי קאמר שמואל בדקה קרקע כו' טהורה שנאמר בבשרה עד שתרגיש רצה לומר שהרי מדאורייתא אינה טמאה אלא עד שתרגיש רק חכמים גזרו על כתמים והכא כיון שהיא קרקע דבר שאינו מקבל טומאה טהורה אפילו מדרבנן דסבירא לי כו' נחמיה וזהו שכתב רש"י לא משום הרגשה ולא איירי בהרגשה רצה לומר שאין כוונת שמואל לאשמועינן דין דהרגשה דזה היה ידוע לכולם רק שנותן טעם למה טהורה אפילו מדרבנן והיינו כיון דמדאורייתא בעינן הרגשה לא גזרו על דבר שאינו מקבל טומאה ומה שכתב רש"י כלל הנך תיובתא אין כוונתו על כל הקושיא שהקשה הש"ס דבודאי צריך לתרץ הכל כדתרין הש"ס אלא אלו ב' קושיות אחרונות מברייתא דעל בשרה ומהרואה כתם דמסיק להו הש"ס כתיובתא לשמואל ועל זה כתב רש"י דלא קשא הנך תיובתא ולא כתב כלל הנך קושיות אלא דבאמת גם לרב אשי בודאי סבירא ליה לשמואל טעמא דהרגשה:

יצא לנו דבכתמים אף על גב דאפשר לומר ארגשה ולא אדעתא אפילו הכי אינו אלא מדרבנן כדמשמע מסתימת הפוסקים אבל מדאורייתא טהורה מדרשת רבי עקיבא ולא כתם ואם יודעת בודאי שדם זה מגופה ויודעת בודאי שבא בלא הרגשה ולא על ידי בדיקה או תשמיש בענין שלא היה טעות גם זה אינו אלא מדרבנן ודוקא שלא היה שום הרגש אפילו באיברים ומכל שכן זיבת דבר לח דכל זה נקרא הרגשה ובזה אפילו כטיפת חרדל טמאה דדוקא בכתם שנוכל להסתפק שמא מעלמא צריך כגריס מה שאין כן כשודאי מגופה אפילו פחות מחרדל טמאה אפשר שזה הוא דאמר ר' זירא בנות ישראל החמירו רצה לומר אף על גב שבא בודאי שלא בהרגשה שיודעת כן בבירור לא מחמת מיעוטו רק שיודעת כן בודאי ומדאורייתא כיון שלא הרגשה טהורה אף על פי כן החמירו:

דבר תורה אין האשה מטמאה משום נדה עד שתרגיש בבשרה בשעת יציאת דם שנאמר (ויקרא טו) דם יהיה זובה בבשרה - עד שתרגיש בבשרה. ותנן בפרק הרואה ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה - ולא כתם. חכמים עשו סייג לדבר וטמאו אפילו את הכתמים להחמיר על דברי תורה

ערוך לנר מסכת נדה דף נח עמוד א

בגמרא שמואל הוא דאמר כרבי נחמיה. א"ל דא"כ איך שייך הטעם דאמר שמואל שנאמר בבשרה עד שתרגיש בבשרה כיון דלא איירי כלל מצורך הרגשה, ד"ל דה"ק דודאי אם בלא הרגשה היתה טמאה מן התורה אין לטהר במה שמצאה הדם על הקרקע אבל כיון דכתיב בבשרה עד שתרגיש וא"כ במצאה על דבר אחר טהורה מדאורייתא וחכמים הוא דגזרו שתהי' טמאה גם בלא הרגשה בזה י"ל דלא גזרו רק אם נמצא בלא הרגשה על דבר המקבל טומאה ועיין בר"ן שנראה מדבריו שמפרש כן אכן התייחד לפי' התוס' דגם רב אשי מודה דלשמואל טהורה מדאורייתא ברואה בלא הרגשה וטמאה מדרבנן אבל לפי' רש"י דשמואל לא איירי בהרגשה כלל ולהכי כל הני תיובתות לעיל לאו קושיא נינהו א"כ קשה מה אמר שמואל שנאמר בבשרה, ונ"ל דהוקשה לי וראיתי שגם בשו"ת נ"ב מ"ק סי' נ"ה הקשה כן למה ליה לשמואל טעם דבעינן הרגשה מבבשרו הרי ר"ע כבר יליף כן לקמן במתניתין מדם ולא כתם אמנם י"ל דאדרבא בזה מובן דרשה דר"ע דלא מבואר כלל איך יליף מדם למעט כתם דהרי כתם ג"כ דם נדה הוא כיון דאין לתלות בדבר אחר ולכן י"ל דדרשת ר"ע היא דרשת שמואל כאן ושמואל אינו רק מפרש דרשת ר"ע כיון דכתיב דם יהי' זובה בבשרה הרי שלא טימאה התורה אלא דם שהרגישה בבשרה ולא כתם שמצאה כיון שלא הרגישה וזה שאמר ר"ע שנאמר ואשה וגו' דם יהי' זובה בבשרה דם ולא כתם וכן נראה קצת מדברי הרשב"א בתה"א ריש שער כתמים שמפרש כן דדרשת ר"א היא דרשת ר"ע ע"ש והנה אחר שכתבתי כן נדפס ספר **אור זרוע** ומצאתי כפירושי שכתב בס"א אחר שהביא דברי ר"ע **דם ולא כתם וז"ל היינו כשתראה האשה ודאי שהרגישה בראייתה אלא שגזרו רבנן על הכתמים היינו ודאי שיצא ממנה הדם אף על פי שלא הרגישה טמאה אבל לספק לא הזקינה עכ"ל** הרי שמפרש דם ולא כתם מה שראתה בהרגשה ולא מה שראתה בלא הרגשה וזהו כמו שכתבתי **דשמואל מפרש דרשת ר"ע** ולא בלבד שלפי' התוס' יש לומר כן אלא גם לשיטת רש"י שלא איירי שמואל בהרגשה מכ"מ קאמר שפיר דלכך מצאה על הקרקע טהורה כיון דכתיב דם יהי' זובה בבשרה שיודעת ודאי שהי' זב בבשרה אף על פי שלא הרגישה כשנעקר מן המקור דבזה לא איירי שמואל מכל מקום לא טמאה התורה רק דם שהי' זב בבשרה וביותר א"ש אם נאמר כמו שכ' גם הנו"ב (שם) שיי"ל דשמואל לא אמר רק שנאמר בבשרה ומה שכתוב עד שתרגיש הגמרא הי' מפרש כן לס"ד דמקשן דטעם שמואל משום הרגשה ולפ"ז י"ל דלתי' רב אשי באמת אין כוונת שמואל רק שנאמר בבשרה כדרשת ר"ע דם ולא כתם שהתורה לא טמאה רק דם שיודעת שהוא זב בבשרה אפילו לא הרגישה אבל בלא יודעת שזב מבשרה רק שמצאה הדם על דבר אחר לא טמאה מדאורייתא רק רבנן גזרו וכיון שאין זה רק גזירה דרבנן לכן מצאה על הקרקע אינה טמאה אפילו מדרבנן דלא גזרו כתמים רק בנמצא על דבר המקבל טומאה כר' נחמיה:

משנה תורה <מהדורה חדשה> - ה (קדושה) משה בן מימון (רמב"ם) עמוד מס: 29 הודפס ע"י אוצר החכמה

מַטָּה מִן מִי פִּיז מַה־לִּי אֲסוּתָה הִלִּינוּ סָמָה עֲשִׂין דְּטוּסִיעַ אֲהִיעַ סִי קָה עֵמִי י:
ג דִּי מִי פִּיז מַה־לִּי פִּרְה אֲדוּמָה הִלִּיד וְפִיז מַה־לִּי טוּמָה לִרְעָה הִלִּיד אֲפִיז מַה־לִּי אֲסוּתָה טוּמָי עֲשִׂין דְּלֵי טוּסִיעַ אֲהִיעַ סִי קָה עֵמִי י:
נא ה מִי־פִיט מַה־לִּי אֲסוּרִי צִלָּה הִלִּיז סָמָה לֵאמֹר קוֹל:
נב ו ז מִי־טַס הִלִּיז וְהִלִּיד י:

תוספי הרא"ש

עד שתכלכל. לשון גידול שער כדאמרינן בריש נזיר הריני מכלכל הרי זה נזיר. ובשבת פרק המוציא^(א) חנו ר' יהודה אומר כדי לטוב לכלול ואמרינן בגמרא^(ב) צדעא ובה צדעא. והלכה כדברי כולם להחמיר. משום דמספקא לן כהאן הלכתא מחמירי לפסוק כשנייה כדלעיל פרק יצא דופן^(ג) גבי חצר חולצת וגיבי סימני בורות צורית בשתי שערות קטנות לא תמאן ואינה חולצת עד שיהו גדולות כשיעור הגדול ששכלול וכן גמי אחת בגבה ואחת בקשיי אצבעותיה לא תמאן ואינה חולצת עד שיהו ה' שערות במקום אחד אויט אסי ואסי לה דדק גדולים אין צריך לבדוק החצות כרבנן דריש פירקין דאי שביח לרובא דעליון עד שיכסה החצות: דאמרינן תרי ופלגא מגופיה חזיתיה. והימה ומנא ליה לרובא דרשלה גריסין במקום אחד חיש רבנן דלמא לא מקומות דוקא ואפי' צמאן ביום אחד ולר' חנינא ג' אגטיגוס אחד צמאן בני חלוקין או בחלוק אחד צמאצות בג' ימים אבל במקום אחד אפי' רבנן לא חישו דכין דבמקום אחד צמאצ אמרינן דבעס אהת יצא מגופה. ור"ל דמשמע ליה דרבנן לא מפלגי מדרגן הוראה כחם משמט^(ד) משום זוב משמע דאפי' כחתם חזק חיישין:
אבל

הנהגות וציונים

[א] [ע"י ב"ב טז ע"א] (גליון) ע"יש התיבה "אליו" ט"ס וצ"ל א"ל, וכה"ב בבתי" מן הסברה ואמר **אזר נא סגבר** חצצין וגו' אמר לו ששה שבעול וכו':
[ב] צ"ל שארמאלי שחם יונקות וכו' (רש"י), ע"י תוס' מגילה כא ע"א ד"ה אלא:
[ג] ואמר ר' כשהוא מגיע וכו' (כתובים) **[ד]** [צ"ל גסור] (גליון):
[ה] צ"ל מינוט שתיים (גליון) דפ"ה, רש"י ע"יש:
[ו] [רש"י מוקח זה וכן] מוקח תיבת "רבה" ודי' וזהו שיעורא נאלי צ"ל כמו שהוא ברש"י שבר"ף (ביבמות, ראה בסוף המסכת) וזהו שיעור, וע"ע במהריט"א, דבש תמר ע"ש, ועי' בהכמב"צ ותרומ' ע"י במשנה למלך פ"ב מהלכות אישות הלש"ן (גליון), ועי' גם בהרש"י

ובתוספתא חדשים שם במעניות (ועי' דבש תמר), אולם בבתי"א יאחא בהדיא כלפניו וכן להלן בד"ה להחמיר הנוסח בבתי"א ולענין חליצה עד שיהיו נישואים ביום דהוי שיעורא רבה, ועי' אור זרוע ה"ה פ"ה ע"ע"ב [אות **[ד]** (מקור שובי"ב)] **[ז]** ו**מציאה** עליו כחם, צביל (ע"פ ר' ויכ"ה בבתי"א):
[ח] [צ"ל דתנן שבת ע"ח ע"ה] (גליון):
[ט] ראה הג' בב"ח אות (א) שכה"ה הנוסח בגמי "ורבנן אמר רב אשי" במקום "רב חסדא", וכה"ב בבתי"א ובשאר ראשונים:
[י] עי' הנהגת הב"ח (אות ג):
[כ] נדציל אפי' דהוא טפי מב' ראיות גמי בתרי יומי חזיתיה (באה"מ):

נב:

עד שתכלכל. לשון גדול שער הוא כדאמר בריש נזיר (דף ב) הריני מכלכל הרי זה נזיר וקאמר צמאצ^(א) מאי משמע דלכלול לישנא דגדול שער הוא דמתיא^(ב) אמר רבי יהודה סיד כדי לסוד כלול קטן ואמרינן דעלמא וצת דעלמ:
הלכה בדברי בון^(ג)

להחמיר. צ"פ מי שמת (צ"ד דף טו).

אמר ר"נ אמר שמואל בדיקין לתלמי ולימאוינן לפסוקי מדרבי יהודה דלאמר עד שירצה השחור על הלך והתם פסק ככולו דלאמר התם ר"נ אמר שמואל וה"נ קאמר הלכה כדברי כולן להחמיר הלכך אינה חולצת עד שתציא שער גדול שכולן ועד שיהו ז' שערות צמקוס אחד כרב אשי^(ד) ואס יס לה דדיס גדולים כשאר נשים אינה לריכא לדזוק התמתון ולא תמאן משהציא שמי שערות קטנות ואפי' אחת צבצה ואחת צין קשרי אצבעותיה ור"ת כתב צספר הישר דמשגיגה לכלל שטמיה לא תמאן צומן הוה דלע"ג דהיכא ללא צעל פסקינן צפי' יוצא דופן (לעיל דף מו). ללא חיישינן שמה נשור אין אנו צקיאל לדזוק צכל גופה שלא יהו זה שערות קטנות אחת צבצה ואחת צכריסה ועקשרי אצבעותיה מנצטרפיס או גומות גרידא:

שליש

גריסין גמי (ג) בתרי יומי תרתי ופלגא חזיתיה ואידך דם מאכולת הוא. תימה אמאי לא פריך ללמא כל ג' גריסין בתרי יומי חזיתיה כדקאמר צפמות מג' גריסין וגרסא למהר"ם וכן מציאת דאי לאו תלינן צס מאכולת וימא דכל הכתם מגופה חזיתיה אין לנו להקל ולומר דבתרי יומי חזיתיה כיון דיש זו שיעור דאפשר לתלוק לג' ראיות לכך פריך דילמא תרי ופלגא בתרי יומי חזיתיה כיון דלרסא^(א) מעט פחות מג' גריסין אפי' דאית צבו טפי משיעור שמי ראיות אחת מיקל לתלות המותר צאומן ז' ראיות ולא צריכי' ג' ה"נ צג' גריסין וג' ועודות ימאן תרי ופלגא אפי' דהוה טפי מנ' ראיות ימא דבתרי^(ב) יומי חזיתיה והמותר נתלה צס מאכולת וא"ת מנא ליה לרצא דצג' גריסין צמקוס א' חישו רצנן דילמא דוקא צג' מקומות ומציאתן ציוס אחד ולר' חנינא דוקא צג' חלוקות או צחלוק א' ומציאתן צג' ימים וי"ל^(ג) ללא מפלגי רצנן:
אבל

בא סימן פרק ששי נדה

מן הפערה. כלומר משער הראש אני משיצן תשובה הרצה נימן צרלתי צלסס וכו': ע"י הכף. גוצה שעל הצכר למטה מן הכנס: אפיילו אחת ע"י הכף בו. ואפי"ג דליוו צמקוס אחד: אחת בגבה. תחת אומן מקוס: צין קשרי אצבעותיה אינה צמציא שער עד צתגדלי: שתכלכל^(א). ללא שמעתי מהו וגרסא צעניי שחצרו צמס' צבת (עא): כדי לטוק^(ב) כלכול ואמרינן (טס פ): מאי כלכול דעלמא וצת דעלמ ה"נ עד שיהו טס שערות הרצה שיהא רלוק ומלוש צעשר. ואני מציאתי עד צתגלל צצ"ת שער גדול כפוף ומצוללל ולא ישר צעניי: איני יודע מהו. כלומר לא צצדל לי: **מתני'** ב' שערות האמורות בפרה. דקימאן לה צן שערות שחורות פוסלות הם צגמרל דלין מענידין (ע"ד דף טז). וצמסכת פרה (פ"ג מ"ה): ובגנשים. שער לץ דקי"ל צמ"כ^(ז) מיעוט שערות^(ח) שמים: והאמורות בכל מקום. צמינן וצמינקות: דקרוין. לאחז מעט: שיהו נישואות ביוז. שיעורא רצה (דלולו)^(א): **גב'** להחמיר. משנקלצות צפוקין לא מציאת שמה גדולה היא ולענין תלילה עד דליכא שיעורא רצה דלולו: **מתני'** הרי זו מקולצקת. אינה יודעת פתח נדומה לידע ממי יתחילו י"א יוס צצין נדה לנדה דהא לא ידעה אימת חוצא: וחוששת משום זוב. אס עברו עליה ג' מימי וצצה משלצשה חלוק זה ומציאה עליו כתם גדול שיעור ג' גריסין ועוד מספקין להו דילמא כל חדא וחדא צחד יומא חיוא ואפי"ג צצמקוס אחד מנאלי: **גב'** א' חלוקות. הצדקות לה ולצצמן צשלסת יומי וצצה אחד ליוס: או שראתה ב' ימים. ראיה מנמס מגופה צמוך י"א יוס וצשלטי לנשה חלוק הצדוק לה ומציאתה^(א) עליו כתם: מהו דתימא ב"י האי גוונא וכו'. להכי נקט צ' ימים וחלוק אחד לאשמועינן דהשחא נמי משחא צעלמא היא ומציאה קרינ ואני נאכל **דשנא** ללא מגופה הואי הך כתם שלישי ומליקת חולין צכלה דאי לא אשמועינן הוה אמינא הרי רגליס לדצר דודאי וצזה היא: וצנהו. תשובה נילתה השיצן: **אגב** זוהמא. דנדות אחאי מאכולת ונתמעכה טס: ורבי חנינא בו. לרצא פרכין דלאמר לרצי חנינא שלשה גריסין צמקוס אחד (ג). תרי ופלגא כו'. חלוקת לא פליג רצי חנינא אלא צמקוס אחד אצל צשלשה מקומות מודה והא קתמי רצי חנינא לעיל לצהה ג' חלוקות כו' אצל צחלוק אחד צג' מקומות לא: שהן בגרים ועוד. כלומר שלשה גריסין גסין דליכא צכל חד וחד כגרים וצפר דהיי שערות כתם לקמן נצדק הוראה כחם (דף עט). אחת זו ואחת זו. אפילו צצמי גריסין חוששין שמה ראתה אומן צצמי צין השמשות או אחת היוס ואחת צין השמשות של מחר ורציית צין השמשות עולה לשני ימים שמקצתה מן היוס ומקצתה מן הלילה ויש כאן שלשה רלופין:
א"ר

דמספקין לי דסם נדה אפי"ג דמי צעשרת ליה צצמולמס חומא הו לא היא טמאה אלא ציחיה מברגים אצל כגרים וטעמא מחוקין ליה צס מאכולת ויטיו לטקל דלע"ג דכגרים שעריו צענין כגרים ועוד ויכי תניא צצהוזה כתם (מת): ועצמא מאוס דכממים עצמן דצינן דצמלורימא ע"ד חלואי מגופה כדכמי (ויקרא טו) טז יהיה וצזה צצשה (חלוי חז).

[א] נדציל כמו שהוא בתוס' הראש וי"ל דמשמע ליה דלא מפלגי רבנן (ועי'ש עזר):
[ב] צ"ל חוששת משום זוב:

מסורת הש"ס עם הוספות

[א] צ"ק עי: צ"צ טו:
סנהדרין ל: ועי' תוספתא פ"י הוב' הגר"א שם, **[ב]** [ומספתא פ"ו ה"ד ע"ש] (ג) [עירובין פג. וט"ו], **[ד]** תורה פ"ב ה"ב, **(ה)** [טס דף ג], **(ו)** דף ע"ח: **(ז)** שם **(ח)** **(ט)** ע"ז.

הנהגות הב"ח

(א) גב' אמר רב אשי עד שיהו ד"ה שערות:
(ב) רש"י ד"ה ורבי מנינא דר"ה מרי דר"א:
(ג) תוס' ד"ה שלם גריסין נמי צימא צמרי וכו' גריסין יומי חזיתיה דיכין דבריתאה מעט פסות:

ליקוטי רש"י

מן הפערה. לשון עינן כדמתי הרצה שער צרלתי צלסס [ב"ב טז]. מנח שערות שכן ואשיצן דמיס כנגדן. מן הפערה יספיקי שמים חרי דר"א:
שערות (אפי' ט) צממה אפי' לך לאשר משמע צסוק הענין מי פלג לשער חמלה מאל ללל שער ואפי"ג צימא וגימא וכו'. כל שיער ושיער צצדלש פלגמי לו חמלה גומא ליקן צממה אפי"ג שמים יונקות מגומא אחת משחיות מאור עיניו על צלסס וסס לא תמחשו לו צין איוב נחחלף לו יחיו מן הסעריה וסס. כ"ה. כל צצר גצוה ועולל קרי כף כדאמרינן צנדה (מת). עד צתמעך הקף גצי סימני צגרות בברייח. צלחין מקוס [ושב"ב ב"ב גו: עי' סנהדרין ל: ד"ה בבבא]. פרה. שמי שערות פוסלות צש שערות או למעט [ע"ז כד]. דליכא צבדרי בון להחמיר. צפתי נמי משחקין צפוקין פוסלה ואי מקדש טס כון מקודשת ואס קבלה קדושין מאחר צריכה גט משני דילמא אינה פסולה עד שיהיו טעילין צווג וקידושי כון לא הוו קדושי, וצמלרע נמי משחקין צפוקין ואלו חייקנן עד שיהו נישואות צווג. וצקטן דקי"ל קטן קדושי אין קידושי דקדושי או אית ציה שיעורא וועל חיישין לקדושי ואי אמר מקדש לה צריכה גט משניס צמקוס חז"ל ורבי חנינא רצי חנינא אלא צמקוס אחד אצל צשלשה מקומות מודה והא קתמי רצי חנינא לעיל לצהה ג' חלוקות כו' אצל צחלוק אחד צג' מקומות לא: שהן בגרים ועוד. כלומר שלשה גריסין גסין דליכא צכל חד וחד כגרים וצפר דהיי שערות כתם לקמן נצדק הוראה כחם (דף עט). אחת זו ואחת זו. אפילו צצמי גריסין חוששין שמה ראתה אומן צצמי צין השמשות או אחת היוס ואחת צין השמשות של מחר ורציית צין השמשות עולה לשני ימים שמקצתה מן היוס ומקצתה מן הלילה ויש כאן שלשה רלופין:

נדהב

חידושי הרשב"א מסכת נדה דף נב עמוד ב

מהו דתימא כל כה"ג מביאה קרבן ונאכל קמ"ל. כתב הרמב"ן נ"ר אין לפרש קמ"ל דאינו נאכל אלא מביאה אותו, דהא כתמים דרבנן הם ואפי' בידוע שמגופה בא דבר תורה טהורה היא כדאיתא לקמן בסוף פרק הרוואה כתם (נ"ט א'), אלא על כרחינו ה"ק קמ"ל דאינו נאכל ואינה מביאה, ולבי מגמגם בדבר זה דאם כן מאי קאמר מהו דתימא מביאה קרבן ונאכל והיאך היה באפשר דנטעה בה כיון דכתמים אינן אלא מדרבנן, ואפשר דה"ק מהו דתימא כיון דראתה שתיים ובהרגשה אף כתם זה בהרגשה בא ולאו אדעתה ומביאה קרבן ונאכל, קמ"ל דלא אמרינן דבהרגשה בא וכיון שכן אינה מביאה קרבן כלל, ורש"י ז"ל נראה שפירש דמביאה קרבן ואינו נאכל.

חידושי הרמב"ן מסכת נדה דף נב עמוד ב

הא דאמרינן מהו דתימא כל כי האי גוונא מביאה קרבן ונאכל קמ"ל. נראה לי שאין לפרש קמ"ל דאינו נאכל אבל מביאה קרבן כמו שכתבו רבים, דהא כתמים דרבנן הם ואפילו בידוע שמגופה חזאי דבר תורה טהורה ואינן מביאין לא לידי זיבה ולא לידי נדה כדאיתא לקמן בפרק הרוואה, אלא על כרחנו נפרש קמשמע לן דאינה מביאה קרבן ולא נאכל, שני ימים וחלוק דומיא דג' חלוקין, ויש לדחוק שכיון שראתה שנים וצריכה שימור בשלישי אף על פי שאין דין הכתמים [נ"א, דם הכתם טמא] לטמא בתחלה כיון שדבר ברור הוא דמגופה חזאי בדין הוא שתעשה זבה גמורה שהרי לא עלתה לה שימור, ואין זה נכון.

חידושי הריטב"א מסכת נדה דף נב עמוד ב

מהו דתימא כל כה"ג מביאה קרבן ונאכל קמ"ל. פרש"י ז"ל דמביאה קרבן שאינו נאכל, והקשה עליו הרמב"ן ז"ל דהא כתמים דרבנן ואפילו חזאי מגופה כדאיתא לקמן בפרק הרוואה (נ"ט א'), וא"כ היאך מביאה קרבן כלל, ואיכא למידק מ"מ היכי ס"ד דתלמודא לומר מהו דתימא מביאה קרבן ונאכל וכי שויין טועין דלא ידעי דכתמים דרבנן, לכך י"ל דכיון דראתה שני ימים רצופים קרוב הדבר שאף בשלישי ראתה והרגישה ושכחה, דהא בצפור לא נתעסקה, ולהכי אמרינן מהו דתימא מביאה קרבן ונאכל דודאי ראתה ושכחה, קמ"ל דמביאה שמא שכחה, ואינו נאכל שמא לא הרגישה כלל, כנ"ל.

מהו דתימא כל כי האי גוונא מביאה קרבן ונאכל קמ"ל. פירש"י קמ"ל דחששה בעלמא הוא ומביאה קרבן ואינו נאכל דשמא לא הואי מגופה האי כתם והוי חולין במליקה שהוא נבילה, דאי לא הו"א דודאי רגלים לדבר דזבה גמורה היא, והגיה עליו הרב רבינו הגדול ז"ל דאי אפשר לומר שתביא קרבן דהא כתמים דרבנן הן ואפילו שידוע שהוא מגופה דבר תורה טהורה היא כדאיתא לקמן ריש פרק הרוואה כתם, ועל כרחינו הכא הכי פירושו קמ"ל דאינו נאכל ואינה מביאה, וקשיא לי א"כ מעיקרא היכי אמרינן בגמ' מהו דתימא מביאה קרבן ונאכל והיכי הוה ס"ד לומר כן כיון דכתמים כולו דרבנן ומדאורייתא טהורה ואפי' ידענו דאי שבא מגופה כיון שלא הרגישה בו, לכך נראה כפירש"י ז"ל והכא הוה ס"ד דכיון דחזת תרי יומי מגופה ודאי בהרגשה, רגלים לדבר דשלישית נמי חזת בהרגשה ושכחה ואף על פי שהוא זמן קרוב רגלים לדבר לחוש לשכחה ומביאה קרבן ונאכל דכודאי הוא, קמ"ל דאפי' הכי חיישינן שמא לא הרגישה, ומביאה קרבן שמא הרגישה ושכחה, ואינו נאכל שמא לא הרגישה מגופה. (ד"ז הועתק מספר פתח עינים).

בסי' צ' ס"ק כ"ג ע"ש. ועוד בשארי דוכתי טובא ע"ש. ובע"כ צ"ל סברא זו דאל"כ יקשה מ"ט מטהרי' כתמים מה"ת מאחר שזה הוי ספק השקול אי מגופה אי מעלמא ניתלי במצוי דהא מה"ת אזלי' אחר המצוי בין להקל בין להחמיר כמ"ש בסי' נ"ז סעי' י"ג ובמ"א סי' הר"ז ס"ק י"ח ע"ש. ובע"כ צ"ל דעי"כ מטהרי' כתמים מה"ת משום דמצרפי' הק' מעוטא דרואות בלא הרגשה והו"ל רובא להתירא וכנ"ל. ועי' ס"ט רס"י קי"ן והבאתי בחקירה הב' אות וא"ו ע"ש. מעתה יקשה מ"ט גזרו חז"ל ע"ז. וזולת דברי הס"ט הנ"ל א"ש דכיון דחז"ל גזרו לאסור אפי' רואה בלי הרגשה וכמ"ש תוס' בד' נ"ח א' ד"ה מודה וכ"כ שארי פוסקי' וכמ"ש למעלה אות א' ליפ"ז הו"ל רובא לאיסורא לפי תקנתא הנ"ל. אך לפי מ"ש הס"ט דלפי הס"ד אם ראתה בלי הרגשה טהורה אפי' מדרבנן יקשה שפיר כנ"ל. ותו קשה דאם נאמר דבהק' דשמואל הדבר ברור שבא מגופה ואין בזה ספק כלל רק דעיקר הספק הוא אי ארגשה או לא וכמ"ש הס"ט לפי דרכו הנ"ל א"כ הא ודאי דהק' סברא דחוקת דם לבא בהרגשה עדיף לן מהק' סברא דבזמן קרוב ל"א דארגשה ולא אדעתה דהא חזינן דהיכא דאיכא רגלים לדבר אמרי' אפי' בזמן קרוב דארגשה ולא אדעתה וכמ"ש תוס' בהק' ברייתא דרוב ימ' טמאי' והגם דהא ודאי דבשביל זה לא מחייבי' בקרבן על ביאת מקדש ובפרט לפרש"י דהק' ברייתא הנ"ל איירי שלא מצאה אפי' כתם ע"ש והק' חזקה דדם שבא בהרגשה תני' בברייתא דר"ה דחייבי' על ביאת מקדש וכמבואר לעיל בד' י"ז ב'. מעתה אם סברא זו דזמן קרוב נדחת אפי' היכא דליכא רק רגלים לדבר כ"ש דנדחת נגד חזקה גמורה והדק"ל על שמואל מ"ט מיהר בעובדא דיד' כיון דודאי בא מגופה נימא חזקה דם לבוא בהרגשה וטמאה מה"ת. ותו קשה דלמ"ל לשמואל לאוקמי מימרא דיד' בבדקה קרקע עולם וישבה עלי' כו' הרי כל עיקרו לא בא רק לאשמועי' דאפי' ודאי בא מגופה טהורה אי לא ארגשה. וא"כ יותר הו"ל לאשמועי' דין זה בפשיטות יותר והוא דאם ראתה עתה דם מגופה ולא ארגשה טהורה:

ה אולם עיקרן של דברים כך הן מה"ת בעי' שתרגיש דוקא הא לא"ה אפי' ודאי מגופה טהורה. וזה מוכח לן מקרא דבבשרה שהרי מתחילה אמר הכתוב ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה כו' א"כ איירי שדם יוצא ממנה. ועכ"ז אמר ע"ז בבשרה דר"ל עד שתרגיש. הנה מבואר דהגם שודאי שיצא מגופה עכ"ז בעי' שתרגיש דוקא הא לא"ה טהורה. וכן משמע ג"כ מדרשת שמואל דדריש בבשרה עד שתרגיש בבשרה. ופרכנין עלה בש"ס האי מבע"ל בבשרה ולא בשפיר וחת' ומשני תרתי ש"מ. והנה לא מבעי' לפי פ' הר"ן בחי' שם דע"כ שמעי' מיני' תרתי משום דמה דמטהרין בשפיר וחת' הוא ג"כ מה"ט דכיון שראתה בשפיר או בתתי' אין כאן הרגשת דם רק הרגשת שפיר וחת' ע"ש א"כ הרי מוכח מכאן דאפי' ודאי ראתה מגופה אי לא ארגשה טהורה. אולם אפילו לדעת ש"פ דס"ל דהא דמטהרין בשפיר וחת' הוא מטעם דאין דרך ראייה בכך. ועס"ט בסי' קפ"ח בתשובתו לק"ק ליסא וברס"י ק"ץ ובחי' על המס' ר"פ הרואה שכתב דהפוסקים הנ"ל חולקים ע"פ הר"ן ע"ש. אמנם הרי צריך לפרש אליביהו מ"ש בש"ס דתרתי ש"מ והיכי מוכח לן הני תרתי מחד קרא

דבבשרה ובע"כ צ"ל לדידהו בפי' הסוגי' דה"ק דחד טעמא לתרווייהו דכמו דמטהרין שפיר וחת' משום שאין דרך ראי' בכך כמו כן מטהרין רואה בלי הרגשה ג"כ מה"ט הנ"ל דאין דרך ראי' בכך דדרכן של כל הנשים להרגיש בעת שהדם זב מגופה. וזהו דדרשנין מקרא דבבשרה שלא טימא תורה רק אם ראתה כדרך שהנשים רואות אבל ראתה שלא כדרך ראי' כל הנשים ה"ה טהורה ונתמעט מזה ראתה בשפיר וחת' וכן ראתה בלי הרגשה דכ"ז אינו דרך ראי' כל הנשים וכנ"ל. וא"כ גם לדעת שארי פוסקים מוכח לן שפיר דאפי' ודאי יצא מגופה טמאה מה"ת אם ראתה בלי הרגשה טהורה וכאמור. אך כ"ז אם היה ידוע לנו בודאי דלא ארגשה אבל סתמא דמלתא אם הדבר ברור שיצא מגופה טמאה מה"ת דאמרי' דודאי ארגשה דחוקת דם לבא בהרגשה וע"כ לא אמר שמואל דינו הנ"ל ברואה ממש ומשום דככה"ג טמאה מה"ת כנ"ל רק בבדקה קרקע עולם וישבה עלי' ומצאה דם מספקי' לה אי מגופה או מדעלמא ואימר לא בדקה יפה יפה והגם שהוא חשש רחוק. אמנם כמו כן אם נאמר דבא מגופה וארגשה ולא אדעתה בזמן קרוב כזה הוא ג"כ ענין רחוק. וכן שנאמר דבאמת לא ארגשה הוא ג"כ מילתא דלא שכח שחזקה דם לבוא בהרגשה ומאחר דכל הצדדים שאפשר לומר בזה כולם חששות רחוקות ולא שכחי הדר תו הוי כל הספיקות שקולין ואיכא ס"ס שמא מדעלמא ואת"ל מגופה אימר לא ארגשה ואפ"ה דסברא זו דחוקת דם לבא בהרגשה עדיף לן מהק' סברא דאפ"ל בזמן קרוב דארגשה ולא אדעת' וכמ"ש באות הקודם וא"כ בצד זה שנא שבא מגופה לא הוי ב' הספיקות שקולין. אמנם מאחר דבזה הוי ספק השקול אי מגופה או מדעלמא א"כ אפ"ה דאי מגופה חשיב צד זה דלא ארגשה כמיעוט לגבי רוב. עכ"ז נימא סמוך מיעוטא דלא הרגישה להק' פלגא דמעלמא והו"ל רובא להתירא. וכמ"ש הסדרי טהרה סברא זו בכ"ד והבאתי למעלה אות הקדום. (ובמ"א יבואר לנו דבר זה באורך בס"ד). וע"כ מיהר שמואל בעובדא דיד'. ומה שהקשה הס"ט לפי הס"ד דשמואל מטהר אפי' מדרבנן יקשה מ"ש מכל הכתמי' דאסרו חז"ל. ומ"ש תוס' לחלק בין זמן קרוב לזמן רחוק הקשה ע"ז דמ"מ ב' הצדדים שקולין דכמו ש"ל דארגשה ולא אדעתה בזמן רחוק כמו כן י"ל בזמן רחוק דעברה בשוק ש"ט ולא אדעתה. וכמו שהבאתי דבריו לעיל אות ב'. הנה אי בעינא אמינא ל' להס"ט מי הגיד לו כ"ז להשוות ב' הצדדים יחד ודילמא בזמן רחוק ראו חז"ל בזמניהם שנתמעטו הלבבו' ונברה השכחה מפאת תוקף הצרות וכבר אפשר שהרגישה באיזה פעם ושכחה או לא שמה לבה ע"ז כי הי' אז מחשבותי' משוטטות בענינים אחרים. וע"כ גזרו לאסור הכתמים וכדאשכחן בכ"ד טובא שגזרו לחוש למעוט השכחה. משא"כ בזמן קרוב כההיא דשמואל דלא שכח כלל אוקמי' דאדורייתא ואין בה שום קושיא כלל. כאשר ישפוט כל מעיין בצדק. אמנם אפי' יהיבנא להס"ט כל סברתו בזה ק' ג"כ לק"מ קושי' הנ"ל דהנה בסברא זו דארגשה ולא אדעתה יש לפרש בזה ב' אופנים או שנאמר שהיה זה מפאת שכחה שהרגישה ושכחה או שלא שמה לבה ע"ז מפאת שהיתה טרודה או בשארי ענינים. או שנאמר שהיה זה מפאת איזה טעות שהיה בהרגשתה שסברה

צפנת פענח הלכות איסורי ביאה פרק ד

הלכה א

[א] הנדה כו' ואפילו היתה קטנה כו'. ואף דהא קי"ל דאינה טמאה נדה עד שתרגיש עיין לקמן פ"ט ה"א, י"ל דרק אם אינה מרגשת אז הוה גריעותא אבל אם לא שייכא בהרגשה אז לא איכפת לן כעין מש"כ התוס' חגיגה דף כ"א ע"א גבי היסח הדעת ועיין בתוס' ישנים יומא דף ח' גבי תפילין כה"ג.

קובץ תשובות הרב אלישיב חלק א סימן פד

קביעת וסת בראיה בלא הרגשה

לכבוד ידידי הרב הגאון מוהר"ר יהודה צבי וועלטשער שליט"א רב דק"ק אהבת ישראל.
ברכה ושלו' רב.

מכתבו קיבלתי, וע"ד מ"ש כת"ר - באשה שאין לה וסת קבוע ולפני יום תחילת הוסת שלה שהיא מוצאת כתמים על בגדי' - פחות משיעור השו"ע - ואחרי יום אחד מתחיל אצלה הדם להיות שופעת - שיש לדון שקביעות הוסתות אצלה לענין עו"ב הפלגה וכו' הוא מזמן מציאת הכתמים על בגדי', והטעם בזה מכיון שהיא מרגשת שהמחזור שלה עומד להגיע, זה גופא הרגשה שדברו הפוסקים, ומה שהנשים אומרות שאינן מרגישות אותם ההרגשות המבוארים בפוסקים הלוא אנו רואים אף כשמגיע הוסת באמצע הלילה כשהן ישינים אין הדם מלכלך הסדינים בע"כ שהן מרגישות כשהוסת עומד להגיע והם מכינים לשום מוך בטרם הדם יוצא, ובאמת זו היא הרגשה שדברו חכמים אלא שאין האשה שמה לב לאותן ההרגשות, ובאמת אין כאן חסרון הרגשה, וא"כ מציאת הכתמים בתחילת וסתה זה וסתה לענין עו"ב וכו'.

אמנם זה עתה הראוני מ"ש הגאון הגרמ"פ זצ"ל בספר "הלכות נדה" שהנשים טוענות שאינן מרגישות פתיחת המקור כלל, וא"כ אפי' רואה בשעת וסתה יהי' טהורות מה"ת, וע"ז כ' שלא כן הדין כי אין זה מצוי כלל שלא יהי' להן הרגשה דהרי חזינן דיודעות בדיוק מתי נעשו נדות וכן יודעות כשבא ספירתן ורק אינן יודעות להבחין מה הן הרגשות פתיחת פי המקור, והביא מ"ש הערוה"ש דהבל יפצה פי הנשים האלה ולא ידעו מאי קאמרי ולכולן יש הרגשה של פתיחת פי המקור בתחילת ראיתן, ולכן מקילין בכתמים שממש לא הרגישה כלום.

אכן חזקו דבריהן באומרם שאפי' זיבת דבר לח אינם מרגישות עכ"פ לא יותר מרטיבת המקום אחרי יציאת הדם מגופן, ואלה ההרגשות שהיא מבחנת שהיא עומדת לקבל הוסת, אין זה אלא בגדר וסת לא הרגשה, ומעתה א"נ דהרגשה ודאי תניא בטומאת נדה באמת טעמא בעי היאך משכח"ל לפי האמור שתהי' נדה מה"ת.

והנה הלכה פסוקה ברמב"ם פ"ד מאסו"ב "ואפי' היא קטנה - שהבת מתטמאה בנדה ואפילו ביום לידתה" ובנדה ל"ב מעשה והטבילוה קודם לאמה, ומעתה בקטנה בת יום א' מה שייך הרגשה, וע"כ דאין הטומאה תלוי' בהרגשה אלא להיפך אם לא הרגישה כדרכה זה סיבה דהיא טהורה, וע"ש בנדה (נז ב) מבשרה עד שתרגיש בבשרה, ופריך הש"ס האי בבשרה מיבע"ל בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה [וע' נדה כ"א אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה] ומשמע תרתי ש"מ, ולפי"ז בקטנה בת יום א' שפיר מתטמא נדה דבר תורה, וע' צ"פ פ"ד מאסו"ב שעמד ע"ז היאך משכח"ל דבת יום [א'] תטמא בנדה הלא חסר הרגשה ותי' "רק אם אינה מרגשת אז הוה ריעותא אבל אם לא שייכא בהרגשה לא אכפת לן".

ועיין כו"פ סי' קפ"ג מ"ש בביאור דברי הרמב"ם פ"ט מאסו"ב אין אשה מטמאה מה"ת עד שתרגיש ואם לא הרגישה ובדקה ומצאה דם לפנים בפרוזדור הרי"ז בחזקת שבא בהרגשה, והכוונה היא שהכניסה עד לפרוזדור בזו אמרין אף דהרגישה תולה הדבר בעד אבל קינחה עצמה בזו ל"א הרגשת עד הוא, היינו דמשום האי טעמא בקנחה אינה טמאה מה"ת שהרי חסר הרגשה, וכ"כ החו"ד בסי' ק"צ סק"א "נמצא על שלה אותיום טמאין וחייבין בקרבן - כיון דאיכא למימר הרגשת שמש היא תלינן הרגשה בדם דרוב דמים בהרגשה כמ"ש הרמב"ם בפ"ט מאסו"ב אבל בנמצא אחר זמן הרי מכח חזקה דמעיקרא מהני להעמידה על חזקתה ולומר דהשתא יצאה הדם והרי עכשיו ברור לה שלא הרגישה משו"ה אינה טמאה אלא מדין כתם" [וע"ע בערוה"ש סי' קפ"ג וק"צ דבמצאה דם בפרוזדור ה"ז בחזקת שבא בהרגשה, דמכיון דמצאה בפרוזדור הרי כבר נעקר מקודם ובכה"ג שייך לומר הרגישה ולאו אדעתא, אבל אם עכשיו ה' ראי' ממש והיא אומרת שלא הרגישה אינה טמאה אלא מדין כתם].

ובכן לפי הני אשלי רברבי שיסוד ההיתר הוא בדם היוצא מגופה כשברור לה שלא הרגישה, א"כ באשה השמה תחבושת על או"מ לספוג את ההפרשות ומצאה דם מכיון שברור שהדם יצאה מגופה ומכיון שכיום אין ריעותא בגלל חסרון הרגשה שהרי לפי דברי נשי זמנינו אינן מרגישות כלל יש לדון שאין במקרה זה הקולא של כתמים, ורק במצאה דם על הבגד דאיכא למימר מעלמא קאתי כה"ג אינה טמאה מה"ת וכמ"ש הסד"ט סי' ק"צ [ס"ק צ"ג. וטרם אכלה וכו' ד"ה ולענ"ד וכו'] כי תרי מיעוטא כתיבי מן בשרה צריכין למעוטי שלא בהרגשה, ומן דם ממעט דם ולא כתם ע"ש.

אכן מ"ש כת"ר באשה שיש לה מכה באו"מ המוציא דם וקיי"ל דבזמן וסתה או באשה שאין לה וסת קבוע ועברה העו"ב ולא ראתה ג"כ לא תולין במכתה כמו"ש [סי' קפ"ז סק"ט] החו"ד ומטעם שוכי לא תטמא לעולם, באשה שמרגישה שזמן וסתה הגיע וכך היא רגילה להבחין בגלל התופעות השונות שהיא מרגשת בהן, והואיל ואשה שיש לה וסת תולין במכתה שלא בזמן וסתה, הרי יש לדון שבמקרה וראתה דם ללא כל הני הרגשות שרגילה בהן בזמן קבלת וסתה, שיש לתלות בדם מכתה.

והנני חותם בברכה דו"ש, יוסף שלום אלישיב

קצ פרטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

[א] הרגישה שנפתח מקורה ובדקה ולא מצאה כלום טמאה: [ו] כחם הנמצא על בשרה אם צריך שיהא בו כגרים: [י] אם תקנו לאשה שתלבש בגדי צבעונין כדי להצילה מדין כתמים: [יבג] אם נמצא הכתם במקום החגור עצמו טמאה: [יבד] יש מקומות

שכתם הנמצא בחלוקה טמא ובבשרה טהור: [טו] שתי נשים שכיסו ראשן בחלוק אחד ונמצא בו כתם שחיהן טמאות: אחת כיסתה ראשה בחלוק ואחת לא כיסתה ולבשוהו שחיהן ונמצא בו כתם: [יז] אשה שיש לה מכה שאינה יודעת אם מציאה דם אם תולה בה כתם: מצאה כתם בשלושה ימים ראשונים של ספירת ז' נקיים ויש בה מכה אם תולה בה: [כא] כתם שנמצא בשוליה מאחוריה ומכה היא מלפניה תולה בה: [יזכגכז] היה עליה מין אחד אם תולה בו כמה מינים אפילו שיעור מרובה: אפילו כמה גריסים בחלוק אחד תולין הואיל ואין יותר מכגרים במקום אחד: אם יש בחלוק כגרים ולמטה אפילו יותר מכגרים הרי היא תולה את התחתון בעליון: [לז] אין אנו בקיאים בקצת שמות סמנים שמעבירין על הכתם ולפיכך אין עתה בדיקת העברת ז' סמנים: [מטב] עוברת מניקה וזקנה שהשאלו חלוקין לאשה אחרת ונמצא בו כתם תולות בה: [נג] ג' נשים שלבשו חלוק אחד או ישבו על מטה אחת ונמצא דם תחת אחת מהן ואחת מהן נתעסקה בכתמים כולן טהורות: [כ] מי שיוצא ממנו דם מפי האמה ובשעת תשיש נמצאו בעדי האישה והאשה טיפי דמים:

קצ א דבר תורה אין האשה וכו'. פירוש דבר תורה אין האשה מטמאה טהרות א למפרע ולא אסורה לבעלה עד שתרגיש שיצא דם מבשרה דדרשין ואשה כי מהיה זנה דם יהיה זנה צנערה עד שתרגיש צנערה וכתמרגיש שנפתח המקור ויצא דם אף על פי שדקה אח"כ ולא מצאה כלום טמאה דודאי יצא טיפת דם כחדרל ונתקנה או נימוק או נאנד וחכמים גזרו על כל כתם שנמצא וכו' אף על פי שלא הרגישה כלל שהיא טמאה ומטמאה טהרות למפרע ואסורה לבעלה וכו'. וצתרומת הדשן כתב עוד דאפילו לא הרגישה שיצא דם אלא הרגישה שנפתח מקורה *א* ונדקה אח"כ ולא מצאה כלום טמאה דאורייתא בן עיין שם נסימן רמ"ו ומציאו בית יוסף ולמעלה רש"י סימן קפ"ח כתבתי עיין שם:

ב והאידנא וכו'. פירוש אע"ג דקודם רכי ויצא היה דין הכתם משתנה בין מצאה אותו צימי נדה לבין מצאה אותו צימי היזנה ונדון ראיה ממע נאותן הימים מ"מ האידנא דהחמירו צנות ישראל צוממא דרבי ויצא דאפילו רואות טיפת דם כחדרל צריכה לישא ז' נקיים גס צתם החמירו דלצריכה ז' נקיים כדן זנה גדולה וכל כתם שהוא כגרים ועוד צריכה ז' נקיים חוץ מיום המציאה דלא כהרמב"ם צפרק י"א שאם אין צתם שיעור ג' כתמים דאין לחוש לציצות מונה ז' נקיים עם

הלכות נדה סימן קצ

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] האשה שמצאה כתם בלא הרגשה ובדקה ומצאה טהורה: צריכה שתפסוק בטהרה כאילו ראתה ודאי: [ב-ד] דין קטנה שלא הגיע זמנה לראות לענין כתם: [ה] כמה שיעור הכתם לטמא: [י] נמצא הכתם על דבר שאינו מקבל טומאה או על דבר צבוע: [יא-אג] [ב-יב] [יז-טו] מקום מציאת הכתם בבשרה או בבגדיה: [יא-אג] [ג-יב] [יז,טו,יח] אם תולה במכה שבגופה או בעברה בשוק של טבחים או בנתעסקה בדמים או בכתמים: [כב] דין עיר שחזוירים מצויים בה: [כג] נתעסקה בגוון אחד ונמצא הכתם בגוון אחר: [כד] נתעסקה בתנגולות תולה בה שלשה מיני גוונים רמים: פעמים שתולה בגוון אחד כמה גוונים: [כה-ל] כמה חילוקים בדיני תליית כתמים: [לז] כתם שהעבירו עליו שבעה סמנים ועבר: [לז] היתה עוסקת במלאכתה ונמצא דם במקום שעברה: [לז] בדקה עצמה בעד הכדוק לה ולמחר מצאה עליו דם: [טז] נמצא כתם על חלוקה שאינו בדוק לה: [לז] בדקה עצמה בעד שאינו בדוק לה ולמחר מצאה עליו דם: [מ-מג] פשטה חלוקה והשאלתו לחברתה או לגדה או לגויה או למי שלא הגיע זמנה לראות שנבעלה או ליושבת על דם טהור או לשומרת יום או לגדה או לזבה [בימי ספירתה] או לטמאה משום כתם: [מו] לבשה חלוק בימי נדתה ונתכסה ולא בדקתו ולבשתו בימי טהרתה: [מז] לבשה חלוק הכדוק לה ופשטתו וכבסתו והשאלתו לחברתה ונמצא עליו דם: [מח] שתי נשים שלבשו חלוק אחד בדוק ונמצא בו כתם: [מט] שלש נשים שלבשו חלוק אחד או שישבו על ספסל אחד ונמצא עליו כתם: [נ] שלש נשים שהיו ישנות במטה אחת ונמצא דם תחת אחת מהן: [נד] אין וסת לכתמים:

א דבר תורה אין האשה ב מטמאה א ולא אסורה

לבעלה עד שתרגיש שיצא דם מבשרה (א) (ב) [א] וחכמים גזרו על כל כתם שנמצא בגופה או בבגדיה שהיא טמאה ואסורה לבעלה אף על פי שלא הרגישה ואפילו בדקה עצמה ומצאה טהורה (ג) והאידנא מונין לה שבעה נקיים חוץ מיום המציאה

א דבר תורה אין האשה מטמאה ולא אסורה לבעלה עד שתרגיש שיצא דם מבשרה וחכמים גזרו על כל כתם שנמצא בגופה או בבגדיה שהיא טמאה ואסורה לבעלה וכו'. דין הכתמים מוצא צפרק הרואה כתם ונכסף הפרק (מ): מנן שלא אמרו חכמים הדבר להחמיר אלא להקל שנאמר (ויקרא טו יט) ואשה כי מהיה זנה דם יהיה זנה צנערה עד שתרגיש צנערה וכתמרגיש שנפתח המקור ויצא דם אף על פי שדקה אח"כ ולא מצאה כלום יש לטמאה דודאי יצא טיפת דם כחדרל ונתקנה או נימוק או נאנד וחכמים גזרו על כל כתם שנמצא וכו' אף על פי שלא הרגישה כלל שהיא טמאה ומטמאה טהרות למפרע ואסורה לבעלה וכו'. וצתרומת הדשן כתב עוד דאפילו לא הרגישה שיצא דם אלא הרגישה שנפתח מקורה להוציא דם ונדקה אח"כ ולא מצאה כלום יש לטמאה דאורייתא בן עיין שם נסימן רמ"ו ומציאו בית יוסף ולמעלה רש"י סימן קפ"ח כתבתי עיין שם:

א דבר תורה אין האשה מטמאה ולא אסורה לבעלה עד שתרגיש שיצא דם מבשרה וחכמים גזרו על כל כתם שנמצא בגופה או בבגדיה שהיא טמאה ואסורה לבעלה וכו'. דין הכתמים מוצא צפרק הרואה כתם ונכסף הפרק (מ): מנן שלא אמרו חכמים הדבר להחמיר אלא להקל שנאמר (ויקרא טו יט) ואשה כי מהיה זנה דם יהיה זנה צנערה עד שתרגיש צנערה וכתמרגיש שנפתח המקור ויצא דם אף על פי שדקה אח"כ ולא מצאה כלום יש לטמאה דודאי יצא טיפת דם כחדרל ונתקנה או נימוק או נאנד וחכמים גזרו על כל כתם שנמצא וכו' אף על פי שלא הרגישה כלל שהיא טמאה ומטמאה טהרות למפרע ואסורה לבעלה וכו'. וצתרומת הדשן כתב עוד דאפילו לא הרגישה שיצא דם אלא הרגישה שנפתח מקורה להוציא דם ונדקה אח"כ ולא מצאה כלום יש לטמאה דאורייתא בן עיין שם נסימן רמ"ו ומציאו בית יוסף ולמעלה רש"י סימן קפ"ח כתבתי עיין שם:

קצ (ב) וחכמים גזרו על כל כתם שנמצא בגופה או בבגדיה וכו'. הלשון אינו מדויק שכתם שכתם גזרו על כל כתם וזה אינו שהרי הרבה כתמים הם שאין מטמאין אם מפני שאין ממראה דם או מפני שיעורו של כתם או מפני שאר דברים שיתפרשו נסימן זה אלא הכי קאמר כל כתם שמתקין אותו צתמאה עצמו הוא מדרבנן וק"ל: (ג) והאידנא מונין וכו'. לאפוקי צימי כתמי התלמוד (והבית יוסף האריך בזה. עד כאן המגיה) כמו שכתב לעיל נסימן (קפ"ד) [קפ"ג]:

דרישה

קצ [א] (וחכמים גזרו על כל כתם וכו'. זה לשון הכסף משנה ריש פרק ט' דאסורי ביאה וקשה לי הא הוה ספק ספיקא ספק בא מגופה ספק שלא מגופה ואם תמצי לומר מגופה ספק מן המקור וספק מן הצדדים וטהורה י"ל דאף על פי כן החמירו חכמים דאסור חמור הוא ועוד י"ל שמאחר שאין לה דבר לתלות בו החמירו חכמים לומר דהוי כאילו מגופה הוא ודאי ואין כאן אלא ספק אחד עכ"ל. עד כאן המגיה):

הגהות והערות

קצ א [א] טמאה (ועיין ב"ח): *א* באמת לשון השאלה שם הוא "שנפתח מקורה להוציא דם" כמובא בב"י. ועיין נודע ביהודה תניינא סי' קיט בהג"ה מכן המחבר שהבין מלשון זה דמיירי דוקא שהרגישה גם שיוצא דם. וצ"ל לדעת הב"ח דכונת התרומת הדשן שנפתח מקורה כנראה כדי להוציא דם. ולא שהרגישה שיצא דם: [ב] אין זה לשונו ממש אלא שכתב דהרגשה סברה

מפתח מדרי טהרה

קצ (א) ט"ס ט"ק צג ד"ה אך דברי הטור: (ב) ט"ס ט"ק צג ד"ה אך דברי הטור:

טור <מכון שירת דבורה> - ט (יו"ד קפג - רמד) יעקב בן אשר (בעל הטורים) עמוד מס: 119 הודפס ע"י אוצר החכמה

ועד סופו חסם הוא דלא חיישין ללקוי אבל כשנשמתה לאחר שנתיבש ונעשה אדום בקצותיו שפיר חיישין ללקוי אף לרצון ומדינה היא טמאה ולכן כשיצאו מראה ירוק ולבן [ו] לפני המורה בעודו לח לא יורה זו דבר עד שימישש: כתב בתרומת הדשן סימן רמ"ו אם האשה הרגישה שנפתח מקורה להוציא דם ונדקה אח"כ ולא מצאה כלום איכה לחוש דילא טיפת דם כחידל ונתקנה או נימוק ועמאה עכ"ל והכי נקטינן אבל אם מצאה על העד לחלומות לכן השמא מליין ההרגשה בלובן שצ"ל מן המקור ונמצא על העד וטהורה ואף על גב דהוא ז"ל החמיר בלובן מפני הטועים מכל מקום אכן דמופסים לקולא צירוק ולכן לא חיישין נמצא על העד לכן או ירוק וטהורה:

ב ונאמנת האשה לומר בזה ראיתי ואבדתי. נרימא סוף פרק כל היד פירוש שראתה דם מחלה ואזד ומורה וראתה ואמרה שהאזד היה גם כן כזה אם דם זה טהור נאמנת על האזד שהיה כזה ולא חיישין דילמא טועה היא והאזד לא היה כזה:

ועד סופו חסם הוא דלא חיישין ללקוי אבל כשנשמתה לאחר שנתיבש ונעשה אדום בקצותיו שפיר חיישין ללקוי אף לרצון ומדינה היא טמאה ולכן כשיצאו מראה ירוק ולבן [ו] לפני המורה בעודו לח לא יורה זו דבר עד שימישש: כתב בתרומת הדשן סימן רמ"ו אם האשה הרגישה שנפתח מקורה להוציא דם ונדקה אח"כ ולא מצאה כלום איכה לחוש דילא טיפת דם כחידל ונתקנה או נימוק ועמאה עכ"ל והכי נקטינן אבל אם מצאה על העד לחלומות לכן השמא מליין ההרגשה בלובן שצ"ל מן המקור ונמצא על העד וטהורה ואף על גב דהוא ז"ל החמיר בלובן מפני הטועים מכל מקום אכן דמופסים לקולא צירוק ולכן לא חיישין נמצא על העד לכן או ירוק וטהורה:

ב ונאמנת אשה לומר בזה ראיתי ואבדתי. נרימא סוף פרק כל היד פירוש שראתה דם מחלה ואזד ומורה וראתה ואמרה שהאזד היה גם כן כזה אם דם זה טהור נאמנת על האזד שהיה כזה ולא חיישין דילמא טועה היא והאזד לא היה כזה:

ומ"ש ואין טהור אלא הירוק והלבן. כ"כ הרא"ש ז"ל בפרק כל היד (סג) וזה לשונו ודורות הללו אין צדי לראות דמים לישטן על חממו ולהפריד בין דם לדם ואפילו צימי חממי החלמוד היו מן החכמים שהיו נמנעים לראות דמים כל שכן האידנה שאין לטהר שום דם הדומה למראית אדמומית אם לא שיהא לכן וירוק כמראה הזהב ע"כ וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק י"א (הל' יציג) וכן פסק הרשב"א ז"ל (תוה"ק ריש ג"ו ב:) וצריש פרק המפלת (כא) אמרו בפשיטות לכן וירוק טהורים וא"ת מאחר שהם ז"ל פסקו הלכה כדעת הלל דמטהרים כמימי חלתן וכמימי בשר עלי למה לא התיירו?

בזמן הזה כשם שהתיירו צירוק ולבן י"ל דכיון שהם נוטים למראה אדמומית ואין אנו בקיאים במראות מטמאין להו ולא מטהרין אלא לכן וירוק משום דלית להו נטייה לאדמומית כלל דאע"ג דעקבא דמטמא על כרחין סבר דירוק ז' נוטה לאדמומית רצון סברי דהאי לאו נטייה לאדמומית הוא אבל כמימי חלתן וכמימי בשר עלי לכולי עלמא נוטים למראה אדמומית וינהו ואף על פי כן מטהרי רצון חן הילכך האידנה דלא בקיאינן למיבדק במראות לא מטהרין:

כתבנו המוספות (יע: ד"ה הירוק) אמתנימין דהירוק עקבא דן מהללאל מטמא האי ירוק היינו כאתרוג ולא ירוק ככרתי דאין זה נוטה לאדמומית וסמך ירוק כן הוא כדמשמע בפרק לולב הגזול (סוה"ל: ד:) וכן הרא"ש ז"ל (סג) כתב פירוש ר"י דמכאן משמע דירוק סמך הוא לזכר הדומה לחלומות וצ"ה או לזהב הנוטה למראה אדמומית וכן משמע בפרק אלו טריפות (חולין מו:) עד כאן ומשמע דהאי שדעתם לומר דצירוק ככרתי לא עלה על דעת שום אדם שיהא טמא דהא אין לו נטייה מראה אדמומית כלל ולא איפליגו אלא צירוק כזה דסבר עקבא שיש בו נטייה מראה אדמומית ורצון סברי שאין זה נטייה מראה אדמומית והלכה כוותיהו וכ"כ הר"ן ז"ל בפרק צ' דשבוט (ג. ד"ה ומראית) וכן כתב הרשב"א ז"ל בנזירות הבית (ארוך ריש ג"ו ב.) וזה לשונו ומהו הירוק שאמרנו כתבו רבותינו הנרפטים דהיינו אפילו גאלני כמראה הזהב וכל שכן הירוק הדומה לכרתי דהוא אפילו עקבא מטהר דאינו דומה לאדום כלל עכ"ל. והשתא מה שכתב הרא"ש ז"ל דהאידנה אין לטהר שום דם אם לא שיהא לכן וירוק כמראה הזהב, מראה הזהב איננו כרתי ליה לאשמועינן דאילו ככרתי ליכא לפוקי ציה כלל דהוי בלובן מאחר שאין שום דם נטייה מראה אדמומית ולפיכך כתב רצון דבין ירוק ככרתי צ"י לזהב כזה טהור וכן כתב המרדכי בפרק שני דשבוט (פי' משנה דף א' ע"ד) דירוק ככרתי או כעשבים או כשעור טהור וכן כתב הרב המגיד בפרק י"א (ה"צ: י'): **ובשמי** דהוא הדין לכל מראות שאין לספק בהן באדמומית כלל דטהורים דומיא דכרתי ולא הזכירו ירוק אלא משום דכשהוא כגון הזהב איכה למאן דאמר דנוטה לאדמומית הוא לפיכך הוצרך להשמיטנו צו ולכן שאמרנו לאו דוקא דהוא הדין לכל מראה דאין לספקו במראה אדמומית כלל דשרי דכלל לכן הוא וכן נראה מדברי הר"ן ז"ל בפרק צ' דשבוט (סג): **ומ"ש רבינו אפילו אם יש בו סמיכות דם והוא עב הרבה**. כן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ה' (ה"ו) וכן כתב הרמב"ם ז"ל בהלכותיו (פ"ג ה"ד): **ודע** שבתרומת הדשן [א] כתב דלכן שאינו לכן לגמרי אלא כמראה גבד לכן שנפל עליו אצק שהוכה לנזונו נראה דמראה כזה אינו כלל מזד שחורית וטפי ראו לחשוש ממראה לכן ואין שחורית כזה בא ממראה אדמומית כי היכי דנימא ציה אדום הוא אלא שלקה ואע"פ שהוא ז"ל מגמגם להחמיר צירוק ולכן מפני שדברי סמ"ק (ריש סי' רג) סתומים לית דחש ליה בזה וכל מי ששמעתי וראיתי נהגו להחמיר להדיא בלא שום גמגום כלל:

וכתב עוד [ב] בתרומת הדשן שאע"פ שהרגישה האשה שנפתח מקורה כחם (מ:) דהני מילי היכא דליכא למיתלי (ההרגשה) [ההרגשה] צמידי אחרינא אבל כשנמצאה לחלומות דלובן על העד אמרינן דהיא טיפת לובן היא דלרגישה לובן וירוק מן המקור קא אמו ע"כ ואחר כך כתב אמנם ירא אנכי להקל אם נמצא על העד לחלומות דסמין ויש צו מישוש קלת אע"ג דלובן הוא מפני הטועים אבל אם אינו אלא מראה וכמו צבע צלמא וגם לא הרגישה יש לטהר עכ"ל (א) ונראה לי שחומרות יתרות הן ולית דחש להו (ב):

ב ונאמנת אשה לומר בזה ראיתי ואבדתי. נרימא סוף פרק כל היד (סג) וזה לשונו ודורות הללו אין צדי לראות דמים לישטן על חממו ולהפריד בין דם לדם ואפילו צימי חממי החלמוד היו מן החכמים שהיו נמנעים לראות דמים כל שכן האידנה שאין לטהר שום דם הדומה למראית אדמומית אם לא שיהא לכן וירוק כמראה הזהב ע"כ וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק י"א (הל' יציג) וכן פסק הרשב"א ז"ל (תוה"ק ריש ג"ו ב:) וצריש פרק המפלת (כא) אמרו בפשיטות לכן וירוק טהורים וא"ת מאחר שהם ז"ל פסקו הלכה כדעת הלל דמטהרים כמימי חלתן וכמימי בשר עלי למה לא התיירו?

קפה (א) וכן הוא במרדכי דף (של"א ע"א) (א ע"ד סי' תשלח) יב) דמראה בל"א גע"ל גרי"ן כולן הן ירוק וכשר עכ"ל וכ"כ בית יוסף בשם שאר הפוסקים: (ב) וכן הוא בדברי הטור ריש להכשיר אפילו בסמין ועב הרבה ולכן נראה דיש לסמוך עלייהו להכשיר. גם מה שכתב מהר"א דהרגשה ראורייתא כדמשמע פרק

קפה (א) שהן הלבן והירוק. שאין צו נטייה כלל למראה דם שהוא אדום כדכתיב ויראו את המים אדומים כדס: (ג) בין צהוב כזהב. שנוטה קלת לאדמומית וזה דוקא (פליגי) [פליגי] יא) עקבא דן מהללאל. מוספות: (ג) בזה ראיתי ואבדתי. שהי המורה האמינתה שנאמר וספרה לה לעמיה:

קפה [א] והירוק. כתב רש"ל צ"ע כי מהר"ם מינץ כתב בשם הגדולים דאסרין אף בירוק כו' ומ"מ ירוק ככרתי אין ראוי להחמיר כדמוכח בהג"מ (פ"ה אות א):

הדושי הגהות
קפה [א] סימן רמ"ו: [ב] סג: [ג] אף על גב דהרגשה ראורייתא וכו' הני מילי היכא דליכא וכו' כן ז"ל לענ"ד:

הגהות והערות
[ח] ר"ל בית הלל: [ט] דאמרינן ירוק ככרתי מכלל דסתם ירוק לאו הכי הוא. כן הוא בתוספות: [י] אך "כעשבים" לא הזכיר הרב המגיד: [יא] כן נראה דצ"ל, או דצ"ל "פליגי" עקבא דן מהללאל וחכמים: [יב] לשון המרדכי ג' מראות הללו בל"א גע"ל גרי"ן כולן בכלל ירוק וכו' וכשרה" (ונקראים כיום: כחול, צהוב, ירוק): [יג] ומ"מ למעשה לא הקיל הרמ"א שהרי כתב בסעיף א' בהגה ואם הרגישה שנפתח מקורה וברקה מיד ולא מצאה כלום ע"ל סי' קצ עכ"ל, ושם ריש סי' קצ הביא המחבר פסק התרומת הדשן ולא השיג עליו הרמ"א:

מפתח סדרי טהרה
קפה (א) ס"ט סי' קצ ריש סק"ג: (ב) ס"ט סי' קצ סק"ג בד"ה ועתה חל:

קצ א. מיתמא דשמואל
נדה דף נ"ז ע"ב:
ב. מסקנת הגמרא שם
נח, א' ומשנה דף נ"ח
ע"ב דף נ"ט ע"א:
ג. לשון הטור:

ג. טור [עמוד פד] וכן
כתב הרב המגיד בפרק
ט' מהלכות איסורי
ביאה [שם] שדעת
הרמב"ן [הלכות נדה פ"ד
הלכה א'] והרשב"א [תורת
הבית הארוך בית ז' ריש שער
ד; שם ריש שער ה; הקצר
שער ד טו, א'] [לפרש כן
הא דפשוט רב אסי
לרבי זירא דכתמים
לרבינן הפסק טהרה,
שם [נדה] דף נ"ג ע"ב
[השגות הראב"ד איסורי
ביאה יא, א']:

(*) פירוש שפתי כהן:
להמתין תשעה ימים:
ד. תרומת הדשן סימן
רמ"ו דודאי ילא טפת
דס כמדלל ומתקנה או
נימוק, מהא דמקשה אי
דלרבינא לאחר זמן
דף נ"ז ע"ב:

ציונים לרמ"א עם ציונים מהש"ך

קצ א. סמ"ג לארין קיא
לו, ג; ספר התרומה
סימן צח:
ב. סעיף יא:

הגהות והערות

[קא] ז"ע, דהא ה"ז הביא
דברי הראב"ד שהיה להדיא
גם דעת הרמב"ן, שכתב שם
ח"ל, ולא עוד אלא אפילו
מורה נוסח אחר וכו', ואף
פסק קן בהלכה טו וכתב
שכן מסתבר:
קצ א. כ"ה בדפוס,
ובדפוס השמיטו מיתב
"כלי", כמובא בפרישה אות
א שישנם הרבה כתמים
שאינם מטמאים, ע"ש:
ב. ככל הדפוסים נדפס
אות ג על מיתב "לנעלה
אפילו", ובמהדורות
העבריות למקומה הנכון:
ג. ע"ש ג'יוס מהש"ך
אות ג * "דלא כתרומת
הדשן וכו'":
ד. עיין שו"ת מהרש"ם ח"א
סימן קסג:

עד חוששת לראש חודש ראשון. ואף אם לא ראתה זו
חוששת לראש חודש שני וכן לשליש, שאינו נעקר צפחות משלש
פעמים, ז"ל [עמוד פא ד"ה ומ"ש ענני] והאחרונים, ופשוט הוא:
עזה שהיא פוגעת בו. והטור כתב צמקנה צמס הרמב"ן [הלכות

נדה פ"ו הלכה ז] שאינה חוזרת עד
שמראה פעם אחת, ומשמראה
פעם אחת חוזרת לוסתה אפילו
אינה רואה בזמן וסמה, ע"כ. וכן
דעת הראב"ד צמס צמס צמס
[שער מיקון הסמות סימן א הלכה יג],
ומציאו ז"ל [עמוד פא ד"ה ח"ל
הראב"ד]. ולא ידעתי למה השמיט
המחבר דעתם, דהא רבים נינהו,
וגם דעת הטור נראה כן. ועוד,
דהא צמסות דרננן שומעין
להקל: עו אי אפשר לחוש
בו. שהרי אין כאן שום ראייה
שנשער בהפלגה ממנה:

קצ א. א. הרגשה
שנפתח מקורה בו.
עיין לעיל סימן קפ"ח סעיף א'
ומ"ש שם:

ימי העיבור וההנקה חוזרות לחוש (לכ) לוסתן
הראשון ביצד היה לה וסת לימים אם למורה
לראשי חדשים עד [מ] כה חוששת לראש חודש
ראשון עזה [מ] שהיא (נה) פוגעת בו וכן כל כיוצא
בוה וכן הדין אם היה לה וסת הגוף או לזמן ידוע
אבל אם היה וסתה וסת ההפלגה עו [מ] אי אפשר
לחוש עד (נ) שתחזור לראות חזרה לראות
(נ) אפילו פעם אחת חוששת ליום ההפלגה
שהיתה למורה להפליג:

סימן קצ

דיני כתמים ובדיקת האשה. ובו נ"ד סעיפים:

א. דבר תורה אין האשה מטמאה ולא
אסורה לבעלה (א) עד (כ) שתרגיש שיצא דם
מבשרה ב (ב) וחכמים (כ) גזרו על כל (כ) בתם
שנמצא (ב) בגופה או (כ) בכנדיה (כ) שהיא טמאה
ואסורה לבעלה אפילו לא הרגישה ב (ג) ואפילו בדקה עצמה ומצאה טהורה
ג (ד) וצריכה הפסק טהרה שתבדוק עצמה ותמצא טהורה ואחר כך תמנה
שבעה נקיים חוץ מיום המציאה: הגה (ה) כאלו ראתה (ה) ודאי וכמו שיתבאר לקמן
סימן קל"ו (*): ד א. א. הרגישה (ב) א. א. הרגישה (ב) וצריכה הפסק טהרה ואחר כך (ה) ובדיקה אחר כך (ה) ולא מצאה כלום

ערך לחם למהריק"ש

סוף סעיף ד' [עברו בו חזרת לחוש בו]. וכן צדן אם ראתה שלש עונות והפסיקה ממנה חרדה, כשמתמלקת המדה חזרת לוסתה:

הגהות רעק"א

קצ א. (א) (ש"ע סעיף א) וחכמים גזרו ע"כ בתם. אפילו אם לא ראתה מעולם,
דלל שהניעה לימי הנערות כתמה טמא:

ג. (א) (ש"ע סעיף א) וחכמים גזרו ע"כ בתם. אפילו אם לא ראתה מעולם,
דלל שהניעה לימי הנערות כתמה טמא:

פתחי תשובה

(לב) לוסתן הראשון. עיין בתשובות נודע ביהודה תניינא חלק יורה דעה סימן
פ"ו שכתב דדוקא לוסת הקבוע חזרת לחוש, אבל לוסת שאינו קבוע כיון
שנתעברה ופסקה דמים שוב אינה צריכה לחוש לו כלל אחר ההנקה, וע"ש:
קצ (א) שתרגיש. עיין מה שכתבתי לעיל ריש סימן קצ"ג [ס"ק א] דשלשה
מיני הרגשות יש לענין שתהא טמאה מדאורייתא, ע"ש. ועיין בסדרי
טהרה [ס"ק א] שהביא דברי מורי בתשובת שב יעקב [ח"א סימן מ] שכתב באשה
שראתה טיפות דמים על ידי ליחה לבנה מרובה, דזה מקרי שלא על ידי
הרגשה, דתלינן הרגשה ברובא בליחה לבנה מרובה, וכן כתב בתשובת בית
יעקב [סימן קסו ד"ה ועוד], והוא ז"ל השיג על זה, ע"ש: (ב) בבגדיה. עיין
מה שכתבתי לעיל סימן קצ"ג [ס"ק ד] בשם תשובת א"י פנים מאירות [ח"ב
סימן קסו] דדוקא בבגד האשה גזרו על הכתמים, אבל אם נמצא כתם בבגד
האיש, ואפילו על חלוקת האחר השמיש, אין לו דין כתם [וכבוד ידידי הרב
הגאון מוה' יחיאל העליר זצ"ל אב"ד דק"ק וואלאקווישק [עמודי אור סימן טו]

הראני שנעלם מהגאון בעל פנים מאירות ז"ל בזה תוספתא ערוכה בנדה פרק ו' [הלכה יב], נמצאת על חלוקת בנה השוכב בצדה הרי זו טמאה, ולא על בנה
בלבד אמרו אלא על כל אדם, אלא שדברו חכמים בהוה, ע"כ. ולכאורה הוא פליאה נשגבה [ל] על א"י ז"ל] אם לא שקנח עצמו בו, דאז האשה טמאה,
ע"ש: (ג) הרגישה. עיין בתשובת שב יעקב [ח"א] [סימן מ"ד באשה שהיתה מתעששת בחזק וכה, ועל ידי כח גדול של העטוש ניתו ממנה למטה מי רגלים,
לפי דעתה, כי היתה בעת הזאת בעזרת נשים בבית הכנסת ולא יכלה לבדוק עצמה, ולאו אדעתה כלל עד בליחה בשכבה ראתה למטה בכתנות כתם קטן
פחות מכשיעור גריס, ושאלה אם יש לחוש אפילו פחות מכשיעור, והואיל שהרגשה בבוקר שניתו ממנה אפשר שזה הדם ניתו ממנה. והשיב, כיון שהוא
פחות מכגריס אין לחוש כלל, אף דמבואר בסימן קפ"ח [סעיף א] וק"צ אם הרגישה שנפתח מקורה ובדקה ולא מצאה כלום דטמאה, שאני התם דמיררי שבדקה
מיד ולא מצאה כלום, ועל כרחך צריך לומר דלא לחנם נפתח מקורה, והואיל דלא מצאה כלום על כרחך שיצא ממנה דבר מה וגאבר, והואיל שהרגשה
דאורייתא חיישין שמה יצאה טפת דם, מה שאין כן באשה זו דלא בדקה מבקר עד ערב, וזה שכיח הרבה בין הנשים שעל ידי עטוש בכח נתזין ממנה מי
רגלים, ואי הוי בדקה מיד היתה רואה לחלוותי של מי רגלים, ואחזקי איסורא לא מחזקינן, עד כאן דבריו, ע"ש. ושיין בספר תפארת צבי שחיבר תלמידו
על הלכות נדה בסימן קפ"ג [ס"ק א] שכתב דדוקא בכהאי גוונא שיצאו ממנה כמה טיפין לדעתה, והואיל דלא מצאה אלא חד כתם קטן, מוכח שמי רגלים
היה, דאי היה דם היה נמצא הרבה, אבל אם הרגישה כאילו יצא ממנה מעט ואינה יודעת מה הוא אם דם או מי רגלים, ואחר כך מצאה כתם אפילו פחות
מכגריס, תלינן כתם זה בהרגשה וטמאה, ע"ש. אכן דעת הסדרי טהרה [ס"ק ג ד"ה בשו"ת] לא נראה כן, אלא דאפילו בכהאי גוונא תלינן להקל, דדוקא בפתיחת
המקור החמיר בתרומת הדשן כו', מה שאין כן בהרגשה שניתו ממנה דבר מה תולין במצוי במי רגלים, ע"ש, והביאו גם כן החכמת אדם ככל ק"י ג' דין ג'.
וכתב עוד [תחמת אדם שם] דהוא ארשן נשים שרגיל בהם ליחה לבנה, ואפילו הרגישה יזבת דבר לח ולא בדקה טהרה, כיון שמוחזקת רגליה ורגליה
בכך תלינן במצוי, ע"ש [ועיין מה שכתבתי לקמן ס"ק ו'] (ד) שנפתח מקורה. וכתב בחכמת אדם שם דין א' אבל בהרגשה שנודעו אבריה, אם בדקה
ולא מצאה כלום טהרה, שתלינן זו בשאר מקרים, ע"ש [ועיין מה שכתבתי לקמן ס"ק ו'] בשם תשובת חתם סופר: (ה) ובדיקה אחר כך. עיין חוות דעת
[הדושים ס"ק ב; ביאורים ס"ק ג] שכתב דאפילו בדקה עצמה בתוך שיעור וסת ולא מצאה כלום טמאה, ע"ש. אכן דעת הכותי ופליתי בס"ק ג' אינו כן, אלא

מחצית השקל

יורה דעה קפט קצ הלכות נדה

תורת השלמים

צט

[מ] **חוששת לראש חודש ראשון**. ואף אם לא ראתה צו מושטת לראש חודש שני וכן לשליש, שאינו נעקר נפחות משלש פעמים, ש"ך [ס"ק עד] **נצט צ"ו** והאחרונים : [נת] **שהיא פוגעת בו**. פסק הממזר כהרשב"א [מורת הניח האלוי בית ז עטר ג יו. א; הקל יל, א] לפי שכתב בצ"י [עמוד פא ד"ה ימשע ענין] שכן משמעות הש"ס [נדה ג, ב] [מלמל בטעמא] [חיל בתר טעמא], ע"ש. והש"ך [ס"ק עה] מתמיה על הממזר שפסק בזה להחמיר, נגד דעת הטור והרמז"ן שפסקו דלינה מושטת אלף אם כן לראתה פעם אחת: [נט] **אי אפשר לדווש**. כיון שאין כלן בהפלגה שום רחיה שנשער ממנה. ועיין מה שכתבתי לעיל ס"ק ל"ז:

קצ [א] שהיא טמאה. וכמז הרמז"ס צפרק ט' מהלכות איסורי ביאה [הלכה ג] וטומאה זו מספק, שמא כחם זה מן החדר הוא זבל. וכמז הכסף משנה, קשה לי הא ספק ספיקא הוא והוא ליה למשרי, ספק מגופה ספק שלא מגופה, ואם ממלא לומר מן גופה ספק מן החדר ספק מן העליה, וטהור. ויש לומר דאף על פי כן החמירו צו כחמים, משום דאיסור חמור הוא [וכן משמע בש"ס נדה דף ק"ט ע"א להחמיר על דברי מורה, פירש רש"י ד"ה לא להקל שלא להקל בנדה גמורה]. ועוד יש לומר, ששאלה שאין לה דצר למלות צו, החמירו כאליו הוא מגופה ודאי, ואין כלן אלא ספק אחר, עכ"ל. והט"ו [ס"ק ג] כתב דיש לומר דכיון דרוב דס שיואל מן האשה זא מן המקור, לא נמשז זה לספק כלל. ואין להקשות ממה שכתב רמ"א ספק ספיקא בסיומן קפ"ו סעיף ה', דהתם זא מכה ואפשר שהוא מן הנדדים, ועל זה קאי הספק ספיקא, עכ"ל. ובאמת מדברי רמ"א לעיל סימן קפ"ו משמע דספק ראשון הוא שמא זא מן הנדדים ולא מתמת מכה, דאם לא כן הכל שס חלל ספיקא הוא, אי מתמת ממכה או לא, ואין כלן מרי ספקות להקל כלל. אבל לענ"ד נראה דהיינו טעמא דהוי ספק ספיקא משום דאימערע לן רוצא, כיון דרוב נשים אינן רואות מתמת משמש ממקור, לכן הוה ספק ספיקא גמור (וכהאי גוונא מנואר בש"ס דכמוצות דף ט"ו ע"ג וצנצנא צמרל דף ז"צ ע"ג), ומהאי טעמא חשיב הכל גם כן ספק ספיקא, כיון דרוב נשים מרגישין בעצמן אם רואות דס, אימערע לה רוצא והוי ספק ספיקא גמור, אי ללא מנעמיס שכתב הכסף משנה, וק"ל:

וכן הוא דעת תשובת חתם סופר [י"ד] סימן ק"ג. אך כתב דדוקא בהרגשת פתיחת פי המקור או זעזוע הגוף או עקיצה כמו עקיצת מי רגלים, שהם הרגשות גמורות מן התורה, בזה יש להחמיר אפילו בדקה בכחנות, מכל שכן בעד שאינו ברור דעדיף מכחנות, והטעם דמיד שהרגישה אברה לה חזקת טהרה שלה עד שתבדוק, ואם בדקה ונאבד העד, בטמאה מחזקין לה. אבל בהרגשה דויבת דבר לח, אפילו יתיבנא ליה להגאון נודע ביהודה ז"ל (מהדורא קמא י"ד בסימן נ"ה, ועיין מה שכתבתי לעיל סימן קפ"ג ס"ק א') שהוא הרגשה דאורייתא, מכל מקום היינו שאם ראתה דס על ידי ההגשה כזו חיובים עליה כרת, אבל שיהיה הרגשה כזו מוציאה מחזקת טהרה שלה, עד שנאמר שאם נאבד העד או שאינו ברור תהיה בספק טומאה, זה לא אמרינן, ואי אפשר לאמרו כלל, ולכן אשה שהרגישה יזבת דבר לח ובדקה עצמה בעד שאינו ברור, ומכל שכן בכחנות המלוכלך בכמה טיפי דמים, אם מצאה עליו ליחה לבנה ובתוכה טפה או טפות דמים פחות מכגריס ועוד טהורה, ואפילו אם לא מצאה עליו כלל מראות טהורות, רק אלו הטיפי דמים, אינה טמאה יותר רק

פתחי תשובה

ונכון הוא דעת תשובת חתם סופר [י"ד] סימן ק"ג. אך כתב דדוקא בהרגשת פתיחת פי המקור או זעזוע הגוף או עקיצה כמו עקיצת מי רגלים, שהם הרגשות גמורות מן התורה, בזה יש להחמיר אפילו בדקה בכחנות, מכל שכן בעד שאינו ברור דעדיף מכחנות, והטעם דמיד שהרגישה אברה לה חזקת טהרה שלה עד שתבדוק, ואם בדקה ונאבד העד, בטמאה מחזקין לה. אבל בהרגשה דויבת דבר לח, אפילו יתיבנא ליה להגאון נודע ביהודה ז"ל (מהדורא קמא י"ד בסימן נ"ה, ועיין מה שכתבתי לעיל סימן קפ"ג ס"ק א') שהוא הרגשה דאורייתא, מכל מקום היינו שאם ראתה דס על ידי ההגשה כזו חיובים עליה כרת, אבל שיהיה הרגשה כזו מוציאה מחזקת טהרה שלה, עד שנאמר שאם נאבד העד או שאינו ברור תהיה בספק טומאה, זה לא אמרינן, ואי אפשר לאמרו כלל, ולכן אשה שהרגישה יזבת דבר לח ובדקה עצמה בעד שאינו ברור, ומכל שכן בכחנות המלוכלך בכמה טיפי דמים, אם מצאה עליו ליחה לבנה ובתוכה טפה או טפות דמים פחות מכגריס ועוד טהורה, ואפילו אם לא מצאה עליו כלל מראות טהורות, רק אלו הטיפי דמים, אינה טמאה יותר רק

גליון מהרש"א

[נהג מ, א], סדרי טהרה רש סימן קפ"ג [ס"ק ג ד"ה אמנסי]: [ב] [שם] **אם הרגישה שנפתח מקורה בו' יש מי שאומר שהיא טמאה**. דמוקט (לראתה) [הרגשה] דמוקט הוסת, ועל כן מנעובתא ומניקה טהור, מורת השלמים [ס"ק ג] וסדרי טהרה [ס"ק ג]:

אוצר מפרשים

אפשר לה לבדוק בעת ההיא, שהיתה בבית הכנסת, וכן שכחה אח"כ עד לילה, וראתה אח"כ בכחנות כחם קטן פחות משיעור, העלה בתשובת שב יעקב [ח"א] סימן מ"ד לטהרה, דהוא מילתא דשכיחא בנשים ליתו ממנה מי רגלים ע"י עישות, דהוא דמי לדינא דמקור, דהא ודאי לא לתם נפתח מקורה, והרגשה דאורייתא, ובודאי יצא דבר מה ממנה, וספיקא לחומרא. וכן משמע בסימן קפ"ט [סעיף יט] לענין וסת העיטוש, ע"ש ביש"ך [ס"ק דג]. וכן משמע בש"ס [נדה נו, ב], דפרין מהאשה שעושה צרכיה רבי מאיר אומר עומדת טמאה, משום דדחיק לה עלמא, דהוא מי רגלים למקור ואייית דס, מה שאין כן מושק, ומיקי התם במרגישה ואפילו הכי טהורה, דאמרינן הרגשת מי רגלים היא, ומכל שכן בנדון דידן, בפרט בפחות מכגריס, וע"ש עוד הרבה ראיות: ^[אשכנזי אברהם, א] ג. [ש"ך פ"ק א] **אם הרגישה וכו'**, ואם בדקה עצמה בעד שאינו ברור ומצאה מראה טהורה, צ"צ. אבל בכחנות אפילו מצאה גם טפה דס פחות מכגריס, כיון שיש גם מראה טהורה, אפשר להקל, עיין תשובתי [חתם סופר] חלק י"ד סימן ק"פ:

ד (שו"ע סעיף א) **וְאִם מִצָּאָה כְּלוּם יֵשׁ מִי שְׁאוּמֵר שְׂהִיא טְמֵאָה**. נ"ב, בשו"ת הרדב"ו חלק א' סימן קמ"ט חולק על זה:

(פ"ק עד) **חוששת בו' שאינו נעקר בו'**. אע"פ שלא ראתה ב' שנים משך ימי עיבורה ומניקתה, אין זה עקירה אלא סילוק דמים, ועכשיו שעברו ימי העיבור והנקה שחזרה לדמיה חזרת לקביעתה ואינו נעקר בו': (פ"ק עה) **שהיא בו'**. **ומשתראה פעם אחת בו'**. ר"ל, דמכל מקום חמור דין מעוברת מדין זקינה לענין זה, דוקנה אפילו חזרה לראות אינה חזרת לקביעותה הראשון אלא א"כ ראתה פעם אחת בעונות שהיתה למורה לראות, אבל מעוברת שעברו ימי העיבור והנקה, משתראה פעם אחת אפילו שלא בזמן וסתה הראשון חזרה לקביעותה הראשון, כגון אם וסתה בראש חדש וראתה עכשיו ב' לחדש חוששת לראש חדש שיבא:

קצ (שו"ע סעיף א) דבר תורה בו'. היא מימרא דשמואל נדה דף נ"ז ע"כ בדקה קרקע עולם וישבה עליה ומצאה דם עליה טהורה, שנאמר ויִקְרָא טו, יט] בבשרה (דם יהיה זוכה בבשרה), עד שתרגיש בבשרה. וגם מדרבנן טהורה, אע"פ שחז"ל גזרו על הכתם שתמצא שהיא טמאה אפילו לא הרגישה, שאני כתם זה דקרקע עולם הוא דבר שאינו מקבל טומאה, וכל דבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים, כמו שכתוב בסעיף י': **ואם הרגישה בו' יש מי שאומר בו'**. אף שאין שום חולק על דין זה כתבו המחבר בשם יש מי שאומר כו', שכן דרכו במקום שמוצא חדוש דין בפוסק אחד ולא הזכירוהו שאר פוסקים, לכתוב בלשון יש מי שאומר. ועיין במנחת יעקב [תורת השלמים ס"ק ב] שכתב דמעוברת ומניקה אם הרגישה שנפתח מקורה ובדקה אחר כך ולא מצאה כלום טהורה, דהא היש מי שאומר הוא התרומת הדשן, וראיייתו דהא קיימא לן הרגשה הוי דאורייתא, ואמרינן בנדה דף (ט') [טז] [נ"א] דלמאן דאמר וסתות דאורייתא אם בשעת וסתה לא בדקה ואפילו בדקה אחר כך ונמצאת טהורה אפילו הכי טמאה, כיון דוסתות דאורייתא אמרינן ודאי בשעת וסתה אורח בזמנו בא, ונהי דקיימא לן וסתות דרבנן ומשום הכי אפילו לא בדקה עצמה בשעת וסתה אם אחר כך בדקה עצמה ונמצאת טהורה הרי היא טהורה, מכל מקום אם הרגישה שנפתח מקורה דהוי לדידן כמו גבי וסת למאן דאמר דוסתות דאורייתא, ואמרינן אף שבדקה אחר כך ולא מצאה כלום טמאה, שאני אומר בשעת הרגשה דם יצא כחורל ונתקנה דאורייתא מעוברת או מניקה אינה צריכה בדיקה בשעת וסתן דמסולקת דמים, הכי נמי לדידן במעוברת או מניקה אפילו הרגישה שנפתח מקורה כיון דבחזקת מסולקת דמים ודאי ההרגשה ממראה טהור הוא או מדבר אחר, וכיון שבדקה ולא מצאה כלום טהורה, ע"ש [הג"ה, ועיין בגליון בחידושי הגאון מוה"ר עקיבא איגר ז"ל [ס"ק ב] שכתב דמדברי התפארת למשה משמע דחולק על זה, וכן כתב הנודע ביהודה, ע"ש. ולענין אם בדקה מיד כשיעור וסת לאחר שהרגישה ולא מצאה כלום, עיין בחוות דעת [ביאורים ס"ק ג] ובנודע ביהודה מהדורא תנינא [י"ד] סימן קי"ט דגם כן טמאה, אמנם דעת הפלתי [תפארת ישראל ס"ק ג] אינו כן, ועיין בפתחי תשובה [ס"ק ה]. ע"כ הג"ה מהרב הגדול וכו' מוהר"ר שלמה הכהן נ"י מו"ץ דפה ווילנא]: **(פ"ק א) ואם בו'**. עיין לעיל **סימן קפ"ח בו'**, דאם הרגישה-שנפתח מקורה ובדקה מיד ומצאה מראה ירוק או לבן טהורה, ועדיף מאלו לא מצאה כלום, דהא בכהאי גוונא יש לתלות ההרגשה במראות אחרות שמצאה:

דדוקא אי לא בדקה יתיכף כשיעור וסת אמרינן חזקה דראתה, מה שאין כן אם בדקה בתוך שיעור וסת, ע"ש. וכן נראה דעת הסדרי טהרה [ס"ק ד ד"ה דען] כמו שכתוב בס"ק שאחר זה, ועיין מה שכתבתי לקמן ס"ק ז' בשם נודע ביהודה [ועיין בתשובת חתם סופר י"ד סימן קס"ח שמסופק בדין זה]: **(ו) וְאִם מִצָּאָה כְּלוּם**. אבל אם מצאה מראות כשרות, כגון ליחה לבנה או ירוקה או כמראה גע"ל טהורה, ותולה הרגשתה בזו, כמבואר לעיל ריש סימן קפ"ח. ועיין מה שכתבתי שם [ס"ק ה] בשם תשובת גבעת שאול [סימן סז] באם בדקה בעד שאינו ברור ומצאה מראה טהור ובתוכו מראה טמא פחות מגריס דטהורה, ע"ש. אכן דעת החוות דעת בסוף סימן זה [חדושים ס"ק סט: ביאורים ס"ק לו] בדין זה דטמאה, וכתב הטעם משום דרוב פתיחות המקור למראות טמאות הן. תדע, דהא טמאה בלא מצאה כלום ולא תלינן במראות טהורות, ולכן נראה גם כן דאפילו ראתה מראות טהורות על עד שהוא בודאי מלוכלך בדס, טמאה כשהרגישה, וכן אפילו נאבד מקצת העד טמאה, ואינה טהורה כשהרגישה רק כשיודעת בבירור שלא ראתה על העד רק מראות טהורות, ע"ש

קצ [א] (שו"ע סעיף א) דבר תורה בו' והכמים גזרו ע"י כתם. מיהו נשמשה ולאחר קן מאלה כחם והוא ינש, שאי אפשר לומר עמה זבל, ראו שמהל טמאה גדלווייתא, דלמור הרגישה וקסגרה הרגשת שמש הוא גדלמרינן רש פרק הירואה

כה (שם) **חוששת לראש חודש ראשון שהיא פוגעת בו**. עיין ש"ך ס"ק ע"ה שכתב, והטור כתב במסקנא בשם הרמב"ן שאינה חוזרת עד שתראה פעם אחת וכו', ולא ידעתי למה השמיט המחבר דעתם וכו'. אבל מדברי הראב"ד שהביא הב"י [מה שמעמ כן, שהרי כתב הב"י [עמוד פב ד"ה ח"ל הראב"ד] וז"ל הראב"ד בספר בעלי הנפש [שער תיקון הוסחות סימן א הלכה יג] אשה שאינה רואה בימי עיבורה ובימי מניקתה ותחזור לראות אפילו אם חזרה לוסת הראשון פעם אחת קבעה לה וסת, ויש מי שאומר אפילו לא ראתה חוששת לוסת הראשון, ע"ש. הרי שבשתי הסברות חלקו על הרמב"ן, שבסברא הראשונה הוא דוקא חזרה לוסת הראשון, ולרמב"ן אפילו לא חזרה לוסת הראשון רק ראתה פעם אחת חוששת לוסתה, כדעת היש אומרים שהביא הטור. ולסברא השנייה כתב כיון שעברו עליה ימי מניקתה חזרת לוסת הראשון אפילו לא ראתה כלל, והוא כדבריו שכתב כאן אפילו לא ראתה כלל ^[מ]:

קצ א (פ"ק פ"ג) דהתם יש מבה. דבריו תמוהים, דהרי שם בסימן קפ"ו שהמכה היא במקור ולא מן הצדדים, וא"כ (כשאיני) [כשאני] מסופק (שאינו) [שהוא]

מן הצדדים היינו שלא מן המכה, ע"כ:

ב (שו"ע סעיף א) **הרגישה**. המתעטשת ומכתה הרגישה שהותו ממנה מי רגלים, ואי

^[1] הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

^[2] אבזדרהם <מהזזרת קרן ראי"ס> - ג אבזדרהם, דוד בן יוסף עמוד מס: 122 הזדפס ע"י אוצר החכמה

שאלה: אשה שהרגישה בעצמה שנפתח מקורה להוציא דם, והלכה ובדקה את עצמה מיד ומצאתה על העד לחלוחית לבן ולא לבן לגמרי אלא כמראית בגד לבן שנפל עליו אבק שהוכה לבנוניתו יש לטהר האשה או לאו?

תשובה: וא"ת בנ"ד יש לטמאות טפי מטעם אחר שהרי הרגישה, ונראה דאשה דהרגישה ובדקה אח"כ ולא מצאתה כלום יש לטמאה, דודאי יצא טיפת דם כחרדל ונתקנה או נימוק. דהרגשה סברא דאורייתא היא, היכא דליכא למיתלי ההרגשה במידי אחרוני, כדמוכח בפרק הרואה כתם /נדה נ"ז ע"ב/ דפריך אנמצא לאחר זמן פטורין מן הקרבן אי דארגישה אמאי פטורין, אלמא דסברא דאורייתא היא מדחייב עלה קרבן, וכיון דסברא דאורייתא היא הוי כלמ"ד וסתות דאורייתא, דאפילו בדקה ומצאתה טהורה טמאה כדאיתא פ' כל היד /נדה טז ע"א/. מ"מ בנ"ד הואיל ומצאת ליחלוחית דלובן על העד אמרינן דהיא טיפת לובן היא דארגשה דלובן וירוק נמי מן המקור קאתי, כדמוכח בפשיטות בכמה דוכתא פ' כל היד. וכ"כ הרמב"ם וז"ל: לא כל משקה החדר טמא אלא הדם בלבד לפיכך אם שתת מן הרחם לובן או ירוק אף על פי שסמיכתה כדם טהור ע"כ. וכיון דנוכל למיתלי ההרגשה במידי תלינן כדאמרינן פ' הרואה כתם /נדה נז ע"ב/ אימור הרגשת עד אימור הרגשת השמש, כל שכן דפתיחת המקור גופא כך נראה לפי' /לפי/ התלמוד ומתוך ההלכה. אמנם ירא אנכי להקל אם נמצא על העד ליחלוחית דסמיך ושיש בו משום /משוש/ קצת, אף על גב דלובן הוא מפני הטועים שאינם יודעים להפליא בין דם לדם, אבל אם אינו אלא מראה וכמו צבע בעלמא וגם לא ארגישה, דלפעמים כה"ג בא מלכלוך זוהמות בית החיצון הואיל ומראה טהור בודאי כגוון לובן יש לטהר.

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק ט

הלכה א

אין האשה מתטמאה מן התורה בנדה או בזיבה עד שתרגיש ותראה דם ויצא בבשרה כמו שביארנו ותהיה טמאה מעת שתראה ולהבא בלבד, ואם לא הרגישה ובדקה ומצאה הדם לפניו בפרוזדור ה"ז בחזקת שבא בהרגשה כמו שביארנו.

שו"ת רדב"ז חלק א סימן קמט

שאלת על אשה שהרגישה בשעת וסתה ובדקה עצמה ולא מצאה או שמצאה לבן עב קצת אם היא טמאה או טהורה.

תשובה דבר זה תמצא מבואר למה"ר ר' ישראל ז"ל ס' רמ"ו והוא ז"ל העלה דאם לא מצאה כלום טמאה דהרגשה סברא דאורייתא היא היכא דליכא למיתלי ההרגשה במידי כדמוכח בפרק הרואה כתם דפריך אנמצא לאחר זמן פטורים מן הקרבן אי דארגישה אמאי פטורים אלמא סברא דאורייתא היא מדמחייב

עליה קרבן וכיון דסברא דאורייתא היא הוי כלמ"ד וסתות דאורייתא דאפי' בדקה ומצאה טהורה טמאה כדאיתא בפרק כל היד והיכא דאיכא למיתלי להרגשה כגון שמצאה לבן או כל מראה טהור העלה ז"ל להלכה טהורה היא אבל למעשה כתב אמנם ירא אנכי להקל אם נמצא על העד לחלוחית דסמיך ויש בו מישוש קצת אף על גב דלובן הוא מפני הטועים שאינם יודעים להפליא בין דם לדם ע"כ. ואני אומר כי המקיים חומרא זו עובר משום נשי עמי תגרשון מבית תענוגהו/תענוגיה/ ומבטל מצות עונה: גם מה שכתב דאם הרגישה ובדקה אחר כך ולא מצאה כלום יש לטמאה דודאי יצא טיפת דם כחרדל ונתקנה או נימוח דהרגשה סברא דאורייתא היא וכו' כדלעיל. אינו נכון אצלי כלל דמשמע מדבריו שטמאה מן התורה והא דאפי' ליתא דהא כלל גדול אמרו אין האשה מטמאה מן התורה עד שתרגיש ותראה. וז"ל הרמב"ם ז"ל ראש פרק תשיעי אין האשה מתטמאה מן התורה בנדה או בזיבה עד שתרגיש ותראה דם יוצא בבשרה וכו' ואם ראיית דם בלא הרגשה אינה טמאה מן התורה איך היא טמאה בהרגשה בלא ראיית דם. וכי תימא דאומדן דעתא דודאי טפת דם כחרדל יצא ונימוח וכי מאומדן דעת תביא קרבן ונמצאת מביאה חולין לעזרה. והא דמוכח לה מפרק הרוואה דפריך תלמודא אנמצא לאחר זמן פטורין מן הקרבן אי דארגישה אמאי פטורין אלמא סברא דאורייתא היא מדמחייב קרבן עליה לאו הוכחה הוא דהתם בנמצא דם על השמש עסקינן ומשום הכי פריך כיון דאיכא דם והרגישה ודאי משעת ההרגשה יצא ואמאי פטורים מקרבן אבל הרגשה בלא דם לא אמרו שיהיו חייבין. ומרוב פשיטות הדבר אני אומר שלא היתה כוונת הרב לומר שהרגשה בלא דם הוי טמאה מן התורה אלא כך היתה כוונתו כיון דהרגשה אם נמצא הדם לאחר זמן תלינן דבזמן ההרגשה יצא והיא טמאה מן התורה. אלמא הרגשה סברא דאורייתא היא הילכך אית לן למיחש מדרבנן אפי' היכא דבדקה ולא מצאת דם וגם זה אינו מחוור אצלי שאין לנו לחדש גזרות מדעתינו מה שלא גזרו הראשונים דבשלמא דם בלא הרגשה יש לגזור אבל הרגשה בלא דם לא גזרו וכן בדין שלא יגזרו על ההרגשה שיש כמה מיני מאורעות שמהם תבוא הרגשה לאשה ואינה פתיחת הקבר הילכך לא חששו לה כלל דהא אפי' היכא דאיכא דם אמרינן בגמרא דתלינן בהרגשת מי רגלים ובהרגשת עד ובהרגשת שמש וכ"ש היכא דליכא דם דתליא בכל דהוא לא מטמאין לה אפי' מדרבנן.

כללא דמלתא דאם הרגישה בשעת וסתה בלאו הכי אסורה לשמש כל עונת הוסת ואם הרגישה שלא בשעת וסתה יש לחוש כל זמן שלא בדקה אבל אם בדקה עצמה יפה אינה חוששת כלל ודי להן לבנות ישראל שהחמירו על עצמן שאפי' רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליה שבעת ימים נקיים אבל בלא טיפת דם לא מצינו שהחמירו כלל מתוך ההלכה ומתוך דברי הפוסקים: ואיפשר שבזמנו של הרב ובמקומו היו הנשים מחמירות על עצמן גם בהרגשה בלא דם ומצא להם סמך כל דהוא מהך סוגיא דפרק הרוואה כתם. אבל בזמנינו ובמקומינו לא ראיתי ולא שמעתי מי שנוהג חומרא זו.

קפג א* ברייתא במורה
כהנים מצורע פרשת
זבים פרשתא ד אה ב,
כתבה הר"ף בשבועות
ג, א והר"ש בנדה פ"י
סימן ו:
א. ברייתא נדה דף לו
ע"ב:
ב. פירוש באונס, כגון
קפלה או שרפתה היה
ועוף נזקקין זה לזה
וראיה, ופירוש ברנן,
שרפתה מחמת עצמה:
ג. מירא דשמואל שם
דף נ"ז ע"ב:
ג. משנה שם דף מ'
ע"ב:
ד. שם במשנה:
ה. מירא דרבי יוחנן
שם דף ס"ו (ע"ב)
[ע"א*] [הר"ף שבעות
ד, א והר"ש פ"י סימן ו]:

קפג א* ברייתא במורה
כהנים מצורע פרשת
זבים פרשתא ד אה ב,
כתבה הר"ף בשבועות
ג, א והר"ש בנדה פ"י
סימן ו:
א. ברייתא נדה דף לו
ע"ב:
ב. פירוש באונס, כגון
קפלה או שרפתה היה
ועוף נזקקין זה לזה
וראיה, ופירוש ברנן,
שרפתה מחמת עצמה:
ג. מירא דשמואל שם
דף נ"ז ע"ב:
ג. משנה שם דף מ'
ע"ב:
ד. שם במשנה:
ה. מירא דרבי יוחנן
שם דף ס"ו (ע"ב)
[ע"א*] [הר"ף שבעות
ד, א והר"ש פ"י סימן ו]:

הגהות הסמ"ע

קפג סעיף א משתרגיש בו
שנעקר ממקומו ויצא.
[לבית החיצון, והוא עד בין
השינים עצמן:

הגהות והערות

קפג א [אין הכרע לאלו
דינים כוונתו, ועיין פרי דעה
(טורי כסף), בגליון
מהרש"א ס"ק א-ג
ובספר פרנס רמזים
(מקשה זה):
ב. עיין פרישה חות ים וז"ל
עמוד ה' ד"ה משכנו:
ג. נראה דשיין ל"ה
הקודם, ס"ק ב:
ד. עיין שו"ת רעק"א
מהדורה קמא סוף סימן ס,
ופתני משנה סימן קלח
סוף ס"ק עז:
ה. אף כי לנזוס כתב להדיא
בסוף דבריו דזה גדולה
אינה חזרת לימי נדות עד
שמשש שבעה נקיים, דעת
הפוסקים החולקים על
הרמב"ם, מכל מקום הסיק
הש"ך שצריך דין השגחון
של ימי נדה ויזה הכרע
לנזוס דעת הרמב"ם. אצל
במורה השלמים ס"ק ג לא
פירש כן דעת הלכות.
ועיין במדוע הגר"ז ערכין
ס, א:

קפג א ממקורה. מדכתיב [ויקרא כ, יח] והיא גלתה את מקור
דמיה, למדו חז"ל [מורה כהנים, מצורע פרשת זבים פרשת
הלכה ב] שאינה טמאה אלא צדס הצא מן המקור: ב והוא
שתרגיש בו. א היינו מדאורייתא, [אצל מדרבנן טמאה אע"פ
שלא הרגשה כדלקמן סימן ק"ט
[סעיף א] וכמה דוכתי: ג בחדרד.
ב והוא הדין פתוח, כן כתב האגור
[סימן אלף שסג] שם שער דורא
[הלכות נדה סימן כא] והגהות שער
דורא [שם סימן ה' ד"ה מה], וכן כתבו
האחרונים ופשוט הוא: ד שבעה
נקיים. היינו מדרבנן, אצל
מדאורייתא אין צריכה לישב שבעה
נקיים אלא זבה גדולה, [אין אלא שכל
שלא תבא לידי טעות החמירו חז"ל
והצרכו לעולם שבעה נקיים. ועיין
בשער זהב [לנזוס] שהאריך בזה אף
שאינו נהוג בזמן הזה, וכתב לנזוס,
הארכתי קצת בסימן זה יען כי הוא

מקור יסוד שעליו נבנו כל דיני הלכות נדה הנהוגים בזמן הזה כמו
שיתבאר לפנינו, עכ"ל. ועם כל זה צביאור הדינים כתב, וקצלו חז"ל
הלכה למשה מסיני ש"א יוס [יש] אחר שבעה ימי נדה, ואם ראתה
בזמנך ה"א היא נקראת זבה ואחר כך חזרת להקרות נדה, וכן לעולם
ז' ימי נדה ואחד עשר ימי זבה כו' ימי הנדות ואמריהם ימי הזיבות,
וכן לעולם כל ימיה, וכל זה מדין תורה, עכ"ל. וזהו דעת הרמב"ם [ה
אסורי ביאה ג, ו], אצל כזר השיגו עליו כל הפוסקים והסכימו שמשעה

שבעה נקיים, ר"ל בלא יוס הראיה כזבה גדולה, מה שאין כן לעיל כתב וצריכה עוד שבעה ימים ר"ל צריך היום הראיה האחרון
שלפניו. ופירוש דבריו כן הוא, דשלשה חששות יש כאן. האחד במראה דם שיעשו לטהר, על כן החמירו לטמא כל מראה אדם.
ועוד חשש לענין ימי נדה כמו שזכרנו, על כן היה צריך ששה נקיים. ועוד חשש שחטטה צימים בין זבה לנדה, על כן צריכה שבעה
נקיים. ואין להקשות למה לי חשש האמנעי, יש לומר דמהי תיתי לחשוש לטעות בין נדה לזבה, על כן כתב חשש האמנעי דמחמתו
צריכה על כל פנים ששה נקיים, ואם כן יש מקום לטעות בין נקיים דנדה לנקיים דזבה, על כן צריכה בכל מקום שבעה נקיים:

ערך לחם למהריק"ש

קפג סעיף א [אשה]. אסור נדה נוהג גם בנפטיה:

ביאור הגר"א

קפג א [סעיף א] אשה בו ממקורה. נדה מ"א ב' מגין כו', ודוקא ממקור
כמו שאמרו במתניתין סוף פרק ב' י"ז ב'. ובתורת כהנים סוף פרשת
מצורע [פרשת זבים פרשתא ד אה ב] והביא הר"ף [פרק ב' לשבועות ג, א] ורא"ש
סוף נדה [פ"י סימן ו] כי תהיה זבה יכול אפילו זבה מכל מקום, תלמוד לומר
והיא גלתה את מקור דמיה שכל דמים כו' מן המקור: [ב] בין בו'. שם ל"ו ב' ושאר מקומות: [ג] והוא כו'. [נשם] נ"ז ב', והיינו מדאורייתא כמו
שאמרו שם, ודינא דאורייתא נקט כאן: [ד] ואפילו בו'. מתניתין שם [מ, א] ואכילה קאי, ועיין שם בגמרא מ"ב א': [ה] יושבת כו'. זהו מדרבנן:

באר היטב

קפג א ממקורה. מדכתיב והיא גלתה מקור דמיה, למדו חז"ל:
שאינה טמאה אלא בדם הבא מן המקור, [ש"ך ס"ק א]:
(ב) באונס. ר"ל, על ידי קפיצה: בין ברצון. כפי טבע האשה מחמת
עצמה, ט"ז [ס"ק א]: (ג) שתרגיש. היינו מדאורייתא, אבל מדרבנן
טמאה אע"פ שלא הרגשה כדלקמן סימן (קפ"ו) [קצ] וכמה דוכתי,
[ש"ך ס"ק ב]: (ד) בחדרד. והוא הדין פתוח, [שם ס"ק ג]:
(ה) נקיים. היינו מדרבנן, אבל מדאורייתא אין צריכה לישב שבעה
נקיים אלא זבה גדולה, אלא דרבנן החמירו שלא תבא לידי טעות,
[שם ס"ק ד]:

קפג א באונס. פירוש על ידי קפיצה: ברצון. פירוש כפי
טבע האשה מחמת עצמה: (ב) אף על פי שלא יצא
לחוץ. עיין ריש סימן קפ"ח מדינים אלו. בטרור [עמוד ו] שמה
תראה האשה צימי נדחה. יש מגייה [ג] ושמה כו', משום קושיות
צ"י [עמוד ה' ד"ה ודצין]. ולא ניח
לי, דאם כן לא היה צריך לכתוב
אחר כך בין זבה לנדה אלא הוי
ליה למימר כדי שלא טענה צימי
נדה עצמה, דזיבה מאן דכר
שמה, על כן נראה לצריך לומר
בטרור חשו שמה יצאו לטעות
באסור כרת החמירו לטמא כל
מראה אדם ושמה תראה כו', כן
נראה לי להגיה. ולפי זה דבריו
הם מסודרים היטב, שעל חשש
טעות במראה הדמים החמירו
לטמא כל מראה אדם, רק שש
חשש עוד מחמת זה שמה תראה
אשה כו', וצריכה עוד שבעה

ימים, פירוש עם יוס הראיה דם טמא, היינו עוד ששה ימים.
וצאמת אף שאין מימי נדה מכל מקום צריכה שיהיו נקיים,
דאם תראה בהם יהיה גם בהם הספק דשמה עד יוס האחרון
עדיין לא ראתה דם טמא, אלא צריך שיהיו ששה ימים שאחר כך
נקיים. ולפי זה לא צריכה אלא ששה נקיים, משום הכי לא זכר
כאן נקיים וכללו צמה שכתב אחר כך וכדי שלא יצאו לטעות בין
ימי נדה לזיבה, דשמה צימי זיבה היא וראתה דם טמא שלשה ימים
וצריכה שבעה ימים נקיים דוקא. וזהו שסיים הטור תשז עליה
שבעה נקיים, ר"ל בלא יוס הראיה כזבה גדולה, מה שאין כן לעיל כתב וצריכה עוד שבעה ימים ר"ל צריך היום הראיה האחרון
שלפניו. ופירוש דבריו כן הוא, דשלשה חששות יש כאן. האחד במראה דם שיעשו לטהר, על כן החמירו לטמא כל מראה אדם.
ועוד חשש לענין ימי נדה כמו שזכרנו, על כן היה צריך ששה נקיים. ועוד חשש שחטטה צימים בין זבה לנדה, על כן צריכה שבעה
נקיים. ואין להקשות למה לי חשש האמנעי, יש לומר דמהי תיתי לחשוש לטעות בין נדה לזבה, על כן כתב חשש האמנעי דמחמתו
צריכה על כל פנים ששה נקיים, ואם כן יש מקום לטעות בין נקיים דנדה לנקיים דזבה, על כן צריכה בכל מקום שבעה נקיים:

הגהות רעק"א

קפג א [ש"ך פקיד] היינו מדאורייתא. משמע דגם כן אינו סותר, עיין
ש"ך לקמן [סימן קלו ס"ק יג] שם הדרכי משה, ועיין בסדרי טהרה
[סימן קצ"ד ס"ק ד] בלחוסה:

פתחי תשובה

קפג א שתרגיש. עיין באר היטב [ס"ק ג]. ודע דשלשה מיני הרגשות יש
לענין שתתא טמאה מדאורייתא. א', שנודעו גופה, כמו שכתב
הרמב"ם פרק ה' מהלכות אסורי ביאה דין [י"ד] [זין]. ב', שנפתח מקורה,
כמבואר בסימן קפ"ח [סעיף א] ובסימן קי"ז סעיף א'. והשלישית, נמצא בשוית
האחרונים ז"ל כשמרגשת בדבר לח זב ממנה בפנים. ועיין בזה בתשובת נודע
ביהודה [מהדורא קמא] חלק י"ד סימן ג' ובספר חוות דעת [ביאורים וחדושים]
סימן ק"צ ס"ק א'. [נאמנם בתשובות חתם סופר חולק על זה בכמה תשובות,
והאריך לבאר דזיבת דבר לח לאו הרגשה הוא, ע"ש [וי"ד] בסימן קמ"ה וקנ"ג
וקס"ז וקע"א, וכתב שם שכן הוא מורה ובא הלכה למעשה, וכן קיבל ממורו
הגאון מהר"ר נתן אדלער ז"ל]. ואם מצאה דם בבדיקה בלא הרגשה או אחר
תמיש בלא הרגשה, אי הוי ספק דאורייתא ונימא הא דלא ארגשה משום דסברה הרגש עד או שמש הוא, או לא, עיין בשו"ת שב יעקב [ח"א סימן לו, לה,
מ, מא, מה] ובתשובת כתר כהונה סימן מ"ח שהארכו בזה, ועיין בדברי השל"ה [שער האותיות אות ק, קדושת חיווג, ד"ה בענין המראות] שהבאתי לקמן סימן קפ"ח
סעיף א' [ס"ק ב]. אמנם הכרתי ופילתי [תפארת ישראל ס"ק א] והסדרי טהרה [ס"ק ב] וחתום דעת [חדושים ס"ק ב] כתבו דהוא דאורייתא, אבל בקננה או שלא
הכניסה העד בעומק אלא מהפרוודור ולחוץ אינו אלא מדרבנן כשלא הרגשה, וכן סמוך להטלת מי רגלים הוא גם כן דאורייתא, חוות דעת [נשם], ע"ש:
(ב) שלא יצא לחוץ. עיין בתשובת ברית אברהם חלק י"ד סימן מ"ב שרב אחד נסתפק אם נימא דעיקר הטומאה בעקירת הדם מבית הפנימי לבית החיצון,
אבל יציאת הדם מבית החיצון לחוץ לא מעלה ולא מוריד ותוכל לספור אותו לו נקיים, או דייצאת הדם מבית החיצון לחוץ יחשב גם כן לראית טומאה
ולא תוכל לצרפו למנין שבעה נקיים, והביא שגם בתשובת מעיל צדקה [הוא בסימן ל"ד מה, א ד"ה ואין להקל ולומר] נסתפק בזה, והוא ז"ל השיב לו והרבה
להוכיח דאין שום טומאה נוספת ביציאת הדם מבית החיצון לחוץ, אך אין נפקא מינה בזה [למה נסתפק הרב השואל אם תוכל לספור אותו לשבעה נקיים,
דכיון שצריכה בדיקת הפסק טהרה צריכה שתדע שלא יהיה שום דם אפילו בבית החיצון, דאף אילו היו ידענין בבירור שלא יצא עוד דם מפנימי לבית
החיצון לא מטמא חו הדם הנשאר בבית החיצון, מכל מקום כל זמן שאינה בודקת בכל בית החיצון שלא תמצא שום דם דהוא דאורייתא, אבל בקננה או שלא
כיון דהחזק מעיינה פתוח, אלא דנפקא מינה היכא שנעקר מן המקור שלא כדרך ראייה לא איכפת לן כלום ביציאת חוץ דרך ראייה, ע"ש שהאריך בזה:
(ג) בחדרד. עיין באר היטב [ס"ק ד]. ועיין בתשובת שב יעקב [ח"א] סימן ל"ח ול"ט ובתשובת כתר כהונה סימן מ"ח. ועיין בתשובת אדני פו סימן (י"ח)
[מח] מה שכתב בענין דם יבש: (ד) נקיים. עיין ש"ך ס"ק ד', ועיין בתשובת כתר כהונה שם:

קפג [א] והוא שתרגיש ביציאתו. אע"ג דמנצח לקמן נסימן ק"ץ [סעיף א] דלע"ג דלא הרגשה רק נכנס צלמא על גופה או על חלוקה טמאה, היינו כשיעור גדול כגרים ועוד, כמנצח לקמן. והמנצח דלא לומר שהיה טמאה אפילו נטפת דם כחודל, על כן כתב בשם הוא שמרגיש. וזה גם כן כונן הטור [נמוך א] שהוא כלשון המנצח: [ג] **בחדל**. הוא הדין פחות. ש"ך [ס"ק ג]: [ג] **שבעה נקיים**. דעכשו לפי שאין לנו בקיאות כולן כזה גדולה שיהיו נקיים, ולכן לא כתב המנצח המילוקים אלא מקרי זה או זה גדולה. וצלנו העתיקם וכתב כלשון הטור [עמוד ה], וז"ל, אם ראתה בתוך הי"א יום שלשה ימים רצופים ונעשית זנה גדולה אינה חוזרת לימי הנדות עד שיהיו לה שבעה נקיים ואז יתחילו ימי הנדות ואחריהן ימי הזיווג וכן לעולם עכ"ל, והוא כדעת הרמב"ן [מחשוף מה נה, א ד"ה מהלכות; הלכות מה פ"א הלכה י' ורש"י [פרקי ת, א ד"ה פתח], ושלל כדעת הרמב"ם [אסורי ביאה ג, ד—ו; שם ג, א] כמנצח צ"י [עמוד ג ד"ה אצל צאוק]. והש"ך נס"ק ד' העמיק רק מחלת דברי הלבוש, על כן הדין שדעתו כדעת הרמב"ם והש"ך עליו, וצאמת דבריו המה כלשון הטור ממנו שהוא כדעת רש"י והרמב"ן, והוא פשוט להמעין:

ארגישה וקתני משוך טמא. לא, לעולם דארגישה ואימא הרגשת עד היא, משוך ודאי מגופה אתי, עגול טהור, עד כאן דברי הש"ס. ויש לפרשו כב' אופנים. אופן א', דהא דאמרין לעולם דארגישה כלומר שהיא אומרת כן דהרגישה, ומשום הכי משוך דודאי דם בדיקה הוא וגם הרגישה טמאה, אבל עגול טהור, אף על גב דאומרת שהרגישה אמרין דטעות הוא בידה, דאימור הרגשת עד הוא והיא סברה דהרגשת דם הוא, דהא ודאי אין זה דם בדיקה דרך קינוח להיות משוך. ולפי זה כשאמרה דידעה שלא הרגישה אפילו משוך טהור. ואופן הב', דהא דאמרין לעולם דארגישה לא שהיא אומרת כן, אלא דהיא אומרת דלא הרגישה ואפילו הכי משוך טמא, דאמרין טעות הוא בידה, היא סברה דהרגשתה היא הרגשת העד ומשום הכי אמרה דלא הרגישה, ובאמת הוא הרגשת דם, וכיון דמשוך ודאי דם בדיקה הוא וטמאה, אבל עגול טהור דאין זה דם בדיקה דרך קינוח להיות משוך. ובשני הפירושים הנ"ל, ולפי זה בכל בדיקה שברקה ומצאה דם או שקנתה עצמה אחר תשמיש ומצאה דם בלא הרגשה כלל, אם הוי חשש איסור דאורייתא או לא, תליא בשני פירושים הנ"ל, דלפירוש קמא ליכא איסור דאורייתא כיון דאמרה דלא הרגישה, ולפירוש בתרא הוי חשש איסור דאורייתא דאימור הרגשת העד הטעה אותה לומר דלא הרגישה ובאמת הרגישה הרגשת דם, ע"ש. ועיין ט"ז סימן ק"צ ס"ק כ"ג משמע דסבירא ליה כפירוש קמא הנ"ל, ע"ש: [פ"ק ד' שבעה כו'. וזה גדולה כו' ליד טעות כו'. כאשר יתבאר בסמוך [ד"ה ותימה]: **וכתב רבסוף הארכתי קצת כו' ר"ל**, אף שאינו נהוג בזמן הזה: מקור ויסוד, כצ"ל: **בביאור הדינים כו' ר"ל**, מה דהוה שלא אליבא דהלכתא: **אבל כבר השיגו עליו כל הפוסקים כו'.** שהדין תורה כך הוא, משעה שהאשה מתחלת לראות דם מתחלה הם ז' ימי נדה, ובאותן ז' ימים בין אם לא תראה רק ראה ראשונה ובין שתהיה שופעת כל ז' רק שתפסיק בטהרה ביום ז' קודם כיון שהמשות, טובלת בלילה ח' וטהורה. ומיום ז' ואילך ז' ימים נקראים ימי זיבה, ומשפטה בהן אם ראתה יום אחד בלבד אף שתפסיק בטהרה אסורה לטבול בלילה, אלא משמרת כל הלילה שאח"כ, אם לא תראה תטבול למחר אחר הנץ החמה, ויו היא שנקראת שומרת יום כנגד יום, שהרי צריכה להמתין עד הנץ החמה ומקצת יום ככולו, ומכל מקום אסורה לשמש כל היום שמה תראה ותסתור טבילתה ונמצאת טמאה למפרע ונמצא שבעל זבה, ומשום הכי אסור חכמים אף הטבילה כל היום, דאם תטבול חיישין שמה תשמש, אלא משמרת כל היום אם לא תראה תטבול בלילה, ואפילו ראתה גם ביום הב' גם זו בכלל שומרת יום כנגד יום היא, שמן הדין טובלת ביום השלישי אחר הנץ החמה ואסורה לשמש כל היום, דאם תטבול חיישין שמה תשמש, לכן ממתנת כל היום, אם לא תראה תטבול בלילה. אבל אם ראתה גם ביום השלישי נעשית זבה גדולה, ולא תטהר עד שיהיו לה שבעה נקיים חוץ מיום שפסקה כו'. ומן הדין טובלת ביום ז' אחר הנץ

גליון מהרש"א

קפג [א] [ש"ע סיף א] והוא שתרגיש ביציאתו כו'. בספר כרתי ופלתי [תפארת ישראל סי' א] כתב, כיון שנודע לה שבא מגופה רק בלי הרגשה אפילו טת דם כחודל טמאה משום כחם. ודלא כהמנחת יעקב [תורת השלמים סי' א]. וכן משמע בסימן ק"ץ [סעיף ו] גבי נמצא על שבה, ע"ש. עוד הוכיח שם [תפארת ישראל ד"ה ונתן] כדעת הרמב"ם [אסורי ביאה ט, א ושם ה, ה] והתורמת הדשן [ח"ב סימן מז], מגמרא דסוף פרק ב' דנדה [י, ב] ופרק ב' דשבעות [יח, א] דבדיקה דהכנסת עד, אף שלא הרגשה הוי ספיקא דאורייתא, כי תולה ההרגש בעד: [יד אברכה] ב [ש"ך סי' ג] והוא הדין פחות. וכן הוא להדיא במשנה ריש יוצא דופן [נדה מ, א]. אלא דבמשנה מיירי לענין נדה דאורייתא, והאחרונים חידשו שצריכה שבעה נקיים אף שהוא פחות מחרל ואין בו כדי שלש ראיות, ועיין בב"י [עמוד ז ד"ה כתב הר"ן], ע"כ: ג [שם סי' ד] [וזהו דעת הרמב"ם אבל כבר השיגו עליו כל הפוסקים כו']. עיין ש"ך שתאריך להשיג על הלבוש שחפס חשבון הרמב"ם ז"ל בימי נדות וזיבות, אשר כבר חלקו עליו כל הבאים אחריו. וגם התמיה על הלבוש שסותר דבריו בסימן קפ"ט [סעיף לב]. ואני בעניי לא זכית להבין דברי הש"ך, דהמקדק דבריו הלבוש יראה דבריו נכונים ואויל בשיטות החולקים על הרמב"ם, והוא, לדעת הרמב"ם ז"ל כך הוא, דאשה שהוקבע וסתה מתחילין שבעה ימי נדות ואחריהם י"א ימי זיבה, וכן לעולם כסדר הזה, אף שלא ראתה דם מתחלה, כשתראת דם אשר לחשבונה הוא בימי י"א ימי זיבה, נעשית זבה אם תראה בהם. וכן לדעת הרמב"ם ז"ל, אם תראה ג' ימים בסוף י"א ימי זיבה והוצרכה לישב שבעה נקיים, אם תראה אחר כך דם אינה סותרת מנינה, כיון דמה שראתה דם הוא לחשבונה ימי נדה, ואינו סותר אלא דם זיבה ולא דם נדה. כדמפורש ברמב"ם פרק ז' מהלכות אסורי ביאה הלכה י"א, וע"ש בהרב המגיד. מה שאין כן לדעת דם הפוסקים על החולקים על הרמב"ם החשוב הוא כו', דהאשה בתחלת ראייתה מה שראתה הוא דם נדה, וצריכה להמתין שבעה ימים ותטבול וטהרה לבעלה, ואחר כך נכנסים י"א ימי זיבה, ואם ראתה בהם ראה אחת או שתיים הוי שומרת יום כנגד יום. ואם תראה שלשה הוי זבה גדולה וצריכה שבעה נקיים. וכל זמן שלא

ספרה שבעה נקיים הכל לימי זיבות חשוב, ואם ראתה בהם דם אף שכבר עברו עליה י"א ימי זיבה מכל מקום כל זמן שלא ספרה שבעה נקיים סותר הכל, וחשבינן לה לימי זיבות. וכן אם לא ראתה כל י"א ימי זיבה, ועברו כך כמה ימים, אם ראתה בהם מתחילין ימי נדות ואחריהם ימי זיבות, דאין זיבות אלא סמוך לימי נדות. ועיין בדברי הרמב"ן [מחשוף מה נה נד, א ד"ה מהלכות; הלכות נדה פ"א הלכה י' והר"ן [שם ד"ה ז' ימים] ובדברי הרב המגיד [שם ג, ד] שמביא שיטת הרמב"ם ז"ל. והנה הש"ך הבין בדברי הלבוש מדרכת, וכן לעולם שבעה ימי נדה וי"א ימי זיבה. דהיינו דחפס חשבון הרמב"ם, דהאשה כל ימיה בין תראה בהם בין לא תראה בהם, הוא כך, לעולם שבעה ימי נדה וי"א ימי זיבה. ותימה גדולה על הש"ך ז"ל, האין אפשר לפרש כן דברי הלבוש, הלא בהדיא כתב הלבוש שם ז"ל, ואם עברו כל הי"א יום שבין נדה לנדה ולא ראתה בהן חזרת לתחלת ימי נדותה, שאם שוב תראה תוך ה' ימים יש לנו דעת נדה שכתבנו בתחלת הסימן. ואם ראתה בתוך הי"א יום ג' ימים רצופים ונעשית זבה גדולה, אינה חוזרת לימי הנדות עד שיהיו לה שבעה נקיים, ואז יתחילו ימי הנדות ואחריהם ימי זיבות, וכן לעולם כל ימיה, וכל זה מדין תורה וכו', עכ"ל. ואם דכתב הלבוש כדברי הש"ך ז"ל, הלא הלבוש סותר את דבריו תוך כדי דיבור, כיון דנתת דעתך דאם ראתה בתוך הי"א ג' ימים רצופים נעשית זבה גדולה ואינה חוזרת לימי הנדות עד שיהיו לה שבעה נקיים, וזה אינו כדעת הרמב"ם ז"ל, דלדעת הרמב"ם כיון דימי הנקיים משכים בימי הנדות, אינם נקראים ימי זיבה רק ימי נדה, ואם ראתה בהם אינה סותרת מנינה. אלא ודאי, דכוונת הלבוש כמו דעת נדה שכתבנו בתחלת הסימן, ואם אלא סמוך לנדות, וכל זמן שלא ספרה שבעה נקיים הכל לימי זיבה [יחשב], ואם ראתה בהם סותרת כל מנינה. וכוונת הלבוש, וכן לעולם ז' ימי נדה וי"א ימי זיבה וכן כל ימיה, היינו אם ראתה בהם דם מתחילין ימי נדה ואחריהם י"א ימי זיבה, וכן כל ימיה היינו אחרי י"א ימי זיבה, אם תראה בהם מתחילין ימי נדות ואחריהם ימי זיבות, וכן כל ימיה, לאפוקי אם לא תראה בהם דם לעולם אינם נקראים ימי זיבה, דאין זיבה אלא הסמוך לנדות, רק כוונת הלבוש אם ראתה בהם דם. וזה ברור מאד לענ"ד, והתמיה על האחרונים שלא הרגישו בדברי הש"ך בהו:

הרגשת זיבת
דבר לח ושאר
מקרים אי הוי
הרגשה

אמנם מה זה הוא הרגשה, אם רצה לומר דהרגשה שנפתח מקורה הוא דמקרי הרגשה, אבל מה שמרגשת שוב מבשרה דם לא מיקרי הרגשה, או נימא דגם זה בכלל הרגשה. הנה בשו"ת פני יהושע חלק י"ד סימן א' כתב וזה לשונו, נראה פשוט דאין הכוונה שמרגשת שיצא ממנה דם^[א], אלא דבעינן שתרגיש שיצא ממקורה, (והוא הדין לשאר מקרים שבגופה כגון שהרגיש גופה ונדדעו. וכן מוכח מהרמב"ם פרק ה' מהלכות איסורי ביאה דין י"ז וכמו שכתב המגיד משנה^[ב] לשם דהוא הדין לשאר מקרים שבגופה בעת הוסת הוה הרגשה^[ג], וכן כתב בשב יעקב שם) וכדפירש רש"י ז"ל בפרק קמא (ג. ד"ה מרגשת) אשה מרגשת כשנעקר דם מן המקור^[ד], וכן נראה מדברי הרמב"ם (איסורי ביאה פ"ט ה"א) וכו', וכן כתב מהר"י וייל בתשובתו סימן כ"ה וכו', עכ"ד, יעוין שם שהאריך בזה.

הוכחת השב
יעקב שאינה
הרגשה

ובתשובה אדוני מורי ורבי הגאון בשב יעקב סימן ל"ט הוכיח דעל כרחק מה שהרגשה שוב ממנה לא מיקרי הרגשה, כיון שלא הרגשה שיצא מן המקור. דאי סלקא דעתך דהרגשת זובה מיקרי הרגשה, איך מצאנו ידנו ורגלנו בסוגיא דריש פרק הירואה (נדה נ"ז), דפריך תא שמע האשה שהיתה עושה צרכה וראתה דם רבי מאיר אומר אם עומדת טמאה, היכי דמי אי דארגשה יושבת אמאי טהורה כו', לעולם דארגשה כו', ואי אמרת דהרגשת זובה שוב ממנה דבר לח מיקרי הרגשה, מאי קאמר אי דארגשה הלא על כרחק ארגשה שוב ממנה דהלא המי רגלים זבין ממנה, דהא התם מ"ירי דנמצא דם תוך הספל דקודם דתמו מיא יצא דם, ואם כן כיון דהדם יצא תוך המי רגלים על כרחק הרגשה שוב ממנה דבר לח. ומכל שכן שאין להבין מאי דקאמר אי דלא ארגשה, איך שייך לומר דלא ארגשה, אלא על כרחק צריך לומר דהרגשה שנפתח מקורה הוא דבר בפני עצמה, עכ"ד.

דחיית ראית
השב יעקב

ולא ידעתי מה שהשיב על זה מהרש"ש בתשובתו (שב יעקב שם) שכתב וזה לשונו, הנה אומר, אלו אמר הגאון שאין לנשים שום הרגשה בעולם עד צאת הדם מגופה כי אם זאת שוב ממנה דבר לח, היה ודאי מקום לתמיהתו, אבל זו לא שמעתי כי אם כיוצא בה, שיש הרבה נשים שאין מרגישות הרגשה אחרת כי אם הרגשה זו, אבל ודאי יש גם כן הרבה דמרגישות הרגשות אחרות שבגופה וכו', וכן הש"ס יתפרש כן, דהכי קאמר אי דארגשה בהרגשה שאין לתלות במי רגלים והיינו בהרגשה שנודעו אבריה, ודעת המקשן היתה שאין לתלות הרגשה זאת במי רגלים, ותיירץ לו התרצן לעולם דהרגשה בהרגשה הזאת, ואפילו הכי יש לתלות במי רגלים דאף [הם] לפעמים באים בהרגשה הזאת, עכ"ד.

ישוב הראיה
הנ"ל

לא ידענא מאי קאמר, דמכל מקום קשיא מאי מקשה אי דלא ארגשה עומדת אמאי טמאה וכו', דאמאי לא יהא טמאה, דאף על גב דלא היה לה הרגשה אחרת שבגופה כי אם זאת שוב ממנה דבר לח, אי סלקא דעתך דזה הרגשה מקרי אמאי תהיה טהורה^[ה]. גם התרצן למה צריך לומר לעולם דארגשה, ולדעתו רצה לומר הרגשה אחרת שבגופה זולת הך הרגשה שוב ממנה דבר לח, ולמה לא השיב לו כפשטיה, דהכא הא ארגשה במה שוב ממנה דבר לח, אלא ודאי דזה לא מיקרי הרגשה. אלא שאפשר לומר, דשאני הכא כיון שבא עם מי רגלים, דתלינן הרגשת זיבת דבר לח במי רגלים ולא בדם נדה, ומשום הכי לא מקרי הרגשה, אבל בעלמא יש

לומר דזו מקרי נמי הרגשה, במה שמרגשת בעצמה זיבת דבר לח בגופה^[ז]. אך לפי מה שכתבתי והוכחתי לעיל זה ליתא, דאי סלקא דעתך דהרגשת זיבה מקרי הרגשה, לא הוי תלינן הרגשה במידי אחרת, דסוף סוף הרגשה בפעם אחת הדם עם מי רגלים, וכחאי גוונא מיקרי הרגשה כיון דהכל בפעם אחת, אלא ודאי דהרגשת זיבת דבר לח לא מקרי הרגשה.

בדעת הרמב"ם
שחזקת הדם
שבה בהרגשה

ובבר כתבתי לעיל סימן קפ"ג דעת הרמב"ם בפרק ט' מהלכות איסורי ביאה (ה"א), דסבירא ליה דחזקת דם שבא בהרגשה אם נמצא הדם בפניס^[ח]. והנה דברי הרמב"ם ז"ל מוכרחים מסוגיא זו, דהא משני הש"ס לעולם דארגשה ואימור הרגשת שמש הוא, משום הכי אמרינן דלאחר זמן פטורה מקרבן דתלינן בהרגשת שמש, ואכתי קשה דאותיות אמאי טמאה וחייבת בקרבן, ניוחש דלמא לא ארגשה ומאי דארגשה אימור הרגשת שמש הוא ואיך מייית מספק חולין לעורה^[ט], אלא ודאי דחזקת דם שהוא בהרגשה, רק בכתם אמרינן כיון דלא ארגשה הוא מן התורה טהור, ולא חיישין שמה ארגשה ולא אדעתיה דזה אינו אלא חששא דרבנן, אבל היכא שנמצא דם בפנים על ידי בדיקת עד דאיכא למיתלי הטעות דסברה הרגשת עד הוא, אז היא טמאה מן התורה משום חזקת הדם שבא בהרגשה. וכן מוכח מדתנן בפרק יוצא דופן (מג"ג) דתנינן בת יום אחד מטמאה [בנדה, בת י" ימים מטמאה] בזיבה, ומייית לה מקרא ד'ואשה', ומנא ידעינן שבא בהרגשה, אלא ודאי דחזקת דם שבא בהרגשה^[י], ואף על גב דקטנה לאו בת הרגשה היא, מכל מקום אלו היתה גדולה היתה מרגשת וטמאה. וכן אמרינן במסכת נדרים דף ל"ה ע"ב דאדם מביא קרבן על בניו ובנותיו הקטנים, ואף על גב דליכא למידע אם בא בהרגשה אפילו הכי מייית קרבן בשבילם, שמע מינה דחזקת דם שבא בהרגשה. וליכא למדחי דמהא דבפרק בנות כותים אין ראיה להרמב"ם, דלמא התם מספיקא מטמא לה. זה אינו דהא הרמב"ם (טומאת מת פ"ט ה"ב) סבירא ליה דספיקא דאורייתא להקל.

הטעם שאינה
טהורה בכתם
מדין ספק
ספיקא

(ב) וחכמים גזרו על הכתם שנמצא בגופה. (וכ"כ) [כתב] הרמב"ם (איסורי ביאה פ"ט ה"ב), וטומאה זו מספק שמה כתם זה מן החדר הוא בא. וכתב הכסף משנה, קשה לי הא ספק ספיקא הוא והוי ליה למשרי, ספק מגופה ספק שלא מגופה ואם תמצא לומר מגופה ספק מן החדר ספק מן העליה וטהור. ויש לומר דאף על פי כן החמירו בו חכמים משום דאיסור חמור הוא. ועוד יש לומר שמאחר שאין לה דבר לתלות בו, החמירו כאילו הוא ודאי מגופה ואין כאן אלא ספק אחד, עכ"ל.

והח"י
דחזית דבריו

והח"י (ס"ב) כתב, דיש לומר כיון דרוב דם שיוצא מן האשה בא מן המקור לא נחשב כלל זה לספק. ואין להקשות ממה שכתב רמ"א ספק ספיקא בסימן קפ"ז סעיף ה', דהתם יש מכה וכו'. ובמנחת יעקב (תורת השלמים ס"א) כתב, דשאני בסימן קפ"ז משום דאיתרע לן רובא, שכיון דרוב נשים אינן רואות תשמיש ממקור לכן הוי ספק ספיקא גמור, ומהאי טעמא חשיב הכא גם כן ספק ספיקא, כיון דרוב נשים מרגישות בעצמן אם רואות דם אתרע לן רובא, והוי ספק ספיקא גמור אי לאו מטעמיה שכתב הכסף משנה, עכ"ל. ולפי מה שכתבתי לעיל (ס"י) קפ"ג ס"ק) דאין צריך שיהיו הספקות שוין ואפילו הכי מקרי ספק ספיקא, ודלא כהש"ך (ס"י קי סוף ס"ג ס"ד), בלאו הכי לא קשה מידי. ומה שכתב

דעת מהרה

[א] וכן נקט המהר"ם שיק (שו"ת ס"י קעו, קפ"ד) שכל ההרגשות שהובאו ברמב"ם (איסורי ביאה פ"ח ה"ב) שדרה להרגיש קודם שיבוא הדם כגון מפקת ומתעטשת (הובאו בשו"ע (ס"י קפ"ט) לענין וסת הגוף) נחשבים להרגשות. וכן נקט בשו"ת הר המור (גדולת מרדכי ס"י כא סוף ד"ה רביעית), אך כתב שאפשר שרק באופן שקבעה וסת לראות במקרים אלו, הרי הם נחשבים להרגשה, אבל בלא קביעות וסת, אין זה הרגשה. אמנם מדברי האחרונים שלא הזכירו שאר הרגשות, משמע שסוברים שאינם הרגשות. וראה אוצר הלכה (אות ז).

[ד] וכן תירץ בביתא אדם (כלל ק"ג אות ז), וראה עיון טהרה שדעתו כר"ן.

עיון מהרה

מהמקור, ועל זה מתרץ שהרגשה גם הרגשה אחרת וגם בזה חוששים שהגיע מהמי רגלים. ט. בשו"ע הרב (ס"י קפ"ג) ביאר גם כן ברמב"ם שטמאה משום שחזקת הדם שבא בהרגשה, אמנם במהדו"ב חזר בו וביאר שטמאה משום שבזמן מרובה חוששים שהרגשה ולא שמה לבה לכך, עיי"ש מה שהאריך בזה.

י. בשו"ת שאלת שלמה (ס"י ע"ט) דחה ראיה זו, שכיון שאומרת שהרגשה וראיה זו היתה כדרך כל הראיות שראתה מיד אחר הרגשה, לא חוששים שטענה בהרגשת שמש, ואומרים שחזקת הדם שבא בהרגשה. מה שאין כן כשלא הרגשה בבירור הרגשת דם, אין חזקה זו, וכן כשראתה לאחר זמן כיון שאינו כדרך כל הראיות, אין החזקה ולכן חוששים שטענה בהרגשת שמש.

יא. בשו"ת שלמה (ש"ס) כתב שלפי מה שכתב רבינו שגם זעזוע הגוף ושאר מקרי וסת שבגוף הוי הרגשה, אפשר שכאן מדובר שראו על גוף הקטנה הרגשות אלו בשעת ראיתיה.

כדאיתא בסימן ק"י ומכל שכן הכא דעל כל פנים לכולי עלמא חזקת טומאה כבר פסק תיכף לאחר בדיקת הפסק טהרה וכמו שכתבו תוספות בגיטין ב' ע"ב וביבמות אבל לטעם משום חזקת טהרה אם כן לשיטת רמ"א צריך עיון ואמנם בקרטין שחורים נראה לי דאפילו בתוך ג' ימים יש להקל דזה מצוי למצוא על בגדים לבנים ותלינן במצוי ומכל שכן דשייך בזה הספק ספיקא שמא מעלמא כמו שכתב בתשובת ב"ח שהבאתי ואמנם האדומים בצורת קליפות ושערות או שנפרך על ידי מחט או על ידי צפורן יש להקל בשעת הדחק דאף דאינו מצוי מעלמא מכל מקום כיון דיש מיעוט מעלמא ומצדדים ומחצץ שבכליות ובהצטרף כולם על כל פנים הוי ספק השקול דהא מן המקור גם כן אינו שכיח שיצא דם בענין זה ואם אין להם צורת בריה בשעת הדחק יש לסמוך על תוספות ור"ן ורמב"ן בתירוץ אחד להתיר מכח חזקת טהרה לאחר ג' ימים ולא דמי לדם יבש דשם אינו אלא ספק שמא לא נמחה לדעת קצת פוסקים אבל הכא הוא ספק שמא אינו דם כלל ושם מן הצדדים ובהצטרף גם כן חזקת טהרה וצריך עיון:

ואין להקשות דאם כן למה האריך הר"ן בתשובה סימן מ"ט הביאו הבית יוסף בחצץ אדם לטהר ולא כתב טעמים אלו שכתבתי זה לא קשה מידי שהרי בגמרא נמי אמרינן תטיל למים ולא טיהרו מחמת חזקת טהרה משום דהיכא דמצוין לברורי צריך לברר והכי נמי במעשה דר"ן יש לומר דהיו גדולים קצת וכמו שכתב הבית יוסף בבדק הבית או דיש לומר דאותו מעשה היה דלא היתה יכולה לפסוק בטהרה ואין לה עדיין חזקת טהרה מה שאין כן כשכבר פסקה בטהרה דיש לה חזקת טהרה וה' יצילנו משגיאות:

ז

(ו) שאלה אשה שיש לה חולי המוציא דם מבית ריעי ובדקה בעד הבדוק ונגעה ונמצא דם על העד ואמרה שבשעת בדיקה הרגישה איזה הרגש בגופה לא הרגשת פתיחת המקור וגם לא הרגשת זיבת דבר לח רק הרגשת הגוף וקודם הבדיקה לא הרגישה שום הרגש אם נוכל לומר הרגשת העד היה והדם הוא מבית ריעי כיון שהוא בתוך ימי וסתה:

תשובה צריך אני להקדים איזה כללים והם קילורין לעינים לכל הלכות נדה. כיון דקיימא לן דאם הרגישה הוא ספק דאורייתא שמא היה הרגשת דם ואם כן צריכין אנו לחקור מה הוא הרגשה וכבר דיברו מזה האחרונים אם רוצה לומר שתרגיש יציאת דם מן המקור או זיבת דבר לח לחוץ או שאר הרגש הגוף והנה בנדה ג' תוספות ד"ה מרגשת כתבו וזה לשונם: מרגשת בעצמה פירוש כשנעקר דם מן המקור ורש"י כתב שם וזה לשונו: כלומר יודעת בעצמה כשיוצא דם ממנה וזה לשון רמב"ם בפרק ט' מהלכות איסורי ביאה אין האשה מתטמאה מן התורה בנדה עד שתרגיש ותראה דם ויוצא בבשרה עד כאן לשונו. ונראה לי מדלא כתב שתרגיש שיצא דם בבשרה אלא כוונתו שצריך ג' תנאים. א', שתרגיש רוצה לומר לאפוקי שלא בהרגשה. ב', אפילו אם תרגיש שנפתח המקור ויצא ממנה ליחה לבנה וכדומה טהורה אלא דוקא דם. ג', שכל זמן שלא יצא מן המקור אל הפרוזדור טהורה עד שיצא בבשרה דהיינו מן השניים ולחוץ כדאיתא כל זה שם בפרק ח' ופרק ט' וזה לשון רמב"ן בהלכות נדה אין האשה כו' עד שתרגיש בשעה שהדם יוצא בבשרה עד כאן וזה לשון רשב"א בתורת הבית האריך והקצר אין האשה כו' עד שתרגיש בשעה שהדם יוצא שנאמר דם יהיה וכן העתיק הלבוש. ומדברי כולם נלמד שאין צריך שתדע שנפתח המקור אלא שתרגיש איזה הרגשה שיהיה שהרי אין אחד מהם שיכתוב פתיחת המקור:

ועוד ברמב"ם פרק ה' וזה לשונו: האשה שהשתינה מים כו' הרי זו טהורה ואפילו הרגיש גופה ונודעוזה אינה חוששת שהרגשת מי רגלים היא זו עד כאן לשונו. והוא מסקנת הש"ס דף נ"ז דמוקי למתניתין בדארגשה הרי להדיא כמו שכתבנו והכי מוכח עוד בגמרא שאמרו שם בבשרה עד שתרגיש בבשרה ופריך והא מבעיא ליה שמטמא בפנים כבחוץ כו' והאי בפנים אינו רוצה לומר במקור שהרי כל זמן שהדם במקור מן השניים ולפנים אינו מטמא כדאיתא בנדה י"ז וברמב"ם פרק ה' ואם כן על כרחך בבשרה אינו רוצה לומר במקור ואם כן איך אפשר לומר שתרגיש בבשרה רצה לומר במקור ועוד דהא דטומאת נדה דוקא מן המקור ילפינן מקרא אחרינא ממקור דמיה שמע מינה בבשרה כולל כל הגוף ונאמן עלי הדיין שמצאתי ראייה זו בתשובת אדוני מורי ורבי נודע ביהודה:

וראיתי להגאון בעל סדרי טהרה שהביא כן דעת כל האחרונים וכתב דהשבות יעקב הוכיח דעל כרחך זיבת דבר לח לא מיקרי הרגשה מדפריך הש"ס שם מאשה שהטילה מים ופריך אי דארגשה כו' ואי דלא ארגשה כו' ואם כן מוכח דזיבת דבר לח לא מיקרי הרגשה דאם לא כן איך שייך

דלא ארגשה ומזה הסכים עמו הסדרי טהרה ריש סימן ק"צ. ולעניות דעתי במעט עיון נדחה ראייה זו דקושת הש"ס אי דלא ארגשה הרגשה אחרת דהרגשה זו בודאי יש לתלות דהוי מי רגלים וכדכתב הרמב"ם בדין זה וזה לשונו: אף על פי שהרגשה שנודעו איבריה וכן כתב הסדרי טהרה שכן תירץ מהרשש"ך ולעניות דעתי בכוונה כתב הרמב"ם זה דוקא במשתנת ולא כתב דין זה בעד שנתן תחת הכר דמוקי לה גמרא נמי בדארגשה ולא העתיק רק לשון המשנה והיינו על כרחך דסמך עצמו דסתמא כפירושו דאין חילוק אם הרגשה או לא ואם כן למה פירש כאן וכתב בהדיא דאפילו הרגשה אלא דבא להורות לנו דאפילו הרגשה גם כן הרגשה שאינה יכולה לתלות במי רגלים כגון שנודעו איבריה אפילו הכי תולה כל זה במי רגלים ומה שהעתיק הסדרי טהרה שם דמכל מקום קשה דמי פריך ואי לא ארגשה הרי על כרחך היה הרגשה וכיון דהרגשת הזיבה ומי רגלים באים כאחד לא תלינן ההרגש במי רגלים לבד ואף שהר"ן בחידושי נדה ריש פרק הרוואה כתב דהא דמשני הש"ס תרתי שמע מינה רצה לומר כיון דבעינן הרגשת דם ממילא אימעט לא בשפיר ולא בחתיכה שלא היה הרגשת דם רק הרגשת שפיר עיין שם בר"ן כתב הסדרי טהרה דעל כרחך דעת הפוסקים אינו כן דהא בכתם אף על גב דידעה בודאי דלא הרגשה מכל מקום טמאה מדרבנן ואם כן קשה למה מצאה בשפיר טהורה אפילו מדרבנן אף על כרחך דגזירת הכתוב הוא עיין שם ואין בזה כדאי לדחות דברי הר"ן דיש לומר כיון דמילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן אלא דוקא בכתם דשכיח ואם כן שפיר נוכל לומר דקושת הש"ס אי דלא הרגשה הרגשה אחרת רק זיבת דבר לח בודאי טהורה שזה הרגשה בודאי מן מי רגלים הוא כמו שפיר וחתיכה דלא נניח הודאי וניחוש לספק וראייה לזה שהרי ביש לה מכה באותו מקום שודאי מוציאה דם אנו תולין ההרגש בדם המכה יצא לנו שהכל נקרא הרגש בין זיבת דבר לח בין הרגשת הגוף דהתורה הקפידה רק שתרגיש אבל אין נפקא מינה במה היה ההרגש:

ולפי זה הנשים שרגילות שיוצא מהן ליחה לבנה מדינא צריכות לבדוק תמיד כשמרגישות ואם לא בדקה טמאה ואמנם בשער רוב וחזקה סימן כ"א הארכת דלעולם תלינן במצוי ואם כן בין וסת לוסת וכל שכן בימי עיבור והנקה כיון דאז פתיחת המקור לא שכיח וזיבת הליחה מצוי אצלה בדיעבד אם לא בדקה טהורה אם לא הרגשה רק זיבת הלח וגם אפשר לדון כיון דאם תצטרך בדיקה בכל פעם הוא טורח גדול שמצוי אצלה מאד וכמעט שצריכה אז שתהיה עיניה בין שיניה תמיד הוי כדיעבד אך תוכל לשאת מוך באותו מקום וצריך עיון. ועיין שער רוב וחזקה סוף סימן י"ג דמאי שנא אם יש מכה שמוציאה דם אדום או ליחה לבנה דהא דם לבן גם כן מן המקור אם לא שמרגשת הרגשה אחרת אבל הרגשה שזב ממנה נראה לי דלא הוי הרגשה כיון שמצוי ורגיל תמיד:

(ס) **נחקור** אם דם שנמצא על ידי בדיקה הוי נדה דאורייתא או לא. בכרתי ופילתי ריש סימן קפ"ג הביא בשם תשובת שכות יעקב דתליא בפירוש הסוגיא בנדה נ"ז דמשני לעולם דארגשה ואימר הרגשת שמש או עד ובזה יש לומר דהכי פירושו לעולם דארגשה כפשטא דלישנא דרצה לומר שהאשה אומרת שהרגשה רק דאנו אומרים שטעתה בהרגשה ותולין אפילו לקולא (ולפי זה דוקא כשאומרת שהרגשה אבל אם גם האשה אומרת שלא הרגשה לא אמרינן כלל שהיא טועה ואין כאן ספק כלל ואפילו היכא דליכא הוכחה לטהר נמי טהור) או יש לומר דהכי פירושו לעולם דארגשה רצה לומר אף על פי שהיא אומרת שלא הרגשה אנו אומרים שהרגשה רק שטעתה (ולפי זה בכל בדיקות אפילו לא הרגשה הוי ספק דאורייתא ואם אמרה שהרגשה אין כאן ספק כלל ואפילו נוכל לתלות לא תלינן) והביא ראייה מרמב"ם פרק ט' מהלכות איסורי ביאה שכתב אין האשה כו' ואם לא הרגשה ובדקה ומצאה דם לפני מפרוזדור הרי זו בחזקת שבא בהרגשה ומדברי סופרים כו' ומדכתב ומדברי סופרים מוכח דמה שכתב מקודם הוי דאורייתא ולכן ברור דסבירא ליה לרמב"ם דעל ידי בדיקה הוי ספק דאורייתא ומיהו כתב הכרתי ופילתי דדוקא כשהכניסה העד לפרוזדור בזו אמרינן שסברה הרגשת עד אבל אם רק קנחה מבחוץ לא אמרינן שטועה בהרגשה ולכן מדייק הרמב"ם וכתב ובדקה ומצאה לפני מן הפרוזדור ואף שאין מוכרח כל כך מכל מקום מילתא דמסתבר הוא דמהיכי תיתי תטעה כיון שלא הכניסה לעד ומכל מקום מה שכתב הכרתי ופילתי דהוי ספק דאורייתא אינו מדוקדק דעל ידי בדיקה עד הוי ודאי דאורייתא כמו שכתב הרמב"ם בחזקת שבא בהרגשה וכיון שהוא חזקה ודאי הוי דאורייתא שהרי בנמצא על שלו או אותיום חייבין בחטאת ולא אמרינן שמא הרגשת שמש היה דכיון דדם זה ודאי מגופה ובשעת תשמיש רק שאנו מסופקים שמא לא בהרגשה אמרינן חזקת דם בהרגשה והוא הדין בעד ויש לדחות דהא מוקי מתניתין בשבועות במשמש סמוך לוסתה ולכך לא תלי בהרגשת שמש אך מכל מקום לשון רמב"ם משמע שהוא ודאי ובזה נדחה מה שכתב הסדרי טהרה בסימן קפ"ג דדעת הט"ז בסימו ק"צ באשה שנגעה בעד בבית ריעי שכתב להקל דמטעם ספק ספיקא מיקל שמא מבית הריעי

ושמא שלא בהרגשה דזה אינו ספק כלל כיון שסותר לחזקה וכמו שכתב הט"ז סוף סימן ק"י ומצאתי בכרתי ופילתי סימן ק"צ שכתב כדברי, ודעת הט"ז אם ירצה ה' נבאר בסימן י"ב אך צריך עיון דלפי דבריהם משמע דאם אמרה להדיא דהרגישה לא אמרינן שטעתה וזה אי אפשר שהרי להדיא כתב הרמב"ם בפרק ה' האשה שהשתינה כו' אפילו הרגיש גופה ונזדעזעה כו' הרי שמפרש הא דאמרינן לעולם דארגשה רצה לומר שאומרת שהרגישה ואפילו הכי אמרינן הרגשת מי רגלים וכן כתב שם ברש"י ד"ה לעולם דארגשה ולכן נראה לי דשני הפירושים בגמרא הם אמת דבין שאמרה שהרגישה או אפילו שאמרה לא הרגישה ידוע היה לחכמים דאפשר לאשה לטעות בזה ולעולם הוא ספק דמהיכי תיתי לא נאמין לאשה כיון שהתורה האמינתה רק דידוע לחכמים שתוכל לטעות דדוקא הרגש הבא לאשה בלא שום מעשה נאמנת אבל הכא על ידי תשמיש או בדיקה יכולה לטעות. וכזה לא קשה מידי קושיית האחרונים דמנא ליה לש"ס דאפילו בדאמרה הרגישה לתלות דטעתה לוקמי בדאמרה שלא הרגישה ובזה אנו אומרים שטעתה אבל בדאמרה הרגישה למה ניתוש לטעות ולדידי לא קשה מידי דידוע היה לחכמים שטועה היא בכך ואין אמירתה ממש:

ולפי זה יצא לנו דאם מצאה דם על ידי בדיקה כיון דודאי דם זה מגופה אף על גב דיש להסתפק שמא לא הרגישה ואפילו אומרת שלא הרגישה הוי ודאי דאורייתא ולא נכנס אפילו בגדר ספק שחזקה שבא בהרגשה והיא תולה ההרגש בהרגשת עד וכדאיתא במשנה י"ח ובגמרא שם וחייבין חטאת אבל אם אנו מסופקים בדם זה אם הוא מגופה או מעלמא כמו במי רגלים בזה אמרינן שפיר דאפילו אמרה שהרגישה אמרינן דטעתה ובאמת לא הרגישה דלא איתרע חזקתה כלל מה שאין כן כשהדם בודאי מגופה הרי איתרע חזקתה ומה שכתב ראייה מהגהות מיימוניות דאף על ידי בדיקה אינו אלא מדרבנן והיינו ממה שכתב בפרק ד' מהלכות איסורי ביאה דאין לאשה לבדוק אחר תשמיש כו' כיון דמן התורה בעינן שתרגיש אלא דרבנן אסרו רואה בלי הרגשה כמו כתמים והם אמרו והם אמרו עד כאן לשוננו. ומדכתב הם אמרו כו' משמע דאינו אלא מדרבנן אף על גב דיש לומר הרגשת שמש ויש לדחות דבודאי אם בדקה ומצאה דם טמאה מן התורה דחזקת דם בהרגשה אבל אינה צריכה לבדוק שמא תמצא דם כיון דלא הרגישה וזה שכתב כיון דמן התורה בעינן שתרגיש וזו כיון שלא הרגישה אינה צריכה בדיקה כלל ואף על גב דאפילו רואה בלי הרגשה טמאה על כל פנים כמו כתם מכל מקום אינה צריכה לבדוק אחרי זה וכן משמע בנדה י"ד בדקה כעד הבדוק וטחתו בירכה דטמאה בנדה ומשמע אפילו לא הרגישה ועוד מדאמר ליה ר' שימי חוששת אמרת לי ואי דארגשה למה חוששת אלא על כרחך אפילו בלא ארגשה ולכן טמאה נדה וסבירא ליה דרק חוששת דאימר הרגשת עד הוא ורב סבירא ליה חזקת דם בהרגשה:

שו"ת נודע ביהודה מהדורא קמא - יורה דעה סימן נה

והנלע"ד בזה דיש לדקדק בסוגיא דשמואל דף נ"ז ע"ב דמשני אימר הרגשת שמש, ואיך בשביל זה מחייבין הבעל חטאת ואולי באמת לא היה זה רק הרגשת שמש, אשר לדעתי כל מה שפלפלו הגאונים בספר שב יעקב בדברי הג"מ שם אינו נוח לי, והרגשת השמש והרגשת פתיחת המקור לדעתי **הכל אחד** ואין להבחין כלל.

שו"ת הרשב"א החדשות סימן ל"ו

זאת אני לא ידעתי דודאי כל שראתה שלא בהשגחה טהורה כדשמואל בריש פרק הרואה נ"ז ע"ב ומ"מ ה"מ כשבדקה בגד וישבה עליו או שנטף על חלוקה או על דבר המקבל טמאה אבל דם שראתה בבדיקה טמאה דכיון שהרגישה בעד טמאה שהיא ודאי הרגישה אלא שהיתה תולה הרגשתה בהרגשת העד ואם ראתה בעד שלאחר תשמיש סבורה היתה שהיתה הרגשת שמש ואינו אלא הרגשת דמים והיינו מתניתין דנמצא דם על שלה אותיום טמאים וחייבין בקרבן וכדאמר עלה בריש פרק הרואה היכי דמי אי דארגישה לאחר זמן אמאי פטורים מן הקרבן אלא לאו דלא ארגישה וקתני נמצא על שלה אותיום טמאין וחייבין קרבן ופרקינן לעולם דארגישה ואימר הרגשת שמש הוא **אלמא הרגשת שמש והרגשת עד הרגשה היא** וכל שמצאה אותיום אני אומר שזו הייתה אותה הרגשה שהרגישה.

שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן קמה

כפי הנראה מכותלי שאלתך שאין ההרגשה שלה אלא זיבת דבר לח והנה בתשו' שב יעקב מוכיח דע"כ זיבת דבר לח לאו הרגשה היא מדאמרין ר"פ הרואה כתם גבי מי רגלים אי דארגש' יושבת אמאי טהורה אי דלא ארגשה כו' וקשה מה ספק יש כאן הא בודאי ארגשה זיבת דבר לח שהרי הטיילה מי רגלים אע"כ שאין זה הרגשה הגם שמוז"ה מהרשש"כ דחה זה שם בתשובה דה"ק אי ארגשה הרגשה גמורה יושבת אמאי טהורה ע"ש ודבריו תמוהי' עכ"פ איך אמר אי דלא ארגשה עומדת אמאי טמאה אמאי לא תהיה טמאה נהי דלא הרגישה הרגשה גמורה מ"מ זיבת דבר לח מיהא ארגשה ויש לדחוק בזה עוד הארכתי בתשוב' א' והבאתי ראיה ממ"ש ריש נדה ישנה נמי אגב צערה מתערה משמע דכל הרגשה הוא מחמת צער ולא זיבת דבר לח בעלמא דפשוט דע"י דבר לח לא מתערא וכן משמע נמי מלשון התוס' נדה דף ע"א ד"ה והא אשה מכוסה היא כו' יע"ש שמבואר שפתיחת פי המקור הוא ההרגשה או צער כעין עקיצת מי רגלים וכו' ולא זיבת דבר לח והנה בתשו' נב"י סי' נ"ה כ' סתם דלא נ"ל ככת הקודמים אלא דזיבת דבר לח הוא הרגשה דאורי' ולא שת לבו לסתור רא' א' מאלו הנאמרים לעיל אך רק הוא הבי' רא' מדנפקא לן הרגשה מבשרה שתרגיש בבשרה והאי קרא נמי אתי שמטמא בביה"ח והיינו חוץ לפה"מ שם מתטמא זה הוא הבשר דמיי' בי' קרא דשם הוא ג"כ מקום ההרגש והוא בביה"ח ש"מ דזיבת דבר לח הוא הרגשה דאורי' ודבריו תמוהים אדרבא דוק מיני' לאידך גיסא הא ממעטי' נמי בבשרה ולא בשפופרת והיינו אם תכניס השפופרת לפי המקור ותקבל הדם דאלו לא תכניסנה אלא לביה"ח א"כ כבר היא טמאה משעה שיצא הדם חוץ לפי המקור אע"כ אתא למעוטי בבשרה של עצמה ר"ל שיעבור הדם בפי מקורה ולא שיהי' שם שפופרת לקבלו וא"כ הרי מבואר דהך בשר היינו פי המקור ושם צריכה שתרגיש ומ"ש מדרשא בבשרה בפנים כבחוש הוא מבואר בנדה מ"א ע"ב דהיינו מקום שהשמש דש והיינו פי המקור למעיי' בלשון הרמב"ם פ"ה מא"ב ה"ד ובפי' המשנה ועוד הארכתי בזה בתשו' אחרת מ"מ בהא מסקינן דעיקור הרגשה דאורי' היא לפע"ד הרגשת פתיחת פה"מ או צער כעקיצת מי רגלים אבל לא זיבת דבר לח.

שו"ת נודע ביהודה מהדורא קמא - יורה דעה סימן נה

ומאי ניהו הרגשה שירגישו אם הרגשת פתיחת המקור או אף הרגשת זיבת דבר לח בבשרה. נלע"ד דאף הרגשת זיבת דבר לח חשיב הרגשה ולא בעינן הרגשת פתיחת המקור דוקא והרי עיקר ההרגשה יליף שמואל מבשרה שתרגיש בבשרה והרי האי בשר לאו על בשר המקור קאי שהרי מזה ילפינן שמטמאה בפנים כבחוש והרי אינה מטמאה אלא מן השינים ולחוץ וא"כ האי בשרה היינו בשרה שמן השינים ולחוץ וא"כ גם שתרגיש בשרה היינו בשר זה והרי זה כבר הוא חוץ לפתח המקור ואיך נימא שבעינן שתרגיש פתיחת המקור. אע"כ לא בעינן רק שבשרה ירגיש זיבת הדם ואם מרגשת זיבת דבר לח הרי כבר הרגישה והרגשת המקור לא נזכר בפסוק אלא הרגשת הבשר. ואם זה הדבר מלתא דמסתבר הוא אמינא עוד גם הוכחה לזה שהרי בכל הסוגיא דף נ"ז ע"ב שמפלפל להקשות כמה קושיות על דברי שמואל דבעי הרגשה מכמה משניות וברייטות ולמה לא מקשה ממשנה קדומה בפרק שני דף י"ז ע"ב דם הנמצא בפרוזדור ספיקו טמא היכי דמי אי דארגשה פתיחת המקור א"כ אין זה ספק אלא

ודאי מן המקור ואי דלא ארגשה א"כ אפילו הוא מן המקור טהור הוא לגמרי בלא הרגשה א"ו דלא בעינן כלל הרגשת המקור אלא הרגשת זיבת דבר לח בבשרה. ובזה אי אפשר להבחין אם מן המקור או מן העליה.

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק ה

הלכה יז

האשה שהשתינה מים ויצא דם עם מי רגלים, בין שהשתינה והיא עומדת בין שהשתינה והיא יושבת הרי זו טהורה, ואפילו הרגיש גופה ונזדעזעה אינה חוששת שהרגשת מי רגלים היא זו שאין מי רגלים מן החדר ודם זה דם מכה הוא בחלחולת או בכוליא

שו"ת מהר"ם שיק יורה דעה סימן קפד

בענין הרגשת נדה הארכת ודין הזה הוא מקרא מועט והלכה מרובה בדברי האחרונים וגם אין לי כל האחרונים המאריכין בזה ולזאת לא אאריך אלא אכתוב לך האיך דעתי עפ"י דעת תורה נוטה:

א) פלפלו האחרונים מה הוא הרגשה דעת הנוב"י מהדו"ק סי' נ"ה הכריח להחמיר אפילו במרגשת רק זיבת דבר לח ואפילו אינה מרגשת שהדבר לח יוצא מהמקור אלא בפרוזדור מרגשת זיבת דבר לח הוי הרגשה וראיתו דהרי ילפינן מבבשרה דמטמאה מבפנים כמבחוץ דהיינו בפרוזדור וא"כ ה"ה אידך דרשה דעד שתרגיש בבשרה היינו בפרוזדור יעו"ש ומה שהבאת להקשות בשם החו"ד ריש סימן ק"ץ דאיך לאחר שיצא לפרוזדור ונטהר יהא חוזר להיות טמא זה לא קשה כיון דלהנוב"י הוא בכל משך הפרוזדור א"כ קאמר קרא דם יהי' זובה בבשרה שאם תרגיש בפרוזדור יהא טמא א"כ בשעת יציאתה מהמקור הוא מתלי תלי וקאי ולא נטהר עד שעבר כל הפרוזדור ולא הרגישה בבשרה אז נטהר הדם:

אמנם על דיעה זו כבר הקשו האחרונים והביאו ראיות שממש אין עליהן תשובה דלא כנוב"י דאי ס"ד דזיבת דבר לח אפילו במשך הפרוזדור הוי הרגשה א"כ מאי אמרו בריש פרק ה"ה הרואה כתם גבי אשה שהשתינה ומצאה דם אי דארגשה כו' הרי וודאי ארגש' לכל הפחות זיבת דבר לח וזה הרי ג"כ מקרי הרגשה ולכך טמאה ומה שכל המרשש"ך בזה אינו מובן כמ"ש הסד"ט בריש סי' ק"ץ סק"ב וגם מ"ש גם אתה אינו מובן ואין להאריך כי האמת עד לעצמו ונכרין דברי אמת ולזאת הסכימו האחרונים בסד"ט ריש סימן ק"ץ וגם מרן הגאון בחת"ס בתשובה סי' קס"ז כשיטה הב' דדווקא פתיחת פיה"מ מקרי הרגשה ולא דווקא פתיחת פיה"מ אלא ה"ה נזדעזעו אבריה כמ"ש הרמב"ם בפ"ה דין י"ז וה"ה שארי מקרי הגוף הרגילין בעת הווסת נקראין הרגשה:

ובזה מבואר דאין עדות הנשים שמעידין שהרבה אינם מרגישים פתיחת פי המקור הכחשה לדברי הרמב"ם רפ"ט מאיס"ב שכן דחזקת דם שבא בהרגשה דנהי שפתיחת פי המקור הרבה אין מרגישים אבל שאר מקרה מרגישים כמו שאמרו חכז"ל אין אשה רואה דם אלא א"כ ראשה ואבריה כבדין עליה

והיינו הרגשה ולקו' הנוב"י כ' מר' צ"ל דהרי פתיחת פי המקור הוא הבין השנים עד הפרוזדור וכשם דדרשין בבשרה כשתצא מבין השינים לבשרה היינו פרוזדור אז תטמא ה"נ צריך שתהא ההרגשה אז כשתצא לפרוזדור והיינו פתיחת פי המקור ואידי ואידי חדא מקום נינהו:

אמנם עדיין אינו מיושב א"כ מנ"ל דנזדזעו אבריה ושאר מקרי שבגופו קרויים הרגשה ותו דמנ"ל דבעינן הרגשה במקור דנהי דאפשר לפרש כמ"ש מן מ"מ מנ"ל דלמא סגי הרגשה בפרוזדור ולכך הי' נ"ל לישוב דהא דדרשין עד שתרגיש בבשרה ומסיק דתרתיה שמעת מינה היינו מדכתב הקרא לשון עתיד דם יהי' זובה בבשרה משמע דאם אשה תטמא בנדה צריכין שנדע מעיקרא שדם יהי' זובה בבשרה דהיינו בפרוזדור ואיך נדע מעיקרא שדם יהי' זובה וע"כ דרשו חכ"ל שתרגיש או פתיחת פיה"מ או שארי הרגשות מקריים שרגילין בזמן יציאת דם וע"ז יודעת שיהי' דם זבה בבשרה והיינו בפרוזדור ושפיר ילפינן הרגשה בגופה ולעולם בבשרה היינו פרוזדור ואפי"ה מוכח בקרא דשינויים בגוף נקראין הרגשה וכנ"ל איברא דעדיין לשון חכ"ל עד שתרגיש בבשרה קשיא וגם לתי' מן צ"ל לא א"ש שהרי אין ההרגשה בבשרה וצריך לפרש לשון חכ"ל שתרגיש בבשרה כשיבוא הדם לבשרה וא"כ העיקר חסר וגם לפי מה שפרשתי יש בלשון חסרון ותו דלשון תרתיה שמעת מינה משמע מלשון בבשרה תרתיה שמעית מינה:

לכך נראה לבאר יותר דהנה לשון בשר נמצא בכלל ופרט לפעמים הוא מדבר **על כל הגוף** ולפעמים כינוי על הגיד כמו שכ' הרמב"ן בחומש בפ' לך והראב"ע בפ' כי תזריע זוב בשרה וכן בשר ערלתו וכמו כן שערות האיש נקראו בשר ה"נ פרוזדור שהוא מקום שהשמש דש כמ"ש הרמב"ם בפ"ה מאיס"ב דין ב' ודין ד' נקרא בשרה וזה שדרשו חכ"ל שמטמא בפרוזדור שהיא הנקרא בשר אמנם כל זה אם הי' נקרא בשרה בלי מפיק ה' וכמו שפרש"י ריש פ' כי תזריע גבי ימי טהרה לא מפיק ה' משמע שם דבר ימי טהרה אמנם דמי טהרה דמפיק ה' היינו דם טהור שלה וה"נ אם נכתב בלא ה' או אפילו בה' בלא מפיק ה' ילפינן רק דמיד שיבוא הדם בבשר דהיינו פרוזדור תטמא אמנם לפי המקרא דנקרא במפיק ה' דהיינו בשר שלה דמשמע מיעוט לאפיקו בדבר אחר והיינו למעוט שפיר וחתיכה:

וכיון דממעטין שפיר וחתיכה וע"כ היינו מטעם דאין דרך לראו' דם בחתיכה וכיון שאין הראי' כדרכה טהורה ה"נ דרשין שאם לא הרגיש' שום שינוי בגופה טהורה דזה ג"כ אינה כדרך ראייתה ולכך טהורה עד שתרגיש דם זובה בבשר שלה דהיינו שתרגיש שדם יש בבשר שלה בפרוזדור בפנים ואיך תוכל לידע שדם יש שם אלא **ע"י שתרגיש אחד מהשינויים בגוף שדרך שינוי כזה להיות לה בשעת יציאת הדם ואיכ"ל נמי דלשון חכ"ל עד שתרגיש בבשרה היינו בגופה** כשם שמצינו הרבה פעמים שם בשר על הכלל של הגוף ואף על גב דלשון בבשרה בתורה היינו פרוזדור מ"מ יכולין למילוף שצריך שתהא הרגש' בכל הגוף מכח הלימוד דלא בשפיר הואיל ולא יצא כדרכו וה"נ לא יצא כדרכו אלא שזה שיצא בשפיר ניכר לכל שיצא שלא כדרכו לכך לא גזרו משא"כ מה שיצא בלא הרגש' אינו ניכר לכל שיצא שלא כדרכו ולכך גזרו:

ועכ"פ לפי הסברא הנ"ל נראה עיקר כדיעה הזאת דבעינן שום שינוי בגופה אמנם החו"ד כתב שיטה ג' דזיבת דבר לח מהני ובתנאי שתרגיש שיצא ממקורה ובאמת לפי ענ"ד נראה כדיעה הנ"ל דבעי' שינוי

בגופה מ"מ יש להחמיר בכה"ג דהרי אין לפתיחת פיה"מ שיעור וכיון שמרגשת שיצא ממנה א"א שלא נפתח מקורה קצת.

ערוך השולחן קפ"ג

סעיף נז

ומהו עניין ההרגשה רבותינו בעלי הש"ע בסי' קפ"ח וריש סי' ק"ץ כתבו שמרגשת שנפתח פי המקור כלומר שיודעת שנפתח פי המקור וזהו דעת רש"י ריש נדה שכתב מרגשת כלומר יודעת בעצמה כשיוצא דם ממנה עכ"ל וביאורו דכשהדם הולך ממנה בהעלם ידיעתה כמו מוגלא שהולך מפי המכה דיכול להיות שהאדם אינו יודע כלל בעת שהולך המוגלא וכיוצא בזה מקרי בלא הרגשה והרגשה מקרי כשבהכרח שהאדם יודע מזה כמו השתנת מי רגלים שהאדם כשמשתיין מרגיש בגופו איך שהמי רגלים יוצאים ולכן אומר הש"ס כסבורה הרגשת מי רגלים היא וכן מיחלף בהרגשת עד ובהרגשת אבר דכולם הכוונה שהגוף מרגיש בעשיית כל אלה ומצינו לשון הרגשה על הידיעה כמו במגילה [ט"ו ב] מה ראתה אסתר שזימנה את המן אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס וכן במדרש רבה פרשת נח על קרא דבעצם היום הזה בא נח וגו' וכן בפרשת לך לך על קרא דבעצם היום הזה נמול אברהם דריש המדרש למה היתה בעצם היום כדי שידעו הכל ועכ"ז לא יהיה להם כח למחות ואומר המדרש בזה"ל מאן דרגיש ליה ימלל כלומר מי שמרגיש ויודע בזה ואין רצונו בכך ימחה ויראה אם ביכלתו למחות:

סעיף נח

ומלשון הרמב"ם בפ"ה דין י"ז שכתב האשה שהשתינה מים ויצא דם וכו' ואפילו הרגיש גופה ונזדעזע אינה חוששת שהרגשת מי רגלים הוא עכ"ל ומפרש לשון הרגשה כעין חרדה כמין זיעזוע ויש לפרש לפ"ז לשון הרגשה כמו למה רגשו גוים [תהלים ב, א] וכן בבית אלקים נהלך ברגש [תהלים נה, טו] וכדניאל [ו, יב] אדין גובריא אלין הרגישו שכולם הם מלשון קיבוץ אך ברוב קיבוץ עם נעשה כרעש ומזה הלשון דרשו חז"ל בשבת [ק"ה ב] שרגש עליהן ההר להורגן ע"ש וגם כאן נראה דבהגיע תור ירידת הדם נזדעזעים כל האיברים אך לפ"ז קשה טובא דא"כ איך אפשר לטעות בהרגשת מי רגלים או בהרגשת עד ובהרגשת אבר הא בכל אלו לא שייך כל זה כמובן:

סעיף נט

וראיתי מי שמפרש כוונת הרמב"ם שכיון בהרגשה זו למה שכתב בפ"ח [הל' ב'] דקודם שיבא הדם תרגיש בעצמה מפהקת ומתעטשת וכו' ולא נראה לי כלל דא"כ פשיטא שאין זה עניין להרגשת מי רגלים ועד ואבר ועוד דהרי בשם גופה כתב הרמב"ם ז"ל דזהו רק באשה שיש לה וסת אבל כשאין לה וסת לא תרגיש בעצמה עד שיצא הדם ע"ש ולכן נ"ל ברור דגם כוונת הרמב"ם כן הוא כפירש"י דכל הרגשות הנזכרות בגמ' ושזה מעכב מן התורה אינה אלא הרגשה קלה והיינו הרגשת הגוף שהגוף מרגיש וכמו כל בעל חי מרגיש המורגל בלשון חכמים וזה שכתב כאן אפילו הרגיש גופה ונזדעזע לרבותא קאמר וה"ק לא מיבעיא בסתם הרגשה אלא אפילו בהרגשה חזקה ג"כ תלינן

בהרגשת מי רגלים כלומר והדם הוא דם מכה ולא דם המקור משום דא"א לבא דם מקור ביחד עם מי רגלים כמבואר ר"פ האשה [נ"ט ב] ולכן אפילו בהרגשה חזקה כי האי תלינן הכל בהמי רגלים ובהמכה שבה ולפ"ז גם הרמב"ם סובר כרש"י בעצם פ"ה ההרגשה:

סעיף ס

ועניין ההרגשה מובנת בפשיטות כמ"ש התוס' [ד' א ד"ה והא] שהמקום סתום וכשהדם יוצא נפתח והיה לה להרגיש עכ"ל וזהו שהש"ס מדמה לה להרגשת מי רגלים ושיש לה קצת צער דהכי אמרינן ריש נדה [ג' א] היינו טעמא דשמאי הואיל ואשה מרגשת בעצמה והלל כסבורה הרגשת מי רגלים הוא ופריך ולשמאי האיכא ישנה ומתריך ישנה נמי אגב צערה מיתערה מידי דהוה אהרגשת מי רגלים עכ"ל הגמ' והצער הוא בעת פתיחת פי המקור כמו בעת התחלת הטלת מי רגלים שבזה יכול כל אדם להרגיש שבעת שהגוף מלא ממי רגלים ובהכרח שיצאו לחוץ יש להאדם צער קצת כעקיצה קטנה עד שמתחיל להוציאם לחוץ דזהו מפני שהמקור שממנו יוצאים המי רגלים פיו סתום ובהגיע זמן יציאתם נפתח המקור ומרגיש האדם גם בשינתו וע"י זה יקיץ משנתו לילך להשתין כמו כן ממש הוא ראיית הדם שהש"ס מדמה זל"ז:

סעיף סא

ודע שנמצא בתשו' לאחד מהגדולים [ש"י סי' ט' בשם מהרשש"ך] שחקר על זה לנשים בקיאות ואמרו לו שטבעית טבעית יש יש מהן שמרגישות בפתיחות פי המקור ויש מהן שאינן מרגישות בהרגשה זו רק בהרגשות דזיבת דם נדה כולן מרגישות עכ"ל והבל יפצה פי הנשים האלה ולא ידעי מאי קאמרי ורבותינו נאמנים עלינו יותר מהן וגם אינן משקרות בדבריהן אלא שאינן מבינות ודע דכל דבר מותרות שבגוף שהגוף צריך לדחותם הטביע הקדוש ברוך הוא בטבע הגוף שכשיגיע זמן דחיפתם לחוץ שיפתחו אז נקבי הפליטה שעד כה היו סתומים ולצורך דחיית המותרות נתפתחו ויוצאים לחוץ כמו יציאה לגדולים ולקטנים וצואת החוטם ובאשה נתוסף גם הדמים מהמקור לדחיפת המותרות וזהו שהש"ס מדמה להרגשת מי רגלים מפני שסמוכים זל"ז וכזה כן זה וזהו הכרח שיפתח המקור דא"א כלל באופן אחר ובשעת הפתיחה יש הרגשה וקצת צער עד שמפני זה גם יקיץ משנתו כדברי רבותינו ז"ל:

סעיף סב

וכמו שבאנשים אם נשאל לכמה בני אדם איך תרגיש בהתחלת הטלת מי רגלים המשכיל המבין דבר יאמר שמרגיש שנפתח המקום והמי רגלים יוצאים ורווח לו ומי שאינו מבין לא יאמר רק שמרגיש שמי רגלים מתחילים לצאת כמו כן הנשים האלה אינן מבינות זאת אבל פשיטא שלכולן כן הוא רק גם זה מובן שאין כל הטבעיות שוות יש שקלה אצלן הפתיחה ויש שקשה להן הפתיחה כמו בלידה יש נשים שבנקל יולדות ויש שבכבידות ואין נ"מ רק בין רב למעט אבל לכולן יש הרגשת פתיחת פי המקור בהתחלת ראייתן זולת אם יש לה מחלה בקשרי האם כשנתרופפו הקשרים אז יכול להיות שיוצא הדם בלא הרגשה וכמו במי רגלים כשנתרופף כיס השתן משתין ואינו מרגיש ולזה צריך רפואות לחזק הקשרים כאשר ראינו כמה פעמים כמו כן בראיית דמים אבל בבריאות יש לכולן

הרגשה זו והאינן מבינות או שטבען קלה אומרות שמרגישות רק זיבת דם נדה אבל באמת זהו ממש הרגשה זו:

סעיף סג

ודע שיש כמה מגדולי האחרונים שחידשו בזה לומר דהרגשה אינו לא זיעזוע גופה כפי מה שתפסו כולם בדעת הרמב"ם כמו שבארנו בסעיף נ"ט ולא הרגשת פתיחת פי המקור אלא הרגשה מקרי הרגשת זיבת דבר לח בבשרה [נודע ביהודה קמא יו"ד סי' נ"ה וח"ד ר"ס ק"ץ ופרדס רימונים] והנה באמת הכל דבר אחד כמו שנבאר בס"ד אמנם מפני שעיקר גדול הוא בדיני נדה לכן בהכרח להביא עיקרי ראיותיהם ולהשיב עליהם דהעיקר כדברי רבותינו הראשונים:

סעיף סד

יש מי שהביא ראיה דלמה לא מקשה הש"ס אדשמואל דמצריך הרגשה מהמשנה דדם הנמצא בפרוזדור ספיקו טמא ויקשה ממ"נ אם הרגישה אין כאן ספק ואם לא הרגישה ג"כ אין ספק דטהורה היא מן התורה אלא וודאי דהרגשה הוא זיבת דבר לח וא"כ י"ל שהרגישה זיבת דבר לח והספק אם הוא ממקור או הוא מהעלייה [נו"ב שם] והנה כבר דחו הגדולים דבריו בכמה פנים אמנם לפי מה שבארנו בסעי' נ"ד אין לחקור כלל על הרגשה בדם הנמצא בפרוזדור מפני דאמרינן שכבר נעקר הדם מאתמול ואז היתה הרגשה ושכחה ועתה א"צ הרגשה ע"ש שכן הוכחנו מדברי הרמב"ם ז"ל:

סעיף סה

ויש מי שהביא ראיה מטומאת מעת לעת דריש נדה דאמרינן שם הטעם דכותלי בית הרחם העמידו הדם ואי ס"ד דהרגשה לא הוי רק בפתיחת המקור א"כ קשה ממ"נ אי במרגשת שנפתח מקורה עכשיו איך אפשר לומר שדם זה יצא מאתמול ואי בלא הרגישה הרי היא טהורה לגמרי אלא ודאי דזיבת דבר לח מקרי הרגשה ולכן אפשר שגם אתמול היה זה רק סברה דזהו הרגשת מי רגלים [ח"ד שם] ומאד תמיהני על דברים כאלה דא"כ יש יותר תימה שהרי הרבה אוקימתות יש בגמ' בטעם מעת לעת שגזרו חכמים לתרומה וקדשים וחד מינייהו מטעם הרגשה דשמאי סבר כיון שלא הרגישה טהורה והלל סבר כסבורה הרגשת מי רגלים ע"ש וא"כ לכל האוקימתות לא ס"ל הרגשה כלל אתמהא אלא בירור העניין כן הוא דכל האוקימתות סוברים דמטעם הרגשה וודאי דאין לטהר דאולי היתה אתמול הרגשה ושכחה כסברת התוס' שכתבנו בכתמים ואף אם בראייתה עתה היתה הרגשה חיישינן שמא גם אתמול היתה הרגשה דהא רק חומרא הוא שהחמירו לתרומה וקדשים ואוקימתא דהרגשה סוברת דבזה גופה פליגי אם חיישינן שהיתה אתמול הרגשה אם לאו ע"ש ברש"י [ד"ה מרגשת]:

סעיף סו

וגם שארי ראיות שהביאו אינם ראיות כלל ורק בעיקר הדבר תמיהני עליהם דאם הרגשה הוא זיבת דבר לח מובן לכל שאין שייך שום צער בזה ובגמ' בפירוש קאמר אגב צערה מיתערה ועוד איזה לשון הרגשה יש בזיבת דבר לח ושמא תאמר דההרגשה היא בעת התחלת יציאתם מהמקור הא

באמת כן הוא וזהו פתיחת פי המקור ממש ויש מהם מי שרצה לומר דגם אם היתה ההרגשה רק בפרוזודור מקרי הרגשה [נו"ב] וכבר דחאו דבריו בעלי דיעה זו ג"כ ע"ש והם בעצמם הודו דההרגשה בהכרח להיות במקור וא"כ מודים שזהו רק בהתחלת היציאה מהמקור דאח"כ כיון שהולך הדם לא שייך לקרות הרגשה במקור כמובן לכל בר דעת כמו במי רגלים וא"כ לכי תידוק גם הם בעצמם יוכרחו להודות שזהו ממש פתיחת פי המקור וזהו שכתבנו בסעי' ס"ג שהכל דבר אחד ולפ"ז דברי רבותינו בעלי הש"ע קיימים דההרגשה הוא פתיחת פי המקור וגם הרמב"ם סובר כן כמ"ש וכן עיקר לדינא:

שו"ת שבט הלוי חלק ה סימן קיג

(ט). ומ"מ להלכה נהי דזיבת דבר לח בלי הרגשת פתיחת המקור או זעזוע וכיו"ב לא נקרא הרגשה מכ"מ בזמן הזה כשראתה אשה ודאי מגופה קשה לקבוע שלא הי' גם מהרגשות הנ"ל, שאין אנו בקיאים בזה וטועים בין הרגשה להרגשה כידוע, וכבר כתבתי בענין זה בס' שבט הלוי ח"ג סי' קי"ט ס"ק ז' מתשובת תשורת שי מהדו"ת סי' ק"א מה דמחמיר בהרגשות בזה"ז, ועיין מש"כ בעניי שם.

(י). וידעתי שיש בפוסקים ראשונים ואחרונים עוד הרבה בזה, ולא כתבתי רק לישב תמיהת כב' על שלבי נוטה לדברי מרן הח"ס אבל למעשה כבר כתבתי שקשה לעמוד על ההרגשות, **וכבר נסיתי מאות פעמים שנשים טובות ובחשבון שלא הי' להם הרגשה נתגלה שכן הי' להם הרגשה, ושימת לב והעצבים עיקר גדול בזה**, ע"כ עלינו להחמיר עד שיצא ספק מלבינו, אבל במקום שיסוד ההרגשה באמת מכריע נראים דברי הח"ס, על חידושי היקרים לא עלה לי לעבור בעיני. +ע"ע ח"ב סי' פ"ח+ והרני דוש"ת ומברכו שיזכה לישב באהלה של תורה וכו"ס, מצפה לרחמי ה'

שו"ת שבט הלוי חלק ג סימן קיט

ז. ועיין בשו"ת תשורת שי מהדו"ת סו"ס ק"א כ' דכמו דאמרו בנדה ג' ע"א שוטה אינה מבינה להרגיש ה"נ לכ"ע בזה"ז דהשתא אין אנו בקיאים במה דצריך הבחנה א"כ מאד צ"ע אם עכ"פ אפשר להקל בזמן הזה בכתמי לילה ע"פ יסוד ש"ס נדה ג' הנ"ל

דרכי תשובה

לא היה לה וסת קבוע, ורגילה ברוב פעמים להרגיש שנפתח מקורה ומוצאת על העד ליחה [לבנה מ^ח], וכמה פעמים אין לה זמן לבדוק בכל עת שמרגשת, וגם בימים האלו שהיא תוך כ"ד חודש שהיא רואה דם נדות לא בדקה ביום שלשים כשהרגישה. והעלה דהמיקל בהרגישה כנזכר גם באשה שאין לה וסת קבוע כשבדקה כמה פעמים ונמצא מראות טהורות, (וכדברי מרן רבינו הדברי חיים הנ"ל), יש לו על מה שיסמוכו, אך בעונה בינונית דידה יש להחמיר. עיין שם, ובשו"ת ברכת משה (להג"מ משה נחום ירושלימסקי) בקונטרס התשובות סימן ט"ו, שהעלה להקל בזה כשמוצאת מראות לבנות, וכיון שאי אפשר לבדוק כמה פעמים ביום חשוב דיעבד^{מט} על כן אין צריכה בדיקה ותוכל לתלות בטירה, עיין שם. ועיין בשו"ת תפארת צבי (להגאון הצדיק מ' צדוק הכהן ז"ל מלובלין) חלק ב' סימן א' על דבר האשה שאומרת שמרגשת תדיר (כפי פתיחת) [בפתיחת פין המקור כמה פעמים ביום, וכשבדקה על הרוב מוצאת ליחות לבנות, ואי אפשר לה לבדוק בכל פעם תוך שיעור וסת], וכל שכן בדיקה הגונה בחורין ובסדקין. וגם שהיא תדירה בקרטין ודי לה בבדיקה אחת ביום שתמצא העד נקי מקרטין, ואם תצטרך לבדוק כל כך פעמים ביום, אי אפשר לה שלא תמצא איזה פעם קרטין ולא תטהר לעולם. וגם כי בכל רגע נדמה לה שהיה פתיחת המקור וכו'. והאריך מאוד בפלפול בהלכה זו, והעלה להסכים לעצת הרב השואל להלביש מכנסים ובהם מטלית פשתן, ושיהיה נדחק על גבי אותו מקום מבחוץ על ידי המכנסים שמהדקן לצד מעלה בענין שיהיה במקום דחיקת מוך בפנים שיועיל לחשש נפילת הדם לחוץ, ובזה תפטר מטרור הבדיקה שצריך לדעת התרומת הדשן המובא במחבר בזה. אך

שישבה על הספסל והוכתה כשנפלה בצדדי המקור^{מד} ויצא ממנה שפע דם מן המכה וגם נבהלה מאוד, אם יש לחוש שמא יצא דם מן המקור, עיין שם מה שפלפל בזה מ^ח: (כא) [כלום]. עיין פתחי תשובה סוף ס"ק ג' בשם החכמת אדם (כלל קי"ג ס"ג) בנשים שרגיל בהם ליחה לבינה אפילו הרגישה דבר לח וכו' מ^י. ועיין בשו"ת בית שלמה (יו"ד) חלק ב' סימן ל"ו שכתב ישתקע הדבר ולא יאמר להקל. ועיין בשו"ת מהרש"ם חלק א' סימן קפ"ח שהעלה להקל, עיין שם. ועיין בשו"ת רבינו דברי חיים חלק א' סימן ל"ד וחלק ב' סימן ס"ו, שהעלה דאם בדקה כמה פעמים במוך דחוק ונמצא מראה טהורה דיש להקל אחר כך בלי בדיקה, עיין שם. ועיין בשו"ת צמח צדק להגאון הקדוש מליבאוויטש ז"ל חלק יורה דעה סימן קל"ב (ד"ס וזה), ובשו"ת שערי צדק חלק יורה דעה (להגאון הצדיק מדעש ז"ל) סימן קל"ח. ועיין בשו"ת בית יצחק (להגאון מלכוב ז"ל) חלק ב' מיוורה דעה סימן ט"ו שהעלה בכהאי גוונא כשמרגשת זיבת דבר לח והם מראות טהורות דקשה להקל לדעתו בלי בדיקה, כיון דאיכא לברורי ולבדוק היכא שאין טורח גדול, אבל כשבדקה ולא מצאה כלום יש להתיר מ^י, עיין שם. ועיין בשו"ת בית היוצר חלק יורה דעה סימן נ"ד על דבר אשה שיש לה זיבת דבר לח ואחר הבדיקה תמצא מראות טהורות, והרופאים אינם יהודים אמרו שיש לה מכה באותו מקום. והאריך בזה, ונשען על דברי רבינו הדברי חיים הנזכר להיתרא, בפרט שנוסף עוד בנידון דידה שהרופא העיד שיש לה מכה, על כן יש להקל בין בימי טהרתה ובין בימי לבונה בתוך ז' נקיים, עיין שם. ועיין בשו"ת אמרי יושר (ס"א) סימן קפ"ב באשה מינקת שכבר גמלה וולדה, וגם לפני עיבורה והנקתה

באר יצחק

מח. כ"ה באמרי יושר: מט. עי"ש אות ט' שכתב, דאף דלכתחילה יש להחמיר ולומר דזיבת דבר לח חשוב הרגשה, מכל מקום היינו בסתם אשה שאירע לה מקרה שהרגישה זיבת דבר לח, מה שאין כן באשה זו שמרגשת בכל פעם, וכמעט אי אפשר לה לבדוק בכל פעם שתרגיש, וגם כבר נתחזקה בזיבת ליחה לבנה,

מד. ר"ל שנפלה ונלקתה בצדדי המקור: מה. עי"ש שהעלה דמצד בעיתותא לחוד אין לחוש כלל שמא הרגישה וראתה דם. ועיין מה שכתב רבינו לעיל סימן קפ"ד (פ"ק ל"ט) ומש"כ שם (הערה נ"ג): מו. עיין לעיל הערה ל"א: מז. עי"ש (אות ט') שהקיל כבדקה ולא מצאה כלום, רק בצירוף שהרופא אומר שיש לה מכה:

דרכי תשובה

(ס"ק"צ) שפסק לדינא להקל כהתורת השלמים, עיין שם נ"י. אמנם עיין בחידושי הגאון רבי עקיבא איגר (ס"ק"צ) שמפקפק בדברי התורת השלמים בזה נ"י, והביא מהתפארת למשה (על ס"ק"ג) והנודע ביהודה תנינא חלק יורה דעה סימן ק"כ דלא סבירא להו כהתורת השלמים בזה, עיין שם נ"ח: (כ"ד) [טמאה]. עיין בשו"ת תשובה מאהבה חלק ג' בהגהות השלחן ערוך (סימן קפ"ט ד"ה ושלמים) שנשאל כיון דדין זה דהתרומת הדשן הובא במחבר דהרגישה שנפתח מקורה אף על פי שלא מצאה כלום טמאה בלי חולק בשלחן ערוך נ"ט, ובשל"ה (שער האומות א"ח ק', דף ע"ג ד"ה נ"ל) כתב שראוי להודיע דין זה, מאי טעמא שתקו ביה רבנן ולא דרשו דבר גדול זה בפירקא להציל מאיסור כרת. ועיין שם בתשובה שס"ג שהאריך, והביא דעות החולקים על דינו של המחבר בשם תרומת הדשן בזה. וסיים אשר די להחמיר במקום דליכא ספק שנפתח מקורה ולא לדרוש ברבים, עכ"ד. ועיין בשו"ת חסד לאברהם מהדורא קמא (להגאון מבוטשאטש ז"ל) חלק יורה דעה סימן נ"ז על דבר אשר עורר השואל כי חובה הוא על כל המורים להודיע להנשים דינו של התרומת הדשן שהובא בזה במחבר, ולדעת השואל יש בזה חשש נדה דאורייתא. והוא השיב והאריך בפלפולו, והעלה גם כן דאף דאנן פסקינן בשלחן ערוך בזה לחומרא, מכל

מכל מקום בשאפשר לבדוק צריכה לבדוק, וכל שכן בימי ג' ראשונים דנקיים. ועיין שם עוד בדבריו בסימן ט"ו נ"א מה שכתב בענין המצוי בנשים הרגשת זיבת דבר לח ומוצאת מראות טהורות, עיין שם: (כ"ב) [כ"ז]. עיין בשו"ת שירי טהרה סימן זה תשובה כ"ג על דבר אשה שיש לה וסת קבוע, ודרכה בעת ראיית הדם מרגשת פתיחת המקור בשעת וסתה, ואירע לה כמו ג' ימים אחר הטבילה הרגישה שנפתח מקורה נ"ב, ואומרת שהיא ממש מרגשת כמו בפתיחת המקור בשעת וסתה, אך בדקה עצמה מיד ולא מצאה כלום, והורה המורה שתספור ז' נקיים כמו שכתב המחבר בזה (סימן ק"ס ס"א) בשם תרומת הדשן (סימן נ"ו). ואירע לה כן ד' פעמים כמו ג' ימים אחר הטבילה ואינה מוצאת כלום, ויש לחוש שלא תוכל לטהר לבעלה, כי בנתיים ימי הוסת ממשמשים ובאים. והעלה דכיון דהוחזקה ג' פעמים שאינה מוצאת כלום גם כשארגשה, וגם (ב) יש לה וסת קבוע אחרת כנ"ל, יש לומר גם התרומת הדשן מודה דטהורה כשלא מצאה כלום, על כן האשה טהורה וגם אינה צריכה להכניס מוך כל הימים, עיין שם נ"ג: (כ"ג) שהיא טמאה. עיין פתחי תשובה (ס"ק"ו) מהתורת השלמים (ס"ק"צ), דבמעוברת ומינקת טהורה בנפתח מקורה נ"ד. וכן כתב הסדרי טהרה (ס"ק"ג ד"ה עוד כתב) נ"ה. ועיין בשלחן ערוך התניא

באר יצחק

מקום מנא ליה דאפילו לכתחילה א"צ בדיקה, עיי"ש: נ"ה. עיין בשו"ת עמודי אש (להגר"י אייזנשטיין ז"ל, סימן ט"ז א"ח י"ח) מה שפלפל בדבריו: נ"ו. וכן פסקו החכמת אדם (כלל ק"ג ס"ג), הלחם ושמלה (לחם סוף סק"ח), ובערוך השלחן (סעיף י"ג). ועיין בשו"ת אמרי יושר (ח"א סימן קפ"ג ד"ה מה) דמנהג המורים להקל בזה: נ"ז. עיין בשו"ת רעק"א (מכת"ב, סימן ס"ד, ונדפס "מכון המאור" הוא נח"ד סימן נ"ג) שמצורף שיטת התורת השלמים באופן שיש עוד סניף לקולא, עיי"ש: נ"ח. וכן פסקו בבית לחם יהודה (ס"ק"צ), תפארת צבי (ס"ק"א ע"ב ס"ז סוף טור א'), שו"ת חתם סופר (סימן קס"ט ד"ה ומ"ט), וחזון איש (סימן פ"ט סק"א). ועיין בשו"ת יד רמה (ל"ה משה פוקס, ח"א סימן ק"ג ד"ה אמנם כן נמנע) מה שפלפל בדברי החתם סופר הנ"ל: נ"ט. נראה להגיה בלשון רבינו וכצ"ל: כיון דדין זה דהתורה ד' דהרגישה וכו' הובא במחבר בשו"ע בלי חולק, ובשל"ה וכו': ס. בשל"ה הק' איתא "וצריך" להודיע זה לנשים כי דאורייתא היא:

פשוט דאין להחמיר עליה, עיי"ש: נ"ו. וכל שכן בימי נקיים, וכל שכן בג' ראשונים, כ"ה בתפארת צבי: נ"א. בקצת דפוסים נמצא בסימן ט"ז: נ"ב. עיין בשו"ת קנאת סופרים (נשמטות לשירי טהרה סימן א') שנשאל באשה שהלכה מבית הטבילה והרגישה שזב ממנה דבר בעומק בפנים וכו'. וכתב דאף אם נחמיר לומר דזיבת דבר לח הוי הרגשה, מכל מקום אם הרגישה כן אחר הטבילה ודאי יש להקל ולתלותה במים של המקוה שנכנסו לפנים, עיי"ש. ועיין בשו"ת מהרש"ם (ח"א סימן קמ"ו) שכתב דהוראה זו צע"ג למעשה, ובהרגישה פתיחת המקור בודאי אי אפשר להקל בזה, זולת בהרגישה זיבת דבר לח אולי יש להקל, עיי"ש: נ"ג. עיין לעיל הערה ל"ה: נ"ד. עיין בשו"ת נטע שורק (סימן נ"ד ד"ה הנה דעת המנ"י) שכתב דנראה מדברי התורת השלמים שמתיר אפילו לא בדקה עצמה כלל. ועיין בשו"ת לבושי מרדכי (ח"א סימן קט"ז ד"ה אשר) שהעיר, דנהי דסבירא ליה להתורת השלמים דאם בדקה ולא מצאה כלום טהורה. מכל